T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EBÛ DÂVUD ET-TAYÂLİSÎ VE MÜSNED'İ

Mükremin IŞIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA- 2008

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EBÛ DÂVUD ET-TAYÂLİSÎ VE MÜSNED'İ

Mükremin IŞIK

Danışman: Prof. Dr. Ali Osman ATEŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA- 2008

Çukurova Ünversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,
Bu çalışma, jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Ali Osman ATEŞ
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Asım YAPICI

Üye: Yrd. Doç. Dr. Muhammet YILMAZ

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…./…./…….

Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotografların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

EBÛ DAVUD ET-TAYÂLİSÎ VE MÜSNED'İ

Mükremin IŞIK

Yüksek Lisans Tezi, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Ali Osman ATEŞ
Ocak- 2007, 112 Sayfa

Bu çalışmada, Ebû Davud et-Tayâlisî ve Müsned'i incelenmektedir. Üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümünde, et-Tayâlisî öncesi ve onun yaşadığı dönemde Hadis İlmi ele alınmıştır.

İkinci bölümde; et-Tayâlisî'nin hayatı, ilmî kişiliği, hocaları, öğrencileri, eserleri, hadis öğrenmek için yapığı yolculuklar ve âlimlerin et-Tayâlisî'ye yönelttikleri eleştiriler üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde ise; Hadis Edebiyâtında Müsnedler ve Ebû Dâvud et-Tayâlisî'nin Müsned'i çeşitli yönlerden incelenmektedir. Müsned'in nüshaları, mevcut baskıları, Müsned üzerine yapılan çalışmalar ve ilmî değeri hakkında bilgi verilmekte; Müsned'de bulunan hadis çeşitleri, başta Kütüb-i Sitte olmak üzere daha sonraki Hadis kaynaklarında et-Tayâlisî'ye ait rivâyetler ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: et-Tayâlisî, el-müsned, tasnîf, Hz. Peygamber, sahîh.

ABSTRACT

ABU DAVUD AT-TAYÂLISI AND HIS MUSNAD

Mükremin IŞIK

Master Thesis, Department Of Basic Islamic Sciences
Advisor: Prof. Dr. Ali Osman ATEŞ
January 2008, 112 Pages

In this study, Abu Davud at-Tayâlisi and his work entitled al-Musnad are examined. It consists of three chapters.

In the first chapter, the term which Tayalisi lived in is examined as the Science of Hadith up to Tayalisi and the Science of Hadith during the term of Tayalisi.

In the second chapter, the life and the scientific personality of Tayalisi, his teachers, his students, his work, the journeys which he organized to learn Hadith and the criticisms which the scholars set forth about Tayalisi are researched.

In the third chapter, Musnads in the Literature of Hadith and Musnad of Abu Davud at-Tayalisi are researched in assorted respects. The data about the copies of Musnad, its existing printings, studies on Musnad and their scientific value are informed; the kinds of hadith which are in Musnad, the narrations which belong to at-Tayalisi in the subsequent Hadith sources, chiefly in The Kutub-u Sitta are stated.

Key Words: al-Tayalisi, al-musnad, classification, The Prophet, sahih

ÖNSÖZ

Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takrirleri olarak tanımlanan Sünnet, İslâm'ın ikinci temel kaynağı ve aynı zamanda Kur'ân'ın yaşanmış tefsîri niteliğindedir. Hadisler de, Sünnet'in yazılı kaynakları durumundadır. Bu nedenle Müslümanların günlük hayatında önemli bir yeri hâizdir. Özellikle Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber'den Müslümanlar için en "güzel örnek" (üsve-i hasene) olarak bahsedilmesi, Sünnete ve Sünnetin yazılı vesîkası olan hadislere müslümanların ayrı bir önem vermelerine sebep olmuştur.

Hicrî ilk asırlardan itibaren, İslâm Dini'nin daha iyi anlaşılabilmesi için bazı ilim dalları ortaya çıkmaya başlamıştır. Söz konusu dönemde ortaya çıkan ve çeşitli gelişmelerle günümüze kadar gelen Hadis İlmi de bu ilim dallarından biridir.

İslâmî ilimler arasında önemli bir yeri olan Hadis İlmi'nin ortaya çıkışı, hadis rivâyetinin en yoğun dönemi olan hicrî ilk asırlara tekâbül etmektedir. Dolaysıyla hadislerin belli kitaplarda toplanmaya başladığı hicrî ikinci asrın ortalarına kadar geçen zaman, Hadis İlmi'nin teşekkül sürecinin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Aslında Hadis İlmi'nin teşekkül süreci hicrî ilk üç asır boyunca devam etmiştir. Bu süreçte hadisler, şifâhen veya yazılarak nakledilmiş, ardından tedvîn edilmiş, sonrada çeşitli özelliklerine göre kitaplarda tasnîf edilmiş nihayet üçüncü asırda Hadis tasnîf sistemleri tekâmül bulmuştur.

Hadis İlmi'nin teşekkül sürecinde toplanan rivâyetler özellikle hicrî ikinci asrın ikinci çeyreğinden itibaren Musannef, Mu'cem, Muvattâ, Müsned gibi çeşitli şekillerde tasnîfe tâbi tutulmuştur.

Biz bu çalışmamızda, hicrî ikinci asrın sonlarından itibaren başlayıp üçüncü asır buyunca devam eden ve "ale'r-ricâl" tasnîf tarzının ilk örneklerinden olan Ebû Dâvud et-Tayâlisî'nin Müsned'ini bütün yönleriyle araştırmaya tâbi tuttuk. Kütüb-i Sitte diye bilinen altı hadis eserinin tamamından önce te'lif edilmiş olması ve "ale'r-ricâl" tasnîf türünün ilk örneklerinden biri olarak kabul edilmesi, ayrıca tespit edebildiğimiz kadarıyla ülkemizde eser ve müellifi üzerinde her hangi bir araştırmanın yapılmamış olması bizim böyle bir konuyu araştırmamızın en önemli sebeplerindendir.

Çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde et-Tayâlisî'nin doğumuna ve doğumundan vefatına kadar Hadîs İlminin geçirdiği sürec iki başlık altında ele alınmıştır. Birinci bölümde, et-Tayâlisî'nin hayatı ve ilmî şahsiyeti ortaya

konmuştur. İkinci bölümde ise, Hadis Edebiyâtında Müsnedler ve özellikle et-Tayâlisî'nin Müsned'i ayrıntılı bir şekilde araştırmaya tâbi tutulmuştur.

Araştırma konusunun tespitinden itibaren büyük ilgi ve yardımlarıyla bana rehberlik eden, değerli zamanlarını ayıran kıymetli hocam Prof. Dr. Ali Osman ATEŞ ve Yrd. Doç. Dr. Muhammet YILMAZ'a, ayrıca tezi okuyup ufuk açıcı önerilerde bulunan Doç. Dr. Asım YAPICI'ya içtenlikle şükranlarımı sunarım. Bu çalışma, Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma Fonu'ndan İF2006YL9 no'lu proje ile desteklenmiştir. Katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Mükremin IŞIK

Adana- 2008

İÇİNDEKİLER

ÖZET……..... i

ABSTRACT…….…… ii

ÖNSÖZ ……. iii

KISALTMALAR LİSTESİ…….....viii

EKLER LİSTESİ……..... ix

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Tezin Konusu, Amacı Ve Kaynakları…….. 1

1.1.1. Konunun Belirlenmesi ve Sınırlandırılması……. 1

1.1.2. Konunun Amacı……..... 1

1.1.3. Yöntem ve Kaynaklar……. 1

1.2. Et-Tayâlisî'nin Yaşadığı Dönemde Hadis İlmi …….....3

1.2.1. Et-Tayâlisî'ye Kadar Hadîs İlminin Geçirdiği Merhaleler…… 3

1.2.1.1. Hıfz (Ezberleme)……..... 3

1.2.1.2. Kitâbet ……... 3

1.2.1.3. Hz. Peygamber Zamanındaki Yazılı Vesikalar ……..… 6

1.2.1.4. Hadîs Sahîfeleri …… 8

1.2.2. Tedvîn Dönemi…….9

1.2.3. Et-Tayâlisî Döneminde Hadis İlmi…….. 11

1.2.3.1. Abbâsiler Döneminde Hadis İlmi…… 11

1.2.3.2. Hadislerin Tasnifi……. 12

İKİNCİ BÖLÜM

ET-TAYÂLİSÎ'NİN HAYATI VE İLMÎ KİŞİLİĞİ

2.1. Et-Tayâlisî'nin Hayatı ……..…….. 14

2.1.1. Doğumu, İsmi, Nesebi ve Künyesi ……... 14

2.1.2. İlmi Kişiliği ……. 15

2.1.2.1. Güvenilirliği (Tevsîki) ve Hıfzı……..... 15

2.1.2.2. Hadîs Öğrenmek Yaptığı Yolculuklar……... 18

2.1.2.3. Hocaları ……. 19

2.1.2.4. Öğrencileri……..… 24

2.1.2.5. Eserleri……..….. 27
2.1.2.6. Ricâl Hakkındaki Görüşleri…….. 27
2.1.2.7. Tabakası …….…... 32
2.1.2.8. Mezhebi……. 32
2.1.3. Et-Tayâlisî'ye Yöneltilen Eleştiriler……. 34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
HADİS EDEBİYÂTINDA MÜSNEDLER VE EBÛ DÂVUD ET-TAYÂLİSÎ'NİN MÜSNEDİ

3.1. Hadis Edebiyatında Müsnedler ……... 38
3.1.1. Hadîs Çeşidi Olarak Müsned……... 38
3.1.2. Kitap Türü Olarak Müsned ……. 39
3.1.3. Müsnedlerin Tasnîf Metodları……. 39
3.1.4. Müsnedlerin Tasnîf Sebebleri……. 40
3.1.5. Müsnedlerin Değeri……..….. 43
3.1.6. Müsned Türünde Tasnîf Edilmiş Önemli Eserler……..…. 44
3.2. Ebû Dâvud Et- Tayâlisî'nin Müsnedi……. 45
3.2.1. Müsned'in Nüshaları……. 46
3.2.2. Müsned'in Mevcut Baskıları…….…. 49
3.2.3. Müsned Üzerine Yapılan Çalışmalar……. 53
3.2.4. Müsned'in İlmî Değeri…….….. 55
3.2.5. Müsned'in Sıhhat Derecesi…… 56
3.2.6. İlk Müsned Tasnîf Edenin Kim Olduğu Yönündeki Tartışmalar…….….. 57
3.2.7. Müsned'in Râvileri……..... 59
3.3. Müsned'de Bulunan Hadislerin Durumu……. 60
3.3.1. Et-Tayâlîsî'nin Müsnedindeki Hadisleri Rivayet Şekli……. 61
3.3.2. Mükerrer Hadîs Sayısı…….…... 62
3.3.3. Müsned'de Bulunan Hadîslerin Sıhhat Durumları……. 63
3.3.3.1. Sahîh Hadîsler…… 63
3.3.3.2. Hasen Hadîsler …….. 64
3.3.3.3. Mevkûf……..……. 65
3.3.3.4. Mürsel……. 66
3.3.3.5. Münker ……..… 67
3.3.4. İsnâd Açısından Hadîsler……..….. 68

3.3.4.1. Sahîhu'l-İsnâd/ İsnâdı Sahîh ……..... 68
3.3.4.2. Hasenü'l-İsnâd/ İsnâdı Hasen…….….. 69
3.3.4.3. Munkatı'u'l-İsnâd/ İsnâdı Munkatı'…… 70
3.3.4.4. Muzdaribu'l-İsnâd/ İsnâdı Muztarib……..….. 71
3.3.4.5. Daîfu'l-İsnâd/İsnâdı Zayıf ……..... 72
3.3.5. Metni Sahih, İsnâdı Problemli Olan Hadîsler ……. 73
3.3.5.1. Metni Sahîh İsnâdı Hasen Olan Hadîsler……. 74
3.3.5.2. Metini Sahîh İsnâdı Zayıf Olan Hadîsler…….. 74
3.3.5.3. Metini Sahih İsnâdı Munkatı Olan Hadîsler…… 77
3.3.5.4. Metni Sahih İsnâdı Muzdarib Olan Hadîsler……..... 78
3.3.6. Müsneddeki Hadîslerin Daha Sonraki Hadîs Kitaplarındaki Dağılımı ….. 79
3.3.6.1. Kütüb-i Sitte Müeffliflerinin et-Tayâlisî'den Rivâyetleri……. 79
3.3.6.2. Diğer Hadis Alimlerinin et-Tayâlisî'den Rivâyetleri……..... 90
SONUÇ……...93
KAYNAKÇA ……..…….....95
EKLER ……100
ÖZGEÇMİŞ……...112

KISALTMALAR LİSTESİ

A Ü İ F Y	: Ankara Üniversitesi İlâhiyât Fakültesi Yayınları.
a.g.e.	: Adı geçen eser.
a.g.m.	: Adı geçen makale.
a.g.md.	: Adı geçen madde.
bkz.	: Bakınız.
çev.	: Çeviren.
D İ B Yay.	: Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları.
h. no.	: Hadîs no.
Krş.	: Karşılaştır.
M Ü İ F Y	: Marmara Üniversitesi İlâhiyât Fakültesi Yayınları.
r.a	: Radiyallâhü Anh.
s.	: Sayfa.
sav	: Sallallâhü Aleyhi Vesellem.
T D V İ A	: Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.
T D V Y	: Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları.
t.y.	: Tarih yok.
v.	: Vefâtı.
v.b.	: Ve benzeri.
v.s.	: Vesaire.

EKLER LİSTESİ

EK I 100
EK II.……..……...106
EK III ……...……111

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Tezin Konusu, Amacı ve Kaynakları

1.1.1. Konunun Belirlenmesi ve Sınırlandırılması

Bu araştırma, hadîs âlimlerinin çoğunluğu tarafından ilk müsned müellifi olarak kabul edilen Ebû Dâvud et-Tayâlisî'nin hayatını ve Müsned türü Hadîs edebiyâtının ilk örneklerinden biri kabul edilen *Müsnedu Ebî Dâvud et-Tayâlisî* isimli eserini, hadîs kaynakları, ricâl kitapları ve hadîs edebiyâtı alanında kaleme alınan kitaplara dayanarak incelemeyi hedeflemiştir.

Bilindiği gibi Hz. Peygamber'in hadîsleri genel anlamda ya "Câmî", "Sünen" gibi konularına göre ya da "Müsned" "Mu'cem gibi râvîleri esas alınmak suretiyle tasnîf edilmiştir. Hadîslerin sahâbî ravîlerine göre ardarda sıralandığı müsned türü eserler, hicrî üçüncü asrın başlarından itibaren tasnîf edilmeye başlanmıştır. Ebû Dâvud et-Tayâlisî'nin Müsned'i ise genel kabule göre bu türün ilk örneğidir.

1.1.2. Konunun Amacı

Yaptığımız araştırmalar neticesinde, tespit edebildiğimiz kadarıyla, tasnîf döneminin ilk ürünlerinden olan et-Tayâlisî'nin Müsned'i üzerinde ülkemizde herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Hicrî 204 yılında vefat eden et-Tayâlisî, Kütüb-i Sitte müelliflerinin tamamından daha önce yaşamıştır. Bu durum et-Tayâlisî'nin eserinin en eski hadîs kaynaklarımızdan biri olduğunu ortaya koymaktadır. Hâliyle böyle bir eseri incelemek, hadîslerinin durumlarını araştırmak, Kütüb-i Sitte müelliflerinin et-Tayâlisî'den ne ölçüde istifade ettiklerini belirlemek, elimizdeki mevcut baskılarının ne derece güvenilir olduklarını tispit etmek bu çalışmadaki temel amaçlarımızdandır.

1.1.3. Yöntem ve Kaynaklar

Bu çalışmada, hadis ilmi çerçevesinde kaynak taramasına dayalı tarihsel ve metinsel çözümleme yöntemleri kullanılmıştır. Dolaysıyla araştırmamızın teorik bir mahiyet arzettiğini söylemeliyiz. Kuşkusuz, böyle bir metodun takip edilebilmesi için iki temel esasa dikkat etmek gerekir. Bunlardan ilki, araştırma konusu ile ilgili olan kaynakların toplanması; diğeri de, elde edilen malzemenin uygun bir şekilde

değerlendirilmesidir. Bu tür araştırmalarda kütüphane ve arşiv çalışmalarının önemli bir yeri vardır. Özellikle, gerek verilerin toplanmasında, gerekse analizinde bilmsel açıdan geçerlilik ve güvenilirlik kriterlerine uygun bir tavrın izlenmesi zorunludur. Bu sebeple çalışmamız esnasında et-Tayâlisî'nin hayatını incelerken; İbn Sa'd'ın ***et-Tabakât'ı,*** el-Buhâri'nin ***et-Târîhu'l-Kebîr'i***, el-Mizzî'nin ***Tehzîbu'l-Kemâl'i,*** ez-Zehebî'nin ***Tezkiratü'l-Huffâz, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*** ve ***Mizânu'l-İ'tidâl fî Nakdi'r-Ricâl'i,*** İbn Hacer el-Askalânî'nin ***Tehzîbu't-Tehzîb'i*** ve ***Takrîbu't-Tehzîb'i*** başta olmak üzere ricâl kitaplarından istifade ettik.

Hadîs edebiyâtında müsnedler ve et-Tayâlîsî'nin Müsned'i bölümünü incelerken, hadîs edebiyâtı konusunda yazılmış, İsmail Lütfi Çakan'ın ***Hadîs Edebiyâtı,*** Müctebâ Uğur'un ***Hadîs İlimleri Edebiyâtı,*** Kettânî'nin ***er-Risâletü'l-Mustatrafe,*** Alî Osman Koçkuzu'nun ***Hadîs İlimleri ve Hadîs Târihi,*** Talat Koçyiğit'in ***Hadîs Usulü ve Hadîs Târihi,*** Ömer Özpınar'ın ***Hadîs Edebiyâtının Oluşumu,*** Muhammed Zübeyr Sıddîkî'nin ***Hadîs Edebiyâtı Târihi*** ve Alî Yardım'ın ***Hadîs I-II***'si gibi kaynaklardan yararlandık.

Müsned'de bulunan hadîsleri değerlendirdiğimiz bölümde ise başta Kütüb-i Sitte'yi oluşturan el-Buhârî ve Müslîm'in ***el-Câmî'us-Sahîh'leri,*** Ebû Dâvud, et-Tirmizî, İbn Mâce ve en-Nesâî'nin ***Sünen'***leri olmak üzere, Ahmed b. Hanbel, Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, İbnü'l-Ca'd ve Abd b. Humeyd'in ***Müsned'***leri, ed-Dârekutnî, ed-Dârimî ve el-Beyhakî'nin ***Sünen'***leri, Abdürrezzâk b. Hemmâm ve İbn Ebî Şeybe'nin ***Musannef'***leri ve diğer hadîs kitaplarına müracat ettik.

Ebû Dâvud, Tirmizî ve İbn Mâce'nin ***Sünen***'lerinin Elbânî tahkikli baskılarını kullandık. Bu nedenle bu üç ***Sünen***'de Elbânî'nin hadisler hakkındaki değerlendirmeleri için dipnotta, bu eserlerin cilt ve sayfa numaralarını, hadîsler için de kitap, bab ve hadis numaralarını verdik.

Yine bu bölümde hadîslerin senedinde bulunan ravileri incelerken, ed-Dârekutnî'nin ***el-İlel'i***, İbn Receb el-Hanbelî'nin ***Şerhu İleli't-Tirmizî***'si, Ebû Hâtim er-Râzî'nin ***"el-Cerh ve't***-Ta'dîl'i, es-Suyûtî'nin ***Tedrîbu'r-Râvî***'si ve İbn Âdiy'in ***el-Kâmil' fi'd-Duafâ***'sı başlıca referans aldığımız kaynaklar arasında bulunmaktadır.

1.2. Et-Tayâlisî'nin Yaşadığı Dönemde Hadis İlmi

1.2.1. Et-Tayâlisî'ye Kadar Hadîs İlminin Geçirdiği Merhaleler

Hadîs Edebiyâtına vücud veren Hadîs; söz, fiil, takrir, hılkî ve hulkî vasıf olarak Hz. Peygamber'e izafe edilen her şeydir diye tarif edilmektedir. Hz. Peygamber'in hadîsleri bizlere ulaşana kadar bir takım evrelerden geçmiştir. Bu evreleri genel olarak, "hıfz", "kitabet", "tedvîn" ve "tasnîf" olmak üzere dört bölüme ayırabiliriz.[1]

1.2.1.1. Hıfz (Ezberleme)

Bilindiği gibi başlangıçta Kur'ân'dan başka bir şeye düşkünlük gösterilmemesi ve Allâh Kelâmı Kur'ân'ın kendine has özellikleri ile Müslümanlar tarafından iyice benimsenmesi için Hz. Peygamber, hadîslerin yazılmasına müsaade etmemişti. Kur'ân âyetlerinin tâbi tutulduğu, yazdırma, ezberleme ve kontrol gibi resmî muamelelerin hadîslere uygulanmasını uygun bulmamıştı.[2]

Yine bu ilk yıllarda Hz. Peygamber'in açıklamalarının az ve günlük pratik hayatla ilgili olmayışları bunda etkili olmuştu. Daha açık bir ifadeyle, Mekke devrinin özellikle ilk yıllarında tevhîd inancıyla ilgili âyetler nâzil olmaktaydı. Mekke toplumunun Allâh inancı konusundaki yanlışları ortaya konulmaktaydı. Bu sebeple de Hz. Peygamber'e çok fazla açıklama görevi düşmemekteydi. O, daha çok inen âyetleri okuyarak insanları İslâm'a davet etmekteydi.

İslâm temel prensipleri daha sonraki yıllarda özellikle de Medîne devrinde belirleneceği için açıklama ihtiyacı da daha çok o dönemde görülecekti. Bu sebeple hadîslerin başlangıçta yazıya geçirilmesine gerek duyulmaması, herhalde bu tabî gelişme ile de yakından ilişkilidir. Ayrıca ilk yıllarda Müslümanlar arasında yazı yazmasını bilenlerin az olması sebebiyle, Kur'ân'la karıştırılabilir endişesi hadîslerin yazılması yerine ezberlenmesi prensibini ortaya çıkarmıştır. [3]

1.2.1.2. Kitâbet

Hadîslerin günümüze kadar ulaşmasında geçirmiş olduğu ikinci aşama yazım aşamasıdır. Bu dönem için; "Kitâbetü'l-hadîs", "Kitâbetü'l-ilim" ve "Takyîdü'l-ilim" gibi tabirler de kullanılmıştır.

---

[1] Çakan, *Hadîs Edebiyatı*, s. 3.
[2] Bkz, Müslim, *Zühd*, 72; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 12, 21, 39, 65; ed-Dârimî, *Mukaddime* 42; en-Nesâî, *es-Sünenaü'l Kübrâ*, V, 10 /8008; Ebû Ya'la, *Müsned*, II, 466.
[3] Çakan, *a.g.e.*, s. 4.

1)Hadîs Kitâbetinin Yasaklanması

Hz. Peygamber Müslümanların yazıyı yeni öğrenmeleri, kendi sözleri ile Kur'ân ayetlerini ayırt edecek ilmî birikimlerinin olmaması gibi sebeplerle İslâm'ın ilk yıllarında hadîslerin yazılmasını yasaklamıştır. Bu konuda gelen hadîslerin en meşhuru Ebû Saîd el-Hudrî tarafından rivâyet edilenidir. Bu hadîste Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

"Benden Kur'ân'dan başka bir şey yazmayınız; her kim benden bir şey yazdı ise onu imha etsin. Benden dilediğiniz gibi rivâyet ediniz. Bile bile her kim bana isnâd ederek yalan uydurursa, Cehennem'deki yerine hazırlansın."[4]

Bu konuda Ebû Said el-Hudrî şöyle demektedir: "Hadîs yazmak için Rasulullah'dan izin istedim fakat o, bana izin vermekten çekindi."[5]

Kaynaklarda, Hz. Peygamber'in ashâbını hadîs yazmaktan men etmesinin sebepleri olarak şunlar sayılmaktadır:

1a) Müslümanlar, yazıyı henüz öğreniyorlar ve yazılarında çokça hata yapıyorlardı. Bu sebeple, herhangi fahîş bir hata yapmaları ihtimaline karşı hadîs yazmaları serbest bırakılamazdı. Nâzil olan Kur'ân âyetleri yazılmakla beraber, onlarda böyle bir hata ihtimali yoktu. Çünkü Hz. Peygamber'in nezâretinde güvenilir kâtipler tarafından yazılıyordu.

1b) Ashâb, imanın en yüksek mertebesine erişmiş kimseler olmalarına rağmen, aralarında bir kaçı müstesna, henüz cahildiler. Hadîsler yazıldığı takdirde Kur'ân âyetleriyle karışabilir, halk âyeti hadîs, hadîsi de âyet makamında okuyabilirdi. Bu mahzurlar göz önünde bulundurularak ashâb hadîs yazmaktan menedilmiş ve muayyen bir vakte kadar onlara izin verilmemiştir. [6]

2) Yasağın Kaldırılması

Hz. Peygamber'in hadîslerin yazılmasıyla ilgili izni hakkında çeşitli bilgiler mevcuttur. el-Buhârî'nin (v. 256/870) naklettiği bir haberden öğrendiğimize göre, Huzâalılar, Mekke'nin fethi sırasında, daha önceleri öldürülen bir Huzâalıya karşılık Benû Leys'ten birini öldürmüşlerdi. Bu olay Hz. Peygamber'e haber verilince

---

[4] Müslim, ***Zühd,*** 72; Ahmed b. Hanbel, ***Müsned,*** III, 12, 21, 39, 65; ed-Dârimî, ***Mukaddime*** 42; en-Nesâî, ***es-Sünenü'l Kübrâ,*** V, 10 /8008; Ebû Ya'la, ***Müsned,*** II, 466.
[5] Tirmizî, ***İlim,*** 11.
[6] Koçyiğit, ***Hadîs Usûlü,*** s. 267, 268.

hayvanına binmiş ve Mekkelilere hitâben, Mekke şehrinde adam öldürmenin, dikenini kesmenin, yitirilmiş malına el uzatmanın kendisi için bile haram kılındığına dâir bir hutbe irâd etmiştir. Hutbeyi dinleyenlerden Ebû Şâh isminde bir Yemenli Hz. Peygamber'e başvurarak hutbenin kendisi için yazılmasını istemiş, Hz. Peygamber de: "Ebû Şah için hutbeyi yazınız" buyurmuştur.[7]

et-Tirmizî'nin rivâyetine göre, Ensâr'dan bir kişi Hz. Peygamber'in huzuruna gelerek, kendilerinden dinlediği pek çok hikmetli sözleri zihninde iyi tutamadığını söyleyerek hafızasından şikâyet etmiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber o kişiye eliyle yazı işareti yaparak: "Sağ elinden yardım iste." buyurmuştur.[8]

Râfi b. Hadîc de, hadîs yazmak için Hz. Peygamber'den izin istemiş ve "Ya Resûlallâh, Senden birçok şeyler işitiyoruz; onları yazalım mı?" demiş, buna karşılık Hz. Peygamber de: "Yazınız, bir beis yoktur" cevabını vermiştir.[9]

Yine, Ebû Hüreyre'nin, "Hz. Peygamber'in ashâbı içinde, Abdullâh b. Amr müstesna, benden daha çok hadîse sahip olan kimse yoktu. Abdullâh hadîsleri yazardı ben ise yazmazdım" demesi,[10] Abdullâh b. Amr'ın hadîs yazdığına delâlet etmektedir. O, Hz. Peygamber'den aldığı müsade ile yazdığını şöyle anlatır: "Hz. Peygamber'den işittiğim her şeyi yazıyordum. Gayem bunları hıfzetmekti. Kureyşliler beni bu işten men ettiler ve 'Sen Peygamber'den işittiğin her şeyi yazıyorsun; halbu ki o, bir beşerdir ve rıza halinde olduğu gibi gazab halinde iken de konuşabilir' dediler. Bunun üzerine yazma işini durdurdum. Sonradan Kureyşlilerin bu sözünü Hz. Peygamber'e zikrettim. Bana: 'Yaz, nefsim kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, benden yalnız hak (doğru) olan sâdır olur', dedi."[11]

Hz. Peygamber'in hadîs yazmayı önceleri yasaklayıp sonra izin vermesi hususunda Talat Koçyiğit şu değerlendirmeyi yapmaktadır: "Hz. Peygamber'den 'Benden Kur'ân'dan başka bir şey yazmayınız' hadîsini rivâyet eden Ebû Said el-Hudrî'nin, bir başka seferinde 'Kur'ân'dan ve teşehhüdden başka bir şey yazmadık' demesi, hıfzından şikâyet eden ve kendisi için hadîs yazmasını isteyen Ebû Nadrâ'ya da; 'Yazmam ve Mushaf yapmam; Allâh'ın Resulü bize tahdis ediyor, biz ezberliyorduk. Siz de bizden bizim Peygamber'den ezberlediğimiz gibi ezberleyin'

---

[7] Buhârî, *İlim*, 39; Ebû Dâvud, *İlim*, 3/ 3649.
[8] Tirmizî, *İlim*, 12 /2665
[9] Suyûtî, *Tedrîbu'r-Râvî*, II, 66.
[10] Buhârî, *İlim*, 39.
[11] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 162; Ebû Dâvud, *İlm*, 3/ 3646.

diyerek onun istediğini reddetmesi, keza hadîs yazmayı kerih gören İbn Abbas'ın ölümünden sonra geriye bir yük kitap bırakmış olması, üzerinde ehemmiyetle durulması gereken haberlerdendir. Bunun gibi Hz. Peygamber'in kitâbete izin vermesinden sonra, yalnız sahâbe arasında değil, daha sonraki tabakalarda bile hadîs yazmayı kötü görenlerin bulunması dikkat çekicidir. Fakat kitâbete karşı oldukça yabancı kalmış bir kavmin hâfızası, zihinlere durgunluk verecek derecede inkişâf ederse, o kavmin kitâbete alıştıktan sonra bile hıfza kuvvetle itimad edeceğini, hatta onu zaman zaman kitâbetten üstün tutacağını kabul etmek gerekir. Nitekim sahâbeyi takip eden nesil içerisinde hıfzını kolaylaştırmak için hadîs yazan, hıfzettikten sonra da yazdıklarını imhâ eden kimseler görürüz. Hatta bunlar arasında kitaplarını imhâ ettikleri için pişmanlık duyanlar bile vardır. Hadîs kitâbetiyle ilgili bu farklı görüş ve davranışların elbette bir veya belki de birçok sebebi vardı ve kanaatimizce hepsi de hadîsin en iyi bir şekilde muhâfaza edilmesine mâtuf bulunuyordu. İmâm el-Evzâî'nin şu sözü bu gerçeği ortaya koyması bakımından zikre şâyandır: 'Bu ilim büyük bir şerefe sahiptir. Ricâlin hıfzında iken ağzından alınır ve müzakere edilirdi. Ne zaman ki kitâba girdi, nûru kayboldu, ehil olmayanların eline düştü.'[12]

Hadîslerin yazılması yasağının ne zaman konulduğunu tispit etme imkânı yoktur. Ancak bu konudaki rivâyetlerde "önceleri", "İslâm'ın ilk devreleri" vb. kayıtlar bulunmaktadır. Bunlar gözönüne alınarak Kur'ân-ı Kerîm'in henüz iyice öğrenilip muhafaza altına alınmamış olduğu, ilk dönemlerin kastedildiği söylenebilir. Kaldı ki hadîs yazılmasının yasaklanıp sonra serbest bırakılışı, Sünnet'in Sünnet'i neshi olarak görülür. Nesh olayında mensûh öncedir. Bir de Hz. Peygamber'in İslâm'ın emirleri yerleşinceye dek işi sıkı tuttuğu, daha sonraları kolaylığı prensip aldığı bilinmektedir. Bu hususlar dikkate alındığında yazı yasağının Mekke devrinin sonları ile Medine devrinin başlarında konulmuş olması akla en yakın ihtimal olmaktadır. [13]

1.2.1.3. Hz. Peygamber Zamanındaki Yazılı Vesikalar

Hadîs tâbiri Hz. Peygamber'in sâdece sözlerini değil, onun yaptıklarını ve hâdiseler karşısında takındığı tavırlarını da ifade eder. Hadîs ve târih kitaplarında yer alıp da bize kadar intikâl edegelen kabarık sayıdaki vesîkalardan anlıyoruz ki bizzat Hz. Peygamber, çeşitli vesîlelerle yazılar yazdırmıştır. Hz. Peygamber zamanındaki yazılı vesîkaları, resmî belgeler ve özel çalışmalar olarak iki kısma ayırmak mümkündür.

[12] Koçyiğit, *Hadîs Târihi*, s. 31, 32.
[13] Uğur, *Hadîs İlimleri Edebiyatı*, s. 8.

1) Resmî Belgeler

Kaynaklarımız, Hz. Peygamber'in hayattayken devlet idâresi, diplomatik ilişkiler, dine davet mektupları vb. konularda bir takım yazılı kayıtlar tutturduğunu göstermektedir. Bunlardan bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır. Hz. Peygamber dönemindeki yazılı vesîkalar üzerinde araştırmalar yapan Muhammed Hamîdullah konuyla ilgili *"Mecmû'at'ül-Vesâik'ıs-Siyâsiyye li'l-Ahd'in-Nebevî ve'l-Hilâfet'ir-Râşide"* isminde bir eser yazmış ve dört yüze yakın veksîkanın Arapça metinlerini kaynaklarıyla birlikte tispit etmiştir. Bu vesâkalardan başlıcaları şunlardır:

1a) Medîne Devletinin Anayasası: Hz. Peygamber'in Medîne'ye hicretiyle birlikte bütün halkı, Mekkeli muhâcirleri, Medîneli Ensâr'ı, Yahudileri ve henüz İslâmiyet'i kabul etmemiş olan Arapları müşavere için toplamış ve bir devlet anayasası ilan etmiştir. Bu anayasa ilk yazılı hadîs kaynaklarından sayılmıştır.[14]

1b) Nüfus Sayımı: Hz. Peygamber hicretinden kısa bir süre sonra Medîne'de yaşayan Müslümanların nüfus sayımını yaptırmıştır. el-Buhârî'nin rivâyetine göre Huzeyfe b. Yemân konuyla ilgili şu bilgiyi vermektedir: "Resûlullâh şöyle buyurmuştu: 'Halktan Müslümanlığını sözü ile açıklayan kimseleri bana yazınız.' Biz de 1500 kişiyi yazdık ve kendisine dedik ki: '1500 kişi olduğumuz halde mi korkuyoruz?' fakat sonraları, öyle bir fitneye mübtelâ olduğumuzu gördüm ki tek başına kalan kimse korkarak namaz kılıyordu."[15]

Aynı hadîsin farklı bir rivâyeti Müslim'de şöyle yer almaktadır. Huzeyfe anlatıyor: "Bir gün Resûlullâh'la birlikte bulunuyorduk. Bize şu emri verdi: 'Müslümanlığını sözü ile açıklayanların kaç kişi olduğunu bana sayıp yazınız."[16]

1c) Hz. Peygamber tarafından verilen resmî vesîkalar, mukaveleler ve imtiyazlar.

1d) Bizans İmparatoruna, Acem Kisrâ'sına, Mısırlı Mukavkıs'a, Habeş Necaşi'ye ve diğer hükümdarlara gönderilen İslâm'a davet mektupları.[17]

1e) Yahudilerle haberleşme için yazılan mektuplar.

---

[14] Hamîdullah, *İslâm Peygamberî*, I, 206-210.
[15] Buhârî, *Cihâd ve's-Sîre*, 177.
[16] Müslim, *Îmân*, 67.
[17] Resûlullâh'ın gönderdiği mektuplar için bkz, Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 308-416.

1f) İdarî ihtiyaç ve zaruretlerden dolayı Hz. Peygamber'in zaman zaman Arap yarımadasındaki idarecilere, vergi toplayıcılarına ve diğer vazifelilere gönderdiği emir ve talimatlar.

1g) Hz. Peygamber'in hayatının sonlarına doğru zekât, havyan sürüleri, madenler v.s. hakkında hükümete ödenmesi gereken vergi miktarlarını yazdığı kayıtlar.

1h) Selmân-ı Fârisî'nin İranlılara yapmış olduğu Fatiha suresinin tercümesi.[18]

2) Özel Çalışmalar

Yukarıda hadîs kitâbetine izin verilmesi bölümünde de ifade ettiğimiz gibi bazı sahâbîler Hz. Peygamber hayattayken aldıkları özel izinle veya çeşitli sebeplerle hadis yazmışlardır. Hz. Peygamber döneminde hadis yazan sahâbilerden bazıları şunlardır: Abdullâh b. Amr, Enes b. Mâlik, Ebû Hüreyre, Hz. Âişe, Câbir b. Abdullâh, Abdurrahmân b. Ebî Evfâ, Semûre b. Cündeb, Sa'd b. Ubâde, Abdullah b. Ömer, Abdullâh b. Abbâs, el-Muğîre b. Şu'be, Abdullah b. Mes'ûd. [19]

1.2.1.4. Hadîs Sahîfeleri

Hadîs kitâbetiyle ilgili olarak zikredilmesi gereken hususlardan biri de çeşitli sahâbilerin Hz. Peygamber'den işittikleri hadîsleri çeşitli sahîfelerde toplama gayretleridir. Sahâbîlerden bir kısmı bu sahîfeleri vefatından önce imhâ etmiş, diğer bazılarınınki ise daha sonraki dönemlerde yazılan çeşitli eserler içerisinde bizlere kadar ulaşmıştır. Bu sahifelerden başlıcaları şunlardır:

1) Hz. Ebû Bekir ve Ömer'in Hadîs Yazma Denemeleri

Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in sünene ait hadîsleri yazmağa teşebbüs ettikleri, hatta Ebû Bekir'in 500 kadar hadîsi bir kitapta topladığı, fakat sonradan bazı sebepler dolaysıyla bu kitabı imhâ ettiğini belirten haberler vardır.[20] Ömer de aynı şekilde bir sünen yazmak istemiş, ashâbla istişarede bulunmuş, çoğu onun bu düşüncesini iyi karşılamış olmakla beraber, bir ay istiharede bulunduktan sonra bu düşüncesinden vazgeçmiştir.[21]

---

[18] Hamîdullah, *Hemmam b. Münebbih'in Sahîfesi*, s. 26-30; Koçkuzu, *Hadîs İlimleri ve Hadîs Târihi*, s. 247; Yardım, *Hadîs I-II*, s. 18-23.
[19] Yardım, *a.g.e.*, s. 24-29.
[20] Zehebî, *Tezkiratu'l-Huffâz*, I, 5.
[21] İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*, III, 287; Suyûtî, *Tedrîbu'r-Râvî*, II, 67.

2) Abdullâh b. Amr b. el-Âs

Hz. Peygamberin genç sahâbîlerinden Abdullâh b. Amr b. el-Âs, Hz. Peygamber'den aldığı izinle hadîs yazdığı ve oluşturduğu kitaba da ***es-Sahîfe es-Sâdıka*** ismini verdiği kaynaklarda geçmektedir. [22]

Abdullâh b. Amr'ın hadîs yazdığını gösteren bir başka meşhûr haber el-Buhârî'nin naklettiği Ebû Hüreyre'ye ait rivâyettir. Buna göre Ebû Hüreyre en fazla hadis bilen ve rivâyet eden kimsenin, Abdullâh b. Amr hâriç kendisi olduğunu, zirâ Abdullâh'ın yazdığını, kendisinin ise yazmadığını söylemiştir.[23]

3) Câbir b. Abdillâh'ın Sahîfesi

Hz. Peygamber'in ashâbı arasında fazla hadîs rivâyet etmekle şöhret kazananlardan biri de Câbir b. Abdillâh'tır.[24] O'nun ***Sahîfetü Câbir*** isminde içerisinde hadîsler bulunan bir sahîfesinin olduğu kaynaklarda geçmekle birlikte, bu sahîfenin Câbir tarafından yazılmadığı anlaşılmaktadır. [25]

4) Alî b. Ebî Tâlib'in Sahîfesi

Kaynaklarımızda hadîs sahîfesi olduğu bildirilen kişilerden biri de Alî b. Ebî Tâlib'tir. O'nun sadakât ve diyet hükümlerini ihtivâ eden bir sahîfenin bulunduğu, muhtelif kaynaklarda geçmektedir.[26]

Bunların dışında, Semûre b. Cundeb[27], Ebû Hureyre, Abdullâh b. Abbas, Abdullâh b. Ömer, Sa'd b. Ubâde, gibi sahâbîlerin de hadîs sahîfelerinin olduğu bildirilmektedir. [28]

1.2.2. Tedvîn Dönemi

Sözlük mânâsı; cem' etmek, toplamak, bir araya getirmek olan tedvîn, genel olarak bir bilgi türünün tanımlanabilir hâle (müdevven) getirilmesi olayının adıdır. Hadîs ilmine ait bir terim olarak ise tedvîn, Hadîs târihinin oluşum safhalarından birini ifade etmek için kullanılmakta ve çeşitli yazılı metinlerde veya hafızalarda dağınık

---

[22] İbn Sa'd, *a.g.e.,* II, 373.
[23] Buhârî, *İlim*, 39; İbn Hacer, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe,* VII, 433.
[24] İbn Hacer, *a.g.e.,* I, 434.
[25] Koçyiğit, *a.g.e.* 49.
[26] Buhârî, *İlim*, 39; Zehebî, *a.g.e.,* I, 12.
[27] İbn Hacer, *a.g.e.,* III, 178.
[28] Koçyiğit, *a.g.e.,* s. 51-67.

olarak bulunan hadîslerin, bir defter veya kitap içinde toplanması faaliyetinin adı olmaktadır.[29] Bu şekilde Hadîs İlmi'nin, ilim olma yönündeki en önemli yapıtaşı da oluşturulmuş olmaktadır.

Bu mânâsıyla bir hadîs târihi terimi olarak kullanıldığında, tedvînin, hadîs yazımı (kitâbetü'l-hadîs) ile karıştırılmaması gerekmektedir. Her ne kadar Hz. Peygamber hayatta iken hadîsleri yazılmış ve bu konuda sahîfeler meydana getirilmiş olsa bile, buna tedvîn demek mümkün değildir. Çünkü bu dönemde her sahâbî sadece kendi işittiği hadîsleri yazmayı düşünmüş, fakat diğer sahâbîlerin işittiği hadîsleri toplayıp yazmayı gâye edinmemiştir.[30] Bu nedenle yapılan söz konusu faaliyetler, hadîslerin tedvîni olarak değerlendirilmemektedir.

Hadîs edebiyâtının oluşum safhalarından bir dönemi ifade eden tedvîn faaliyetinin süreç olarak başlangıcı ve bitimi hakkındaki genel kanaat, hicrî birinci asrın son çeyreği ile hicrî ikinci asrın ilk çeyreğini kapsayan yaklaşık olarak hicrî, 75-125 yılları arasını içine alan zaman dilimi şeklindedir.[31] Bundan önce daha çok ferdî teşebbüsler olarak ve ezber faaliyeti ile birlikte yürüyen hadîs yazma işi, anılan dönemde devletin müdâhalesiyle resmî ve yoğun bir faaliyete dönüşmüştür.

Hadîs tedvîn faaliyetinin devlet eliyle ilk defa Ömer b. Abdülaziz (101/719) tarafından başlatıldığı kabul edilmektedir. Onun Medîne valisi Ebû Bekr b. Hazm'a (120/ 738) ve ülkenin her tarafına gönderdiği resmî yazı şöyledir: "Hz. Peygamber'in hadîslerini, sünnetlerini (Amrâ bint. Abdirrahmân'ın rivâyetlerini) araştır ve yaz; zira ben, ilmin kaybolmasından ve âlimlerin yok olup gitmesinden endişe ediyorum."[32]

Tedvîn faaliyetinin en meşhur ismi İbn Şihâb ez-Zührî'dir. (124/742) Çünkü onun için; "hadîsi ilk tedvîn eden kişi" [33] denilmektedir.

Hadîsleri tedvîn etme gereksiniminin duyulmasında; Hz. Peygamber'in vefatından sonra zaman içerisinde İslâm fetihlerinin artması, hadîsleri bilen sahâbîlerin bir kısmının fethedilen ülkelere dağılmaları, hadîsleri iyi bilen sahâbîlerin vefat etmeleri sebebiyle sayılarının azalması, Hz. Osmân'ın şehîd edilmesinden sonra meydana gelen birtakım siyasî karışıklığın İslâm birliğini parçalamasıyla ortaya çıkan gurupların hadîs

[29] Koçyiğit, *Hadîs Istılahları*, s. 436.
[30] Koçyiğit, *Hadîs Târihi*, s. 199.
[31] Koçyiğit, *a.g.e.*, s. 200; Çakan, *Hadîs Edebiyatı*, s. 16.
[32] Buhârî, *İlm*, 34; Dârimî, *Mukaddime*, 43 /487; İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, I, 21.
[33] Suyûtî, *Tedrîbu'r-Râvî*, I, 90.

uydurmaya başlamaları ve hadîslerin kaybolmasından duyulan endişe vb. âmiller rol oynamıştır.[34]

et-Tayâlisî'nin doğduğu döneme kadar Hadîs Edebiyâtının geçirdiği evreleri kısaca özetledikten sonra; yaşadığı dönemde Hadîs Edebiyâtının ne durumda olduğu konusu üzerinde durmak istiyoruz. Her ne kadar kesin hatlarla ayırt edilemese de, hadîslerin tedvîni daha önce de belirtildiği üzere hicrî 75-125 yıllarına tekâbül etmektedir. Buna göre et-Tayâlisî'ye kadar hadis ilmi, "hıfz", "kitabet"ve "tedvîn" olmak üzere üç aşama geçirmiştir. Onun yaşadığı dönemi tasnîf faaliyetinin başlangıç ve ilk örneklerini verme dönemi olarak kabul etmek mümkündür.

2.2. Et-Tayâlisî Döneminde Hadîs İlmi

et-Tayâlisî'nin doğumu Emevîlerin yıkıldığı, Abbâsîlerin de kurulduğu döneme rastlamaktadır. Bu sebeple onun yaşadığı dönemdeki Hadîs faaliyetlerini tispit etmek için Abbâsî Devleti'nin Hadîs karşısındaki tutumunu, bellî başlı ilim merkezlerini ve tasnîf döneminin başlangıcına ait çalışmalara kısaca değinmek istiyoruz.

1.2.3.1. Abbâsîler Döneminde Hadîs İlmi

et-Tayâlisî Abbâsî iktidârının ikinci yılında doğmuştur. Emevî Devleti'nin yıkılmasından sonra, es-Seffâh ünvânıyla tanınan Ebû'l-Abbâs Abdullâh b. Muhammed ile Abbâsî devletinin temelleri atılmıştır.

et-Tayâlisî'nin yaşadığı dönemde, es-Seffâh (132-136), Ebû Ca'fer el-Mansûr (136-158), el-Mehdî (158-169), el Hâdî (169-170) Hârun Reşîd (170-193) el-Emîn (193-198) ve el-Me'mûn (198-218) olmak üzere yedi Abbâsî hükümdarı hüküm sürmüştür.

Abbâsîler devrinin ilk dönemleri, İslâm kültür ve medeniyetine damgasını vuran çok önemli bir çağdır. İslâm dünyasında çeşitli müesseseler ve ilimler bu devirde şekillenmiş, zamanla gelişerek modern Avrupa medeniyetinin doğmasında da etkili olmuştur.

Hicrî ikinci yüzyıla girerken Halîfe Ömer b. Abdülazîz (v.101/719) tarafından resmen başlatılan hadîslerin tedvîn'i hareketi, ez-Zührî (v.124/742)'den sonra gelişerek devam etmiş, Abbâsîlerin ilk yıllarından itibaren belli başlı İslâm ülkelerinde tasnîf

[34] Uğur, *Ansiklopedik Hadîs Terimleri Sözlüğü*, s. 398, Koçkuzu, *Hadîs ilimleri ve Hadîs Târihi*, s. 259.

faaliyetleri hız kazanmıştır. Bu faaliyetlerin günümüze ulaşan en eski önemli ürünü Medîneli Mâlik b. Enes (v.179/795)'in *el-Muvatta* adlı eseridir. Bundan bir müddet önce Ma'mer b. Râşid (v.152/769) tarafından Mekke'de meydana getirilen ve tasnîf devrinin ilk mahsûlü sayılan *el-Câmi*, Ma'mer'in talebesi Abdürrezzâk es-San'ânî (v. 211/826)'nin *el-Musannef* adlı eserinin içinde günümüze kadar gelmiştir. Ebû Dâvud et-Tayâlisî'nin Müsned'i de bu dönemin önemli eserlerindendir. [35]

1.2.3.2. Hadîslerin Tasnîfi

Sözlük manası sınıflandırmak, aynı cinsten olan şeyleri bir araya getirip diğer cinslerden ayırmak olan tasnîf,[36] bir Hadîs Târihi terimi olarak, hadîsleri konularına veya ravilerine göre ayırıp, aynı konudakileri bir bâb içinde toplamak ve aralarında ortak konu bağlantısı olan bâbları ya da aynı râviye ait rivâyetleri bir kitap içinde bir araya getirmek demektir.[37]

Tasnîf dönemi, tedvîn döneminin devamı olup, ilk Hadîs eserlerinin ortaya çıkışını hazırlayan son aşamadır. Bu safhada, tedvîn edilen ve yazılı metinler haline getirilen hadîsler, râvîlerine veya konularına göre kısımlara ayrılmıştır. Böylece, aynı râvîden rivâyet edilen veya konuları bir olan hadîsler bir araya getirilerek kitaplar oluşturulmuştur.[38] Bu sebeple olsa gerek, âlimlerin çoğunluğu, tasnîf kelimesini "hadîs"e değil de, kitaplar masasına gelen "kütüb"e izâfe etmeyi daha uygun görmüşler ve "tedvînu'l-hadîs" ve "tasnîful-kütüb" deyimlerini tercih etmişlerdir.[39]

Hz. Peygamber'den itibaren "hıfz", "kitâbet" ve "tedvîn" yöntemleri kullanılarak bir araya getirilen kitaplar belirli yöntemlere göre sınıflandırılmadığından gerektiği anda istenilen hadîsi bulma konusunda elverişli birer kaynak olmaktan çok uzaktılar. Bu durum aranan hadîse daha kolay ulaşılabilecek ve hadîslerden istifadeyi kolaylaştıracak yeni bir faaliyetin başlamasını zorunlu kılmıştır. Bu faaliyet de, hadîslerin tebvîb ve tasnîfi faaliyeti olarak Hadîs târihindeki yerini almıştır. "Tasnîfu'l-hadîs" faaliyeti takriben h. 125 senesinden sonra ortaya çıkmıştır.[40]

Hadîs târihinde iki ayrı faaliyet olarak değerlendirilen "tedvîn" ve "tasnîf" faaliyetleri içiçe devam etmiş, biri sona ermeden diğeri başlamıştır. Bu durum, tedvîn ve

---

[35] Yıldız, "Abbâsîler" *T. D. V. İ. A.*, I, 42.
[36] İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, IX, 198.
[37] Koçyiğit, *Hadîs Istılahları*, s. 429; Uğur, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, s. 393.
[38] Uğur, *Hadîs İlimleri Edebiyâtı*, s. 12.
[39] Özpınar, Ömer, *Hadîs Edebiyatının Oluşumu*, s. 23.
[40] Koçkuzu, *Hadîs İlimleri ve Hadîs Târihi*, s. 275. Özpınar, *Hadis Edebiyâtının Oluşumu*, s. 23.

kitaplaştırma (bablara ayırma ve tasnîf) meselesi için de söz konusudur. Bu yüzden tedvîni tasnîf gibi gören, tasnîfi tedvînden ayrı mutâlaa eden, aynı işlemler yüzünden yanılan ilim adamlarına rastlanmaktadır.[41]

Tasnîf konusuyla ilgili diğer bir soru da ilk musannifin kim olduğudur. Bu konu tartışmalı olmakla birlikte, ilk musannîfleri er-Râmehurmuzî yaşadıkları şehirlere göre şu şekilde saymıştır: Basra'da er-Rebî b. Subeyh (v. 160/776), sonra Sa'd b. Ebî Arûbe (v. 156/772), Yemen'de Abd diye bilinen Hâlid b. Cümeyl (v. 153/770) ve Ma'mer b. Râşid (v.152/769); Mekke'de İbn Cüreyc (v.150/767), Kûfe'de Süfyân b. Uyeyne (v.198/813), Şam'da el-Velîd b. Müslim (v.194/809); Rey'de Cerîr b. Abdilhamîd (v.182/798), Merv ve Horasan'da Abdullâh İbnü'l Mübârek (v. 181/797) ve Huşeym b. Beşîr (v. 188/803) aynı yıllarda Kûfe'de İbn Ebî Zâide (v. 193/803) İbn Fudayl (v. 196/811) ve Vekî İbnü'l-Cerrâh (v.197/813). Daha sonraları yine Yemen'de Abdurrezzâk b. Hemmâm (v. 211/826) ve Ebû Kurre Mûsâ b. Târık (v. 203/218) gibi âlimlerdir.[42]

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi hadîslerin tedvîn işleri genel hatlarıyla h.75-125 târihleri arasında olmuştur. Tayâlisî'nin doğumu ise Hadîs İlmi'nin bize ulaşmasındaki son aşama olan tasnîf faaliyetinin başladığı dönemlere rastlar.

[41] Koçkuzu, *a.g.e.*, s. 255.
[42] Uğur, *Ansiklopedik Hadîs Terimleri Sözlüğü*, s. 393-394; Koçkuzu, *a.g.e.*, s. 276

İKİNCİ BÖLÜM

ET-TAYÂLİSÎ'NİN HAYATI VE İLMÎ KİŞİLİĞİ

2.1. Et-Tayâlisî'nin Hayatı

2.1.1. Doğumu, İsmi, Nesebi ve Künyesi

Tam adı, Ebû Dâvud Süleymân b. Dâvud el-Cârûd et-Tayâlisî'dir. Ricâl kitabı yazarları onun hicrî 133 yılında doğduğu görüşünde müttefiktirler. Aslen İranlı olan et-Tayâlisî daha sonra Basra'ya gelip yerleşmiştir. Annesi Nasr b. Muâviye'nin, kendisi de Zübeyr b. el-Avvâm ailesinin azaldı kölesidir.[43]

"Tayâlisî" nisbesiyle meşhûr olmuştur. "Taylese" sarıklar üzerine konulan atkıdır.[44] O da sarığının üzerine "taylese" denilen atkıyı sardığından bu nisbeyi almıştır. Aynı dönemlerde yaşayan, Ebû'l-Velîd Hişâm b. Abdülmelik et-Tayâlisî ve daha birçok âlim de, "et-Tayâlisî" nisbesini kullanmışlardır. et-Tayâlisî'ye ayrıca, Zübeyr b. el-Avvâm ailesinin azadlı kölesi olduğundan "ez-Zübeyrî", "el-Esedî", el-Kureşî"; aslen İranlı olduğundan "el-Fârisî"; Basra şehrinde yaşadığı için de "el-Basrî" nisbeleri verilmiştir.[45] "Ebû Dâvud" diye künyesiyle meşhûr olmuştur. Çağdaşlarından Ebû Dâvud el-Haferî ve hocalarından birçoğu da onunla bu künyeyi paylaşmışlardır.

Kaynaklarda "belâzur"[46] içtiği ve bu sebepten cüzzâm hastalığına yakalandığı nakledilen[47] et-Tayâlisî, çoğunluğun görüşüne göre h. 204 yılı Rebîulevvel ayında 71 yaşında iken Basra'da vefat etmiştir.[48] Bunla birlikte, h. 203 yılında vefat etmiştir diyenler de bulunmaktadır.[49] Cenaze namazını dönemin Basra valisi Yahyâ b. Abdillâh b. Ömer b. el Hasen b. Sehl kıldırmıştır.[50]

---

[43] el-Hatîb, *Târihu Bağdâd*, IX, 25; Mizzî, *Tehzîbu'l- Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*, XI, 401; İbn Hacer, *Tehzibu't- Tehzîb*, IV, 160; İbn Nokta, *et-Takyîdu li-Ma'rifeti'r-Ruvvât ve's-Sünen ve'l-Mesânîd*, II, 1.
[44] Sem'ânî, *el-Ensâb*, IV, 91; Kettânî, *Hadis Literatürü*, s. 91.
[45] et-Türkî, *Müsnedu Ebî Davûd et-Tayâlisî*, mukaddime, I, 18.
[46] Belâzur,(semacarpus anacardium, anacard) Hindistan cevizine benzeyen bir meyve olup içen kişinin zihnî melekelerine zarar vermektedir. (Fayda, *"Belâzürî"*, T. D. V. İ. A., V, 393.)
[47] el-Hatîb, *a.g.e.*, IX, 26; Zehebî, *Siyeru A'lâm*, VIII, 243.
[48] el-Hatîb, *a.g.e.*, IX, 29; Zehebî, *Mizânu'l-İ'tidâl fî Nakdi'r-Ricâl*, II, 204.
[49] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 162.
[50] İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*, VII, 298; el-Hatîb, *Târihu Bağdâd*, IX, 29; Mizzî, *a.g.e.*, XI, 408.

2.1.2. İlmi Kişiliği

Kaynakların bize verdiği bilgilere göre et-Tayâlisî, erken yaşlarda ilim tahsiline başlamıştır. İbn Avn (v.151/768) ve Hişâm ed-Düstüvâî (v.152/769) gibi âlimlerden hadîs almış, Basra'da Şu'be'den yedi bin, Osmân el-Bürrî'den de on bin hadîs dinlemiştir. Daha sonra âdet olduğu üzere döneminin belli başlı ilim merkezlerini dolaşmış ve o beldelerin en ünlü âlimlerinden hadîs almıştır.[51]

et-Tayâlisî'nin Basra'dan sonraki ilim yolculuğunun ilk durağı Bağdâd'dır. Hicrî 152/769 yılından sonra buraya gelmiş ve el-Mesûdî'den hadîs dinlemiştir. İlim yolculuğunun ikinci durağı Kûfe'dir. Burada Verkâ b. Ömer b. Küleyb, Süfyân es-Sevrî, İsrâîl b. Yûnus gibi meşhûr âlimlerden ilim öğrenmiştir. Bununla yetinmeyen et-Tayâlisî'nin bir sonraki durağı Medîne olmuştur. Burada, Füleyh b. Süleymân el-Huzâî ve Mâlik b. Enes (179/786) başta olmak üzere Medîne'nin diğer meşhûr hocalarından istifade etmiştir.[52]

et-Tayâlisî'nin hadîs aldığı âlimler bunlarla sınırlı değildir. O, kendi ifadesiyle "bin hocadan"[53] hadîs yazmıştır. Bunların içerisinde en meşhûr olanları; Şu'be b. el-Haccâc el-Verd (v. 170/786), Hammâd b. Seleme b. Dinâr (v.167/783), Vaddâh b. Abdillâh Ebû Avâne, Muhammed b. Abdirrahmân b. el-Muğîre b. el-Hâris b. Ebî Zi'b, Verkâ b. Ömer b. Küleyb'dir.[54]

et-Tayâlisî, kendisinden sonra gelen birçok âlime de hocalık yapmıştır. Öğrencileri arasında başta Ahmed b. Hanbel (v. 241/855) olmak üzere, Yûnus b. Habîb, Muhammed b. Beşşâr, Mahmûd b. Ğaylân gibi dönemlerinin ünlü hadîs imamları bulunmaktadır.[55]

et-Tayâlisî yaşadığı dönemde ilimde üstün dereceler elde etmiş mümtâz bir kişiliktir. Âlimlerin büyük çoğunluğu onu "sika" olarak kabul etmişler ve ilimde üstün dereceler ifade eden "ta'dîl" sigalarıyla övmüşlerdir.

2.1.2.1. Güvenilirliği (Tevsîki) ve Hıfzı

Döneminde yaşayan âlimlerin çoğu tarafından onun güvenilir oluşu tasdîk edilmiştir. Bunu, gerek akranlarının gerekse kendisinden sonra gelen âlimlerin hakkında

---

[51] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* IV, 161; et-Türkî, *a.g.e.,* mukaddime, I, 19.
[52] et-Türkî, *a.g.e.,* mukaddime, I, 20; el-Hatîb, *Tarîhu Bağdad,* IX, 24.
[53] Zehebî, *Mîzânu'l-İ'tidâl,* VIII, 243; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* IV, 162.
[54] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl,* XI, 401, 402.
[55] Mizzî, *a.g.e.,* XI, 401-403.

söyledikleri övgü dolu ifadelerden öğrenmekteyiz. Onun güvenilirliği hakkında söylenen ifadelerden bazıları şöyledir:

Ca'fer b. Muhammed el-Firyâbî'nin (v. 212/827) bize bildirdiğine göre, Amr b. Ali, et-Tayâlisî'nin sika olduğunu söylemiştir. [56] Aynı şekilde en-Nu'mân b. Abdisselâm da, et-Tayâlisî'nin "sika" ve "me'mûn" olduğunu ifade etmektedir.[57]

Amr b. Alî'nin bildirdiğine göre İbn Mehdî: "et-Tayâlisî, yaşadığı dönemde insanların en güvenilir olanı idi" demiştir.[58]

et-Tayâlisî hakkındaki ta'dîl ifadeleri bunlarla sınırlı değildir. Onun hakkında Nesâi "sika", verdiği söze bağlılık noktasında da insanların en güvenilir olanı"[59]; el-Bağdâdî; "hâfız", "müksir", "sika", "sebt"[60]; Ahmed b. Hanbel, İbn Sa'd, Numân b. Abdisselâm, İbn Hıbbân; "sika" gibi ta'dîl sigaları kullanmışladır.

Ebû Mes'ûd er-Razî, Ahmed b. Hanbel'e et-Tayâlisî'nin nasıl bir hadisçi olduğunu sorduğunu Ahmed b. Hanbel'in de kendisene; "sika" ve "sadûk" tur, fakat hatâ ettiği hadisler de olabilir" cevâbını verdiğini söylemektedir.[61]

et- Tayâlisî yaşadığı dönemde fazla hadis ezberlemesi ve hâfızasının kuvvetiyle şöhret kazanmıştır. Gerek akranları, gerek kendisinden sonra yaşayan âlimler onun güçlü bir hâfızaya sahip olduğu noktasında neredeyse görüş birliğine varmışlardır.

Amr b. Alî el-Fellas: "Muhaddislerden et-Tayâlisî'dan daha hâfız olanı görmedim."[62] Yine aynı şekilde İbnü'l-Medînî (v. 234/848): "et-Tayâlisî'den daha hâfızını görmedim"[63] diyerek onun hadîsteki yüksek derecesini ortaya koymuşlardır.

İbn Adiyy'nin ifadesine göre et-Tayâlisî yaşadığı asırda Basra'nın en büyük hafızı idi. Ona göre et-Tayâlisî gerek hadis bilgisi gerekse hafızasının kuvvetiyle akranlarını geride bırakmıştır."[64]

Amr b. Şebbe, et-Tayâlisî'nin İsfehan'da yanında her hangi bir kitap olmadığı halde ezberinden kırk bin hadis rivayet ettiğini haber vermektedir. [65] Bu da, et-

---

[56] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* IV, 161.
[57] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* IV, 161; İbn Nokta, *a.g.e.*, II, 1, 2.
[58] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* IV, 161; Zehebî, *Mizânu'l-İ'tidâl,* VIII, 243.
[59] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XI, 407; Zehebî, *Mizânu'l-İ'tidâl*, VIII, 245.
[60] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* IV, 162; et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 29.
[61] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* IV, 161.
[62] Buhârî, *et-Târihu's-Sağîr*, II, 299; Mizzî, *a.g.e.*, XI, 404; Zehebî, *Siyeru A'lâm*, VII, 243*; Mizânu'l-İ'tidâl*, II, 203; Suyûtî, *Tabakâtü'l-Huffâz*, I, 150; el-Hatîb, *Târihu Bağdâd*, IX, 27; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 161.
[63] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* IV, 161; İbn Nokta, *et-Takyîdu li Ma'rifeti'r-Ruvvâti ve's-Süneni ve'l-Mesânîd*, II, 3; el-Hatîb, *a.g.e.*, IX, 27; Zehebî, *Mizânu'l-İ'tidâl*, VIII, 244.
[64] Mizzî, *a.g.e.*, XI, 407.
[65] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* IV, 161.

Tayâlisî'nin hadis bilgisi ve ezber kuvveti noktasında ne kadar önemli bir şahsiyet olduğunu göstermektedir.

el-Iclî'nin açıklamalarından da et-Tayâlisî'nin kırk bin hadîs ezberlemiş olduğunu öğrenmekteyiz. el-Iclî şöyle diyor: "Basralı, 'sikat'tandır. 'Kesiru'l-hıfz'dır. İlim öğrnemek için yanına gittim. Aramızda belirli bir samimiyet ve dostluk oluştu. O ve Abdurrahmân b. Mehdî belâzur içerlerdi. Daha sonra et-Tayâlisî cüzzâm oldu. Abdurrahmân ise abraş hastalığına yakalandı. et-Tayâlisî, kırkbin, Abdurrahmân ise on bin hadîs ezberledi."[66]

et-Tayâlisî'nin kendi ifadelerinden onun otuz bin civarında hadisi ezberinden okuduğu anlaşılmaktadır. et-Tayâlisî şöyle diyor: "Övünmek için söylemiyorum, otuz bin hadîsi sırasıyla okudum. Zihnimde Osman el-Bürrî'den on iki bin hadîs var. Basra halkından hiç kimse onları bana sormadılar. İsfahan'a geldim ve onları orada yaydım.[67]

Öğrencisi Yûnus b. Habîb, biraz mubâlağalı diyebileceğimiz bir ifadeyle et-Tayâlisî'nin İsfehan'a geldiğini ve ezberinden yüz bin hadîs imlâ ettirdiğini, yetmiş konuda hataya düştüğünü, Basra'ya döndüğünde hatalı yerleri düzeltip kendilerine gönderdiğini söylemektedir.[68]

et-Tayâlisî'nin ezberlediği hadis sayısı hakkında farklı rakamlar verilmiş olmakla birlikte tüm bu ifadelerden Onun çok sayıda hadîs ezberlediğini ve geniş bir hadîs bilgisine sahip olduğunu öğrenmekteyiz.

et-Tayâlisî'nin diğer bir özelliği de uzun hadisleri çok güzel ezberlemesidir. Vekî: "Uzun hadîsleri Ebû Dâvud'dan daha iyi ezberleyen hiç kimse kalmadı." demiştir. Bu söz et-Tayâlisî'ye anlatıldığında, "Ona söyleyin sadece uzun hadîsler değil, kısa hadîsler konusunda da kimse kalmadı."[69]demiştir. Ayrıca Vekî, et-Tayâlisî için: "Ebû Dâvud ilim dağıdır"[70] demektedir.

et-Tayâlisî'nin ölümü talebelerini ve onu sevenleri derinden etkilemiş ve büyük bir üzüntü yaşamışlardır. Güçlü bir hafızaya sahip, güzel ders anlatan birinin aralarından ayrılması ondan ders alanları çok üzmüştür. Bu konuda Bündâr şöyle diyor: "Ebû Dâvud et-Tayâlisî'nin vefatına üzüldüğüm ve ağladığım kadar hiç kimsenin ölümüne

---

[66] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* IV, 161; Zehebî, *Siyeru A'lâm*, VIII, 245.
[67] Zehebî, *Siyeru A'lâm*, VIII, 245.
[68] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 162; et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 27.
[69] Zehebî, *Siyeru A'lâm*, VIII, 244.
[70] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XI, 406.

üzülmedim ve ağlamadım." Sebebini soranlara da şu cevabı vermiştir: "Hafızasının gücü, bilgisi ve güzel ders anlatışından dolayı."[71]

et-Tayâlisî'nin yetişmesinde, ilmî kişiliğini oluşturmasında büyük muhaddis Şu'be b. el-Haccâc'ın çok emeği vardır. et-Tayâlisî, Şu'be'nin en gözde talebesi olmuş, onun yanında ayrı bir yer edinmiştir. Süleymân b. Harb'in anlattığı şu olay Şu'be b. el-Haccâc'ın et-Tayâlisî'ye olan güvenini ortaya koymaktadır. Süleymân b. Harb şöyle diyor: "Şu'be b. el-Haccâc hadîs rivâyet ederdi. Hadîs okumayı bırakıp kalktığında, et-Tayâlisî oturur ve mecliste geçenleri ezbere imlâ ettirirdi."[72] Yine şu ifadeler Şu'be b. el-Haccâc'ın yanındaki değerini ortaya koyması bakımından önemlidir. Ebû Mesûd Ahmed b. el-Furât er-Razî şöyle diyor: "Şu'be b. el-Haccâc'a et-Tayâlisî'den daha fazla hürmet göstereni görmedim."[73]

et-Tayâlisî'nin Şu'be b. el-Haccâc'ın katındaki kıymetini ortaya koyan olaylardan biri de şudur: İbn Ebî Hâtim'in Yûnus b. Habîb'den rivâyetine göre et-Tayâlisî şöyle demiştir: "Bağdâd'da bulunduğumuz günlerde Şu'be b. el-Haccâc, İbn İdrîs ve ben ikindiden sonra bir araya geliyor ve ilmî müzâkerede bulunuyorduk. Cüzzâmlılar bâbı üzerinde konuşuldu. Şu'be b. el-Haccâc bu konuda kendisinde olan rivâyetleri ortaya koydu. Bunun üzerine ben söz aldım ve şöyle dedim: Bana İbn Zinâd babasından, o da Hârice b. Zeyd'den rivâyetle şöyle dedi: 'Muaykıb Ömer'e yemeğe geliyordu. Ömer ona şöyle dedi: 'Muaykıb, önünden ye' Bunun üzerine Şu'be bana: "Ebû Dâvud, senin rivâyet ettiğin hadîsten daha güzelini rivâyet eden olmadı.' dedi." İbn Ebî Hâtim şöyle diyor: "Bu olay Ebû Dâvud'un Şu'be yanındaki ilmî konumunu gösterir."[74]

2.1.2.2. Hadîs Öğrenmek Yaptığı Yolculuklar

et-Tayâlisî'nin erken yaşlarda hadîs öğrenmeye başlamış ve bu amaçla Bağdâd, Kûfe, Medîne, Mekke gibi önemli ilim merkezlerine gitmiş ve hadîs dinlemiştir.

"Rıhle", bir yerden bir yere sefer etmek, göç etmek mânâsına "rahale" kök fiilinin mastarıdır. Hadîs ilminde muhaddislerin hadîs rivâyeti için uzak diyarlara gitmesi anlamında kullanılır. Aynı tabir bilhassa ricâl kitaplarında hedefini de ifade edecek tarzda "er-Rıhle fî talebi'l-hadîs" şeklinde geçer.[75]

---

[71] Mizzî, *a.g.e.*, XI, 405; Zehebî, *Siyeru A'lâm*, VIII, 245.
[72] Zehebî, *Siyeru A'lâm*, VIII, 243; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 162.
[73] Mizzî, *a.g.e.*, XI, 406.
[74] İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IV, 112; et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 28.
[75] Uğur, *Ansiklopedik Hadîs Terimleri Sözlüğü*, s. 321.

Hadîs târihinde "rıhlelerin" büyük önemi vardır. Hadîs elde etmek uğruna yapılan yolculular sahâbîlerle başlamıştır. Hz. Peygamber henüz hayatta iken civar kabilelerde yaşayan Müslümanlardan bir konuda bilgi almak veya işittikleri bir peygamber sözünü bizzat söyleyenin ağzından duyarak öğrenmek üzere Medine'ye gelenler olmuştur. Bu yolculuklar rihlenin başlangıcı sayılır. Daha sonra, genişleyen İslâm ülkelerine yerleşen sahâbîlerle görüşerek onlardan hadîs rivâyet etmek üzere uzun, yorucu ve çetin yolculuklar yapılmıştır.

Hadîs talebi için yapılan yolculukların muhaddisler katında büyük değeri vardır. Eğer onlardan biri küçük yaşlarda hadîs dinlemek için yolculuk yapar, hadîs toplar, hıfzı ve rivâyetinin çokluğu ile temayüz ederse, insanlar da hadîs öğrenmek için o zata gelirler. et-Tayâlisî'de, bu sıfatlarla bilinen biri idi ve insanlar hadîs dinlemek için kendisine gelmiştir.

el-Hatîb'in İclî'den naklettiğine göre, el-İclî şöyle demiştir: "Ebû Dâvud 'sika'dır, 'kesiru'l-hadîs'tir. Ona gittim ve onunla arkadaşlık kurdum."[76]

İnsanlar et-Tayâlisî'ye hadîs almak için geldiği gibi, kendisi de bizzat hadîs imlâ ettirmek için yolculuklar yapmıştır. Kaynaklardan tispit edebildiğimiz kadar hicrî iki yüz yılından sonra Horasan'a gitmiş ve orada ezberinden hadîs rivâyet etmiştir. Konuyla ilgili olarak öğrencisi Yûnus b. Habîb şöyle diyor: "et-Tayâlisî imlâ için Horasan'a geldi. Bize ezberinden yüz bin hadîs imlâ ettirdi. Basra'ya döndüğünde yetmiş konuda hata ettim onları düzeltin diye bir yazı gönderdi."[77]

2.1.2.3. Hocaları

et-Tayâlisî, elimizde bulunan Müsnedinden anladığımıza göre 222 hocadan hadîs dinlemiştir. Bu hocaların en meşhurları şunlardır:

1) Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Atekî (170/786)

et-Tayâlisî'nin ilminden en çok faydalandığı Şu'be b. el-Haccâc'dır. Hicrî 82 yılında dünyaya gelmiş ve 170 senesinde vefat etmiştir. Zamanında "Basra'nın muhaddisi", "Şeyh'ul-İslâm", "Hadîste Emirü'l-Müminîn" gibi sıfatlarla anılan büyük bir muhaddistir. Kaynakların bize verdiği bilgiye göre, Şu'be'den en fazla hadîs rivâyet eden et-Tayâlisî'dir. Yaklaşık olarak yedi bin hadîs almıştır.[78] Elimizde bulunan Müsned'inde Şu'be'den 682 hadîs rivâyet etmiştir.

---

[76] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 161; et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 40.
[77] et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddeme, I, 40.
[78] Zehebî, *Siyeru A'lâm*, VII, 245; et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 19.

Şu'be, Basra'da dönemin en büyük hadîs imamlarındandır. Kendisi hakkında kaynaklarda geçen övücü ifadeler bu gerçeği ortaya koymaktadır. es-Sevrî: "Şu'be hadîste emirul müminindir";[79] İmam eş-Şâfiî: "Şu'be olmasaydı Irak'ta hadîs bilinmezdi";[80] Ahmed b. Hanbel: "Şu'be, başta ricâl olmak üzere, Hadîste vukûfiyet, tenkîd ve tesbît yönünden tek başına bir otoritedir";[81] İbn Sa'd: "Hıfz ve güvenilirlik yönünden, takva ve fazilet bakımından zamanının en üstün şahsiyetiydi. Irak'ta muhaddislerin durumlarını araştıran ilk kişidir. Daima zayıfların ve terkedilmişlerin yanında olmuştur. Kendisine uyanlara önderlik etmiştir. Döneminde Irak ehli kendisine tabi olmuştur."[82] el-Hakem: "Hadîs konusunda imâmların imâmı idi" demişlerdir. et-Tayâlisî'nin anlattığına göre; "Şu'be vefat ettiğinde Süfyân; 'hadîs öldü'[83] demiştir."

Şu'be b. el-Haccâc zamanında sayısız kimse ile görüşmüştür. Sahâbe'den Enes b. Mâlik ve Amr b. Seleme'yi görmüş, tabiînden dört yüz kişiden hadîs dinlemiştir. Kendisinden de sayısız imam hadîs rivâyet etmiştir.[84]

et-Tayâlisî, Şu'be b. el-Haccâc'ın en seçkin arkadaşı ve. ondan en fazla rivâyette bulunan kişidir. Rivâyette onu geçen olmamıştır. Ahmed b. el-Furât: "Şu'be'den Ebû Dâvud'dan daha fazla hadîs rivâyet edeni görmedim."[85] demiştir. et-Tayâlisî: "Şu'be'den yedi bin hadîs işittim. Ğundar da bir mislini ondan işitti. Bin hadîste ben ondan, bin hadîste de, o benden farklı rivâyette bulundu."[86] demiştir.

Şu'be, et-Tayâlisî'ye çok güvenmiştir. Hatta, kendisi hadîs imlâ ettirmeyi bıraktığında yerine et-Tayâlisî devam etmiştir. Süleymân b. Harb şöyle diyor: "Şu'be hadîs imlâsını bıraktığında et-Tayâlisî onun yerine hadîs imlâ ettirirdi. Bu ifadeler Ebû Dâvud'un Şu'be'in en has talebesi olduğunu, hayatında ve hadîs ilmiyle ilgili geleceğinde büyük etkisinin olduğunu gösterir.

Şu'be, ilim meclisinde et-Tayâlisî'yle zaman zaman sohbet ederdi. Birgün aralarında şu konuşma geçer: "Mescidin öğrenciyle dolu olduğu bir gün bana; 'Süleymân ne dersin, şunların tamamı muhaddis olur mu?' dedi. 'Hayır', dedim. Bunun üzerine: 'Doğru söylüyorsun, ancak beş tanesi muhaddis olur. Küçüklükte hadîsle meşgul oluyorlar ama büyüyünce terk ediyorlar ya da bozgunculukla uğraşıyorlar." et-

[79] İbn Hacer, ***Tehzîbu't-Tehzîb,*** IV, 301.
[80] İbn Hacer, ***Tehzîbu't-Tehzîb,*** IV, 301.
[81] İbn Hacer, ***Tehzîbu't-Tehzîb,*** IV, 301.
[82] İbn Hacer, ***Tehzîbu't-Tehzîb,*** IV, 302.
[83] İbn Hacer, ***Tehzîbu't-Tehzîb,*** IV, 302.
[84] İbn Hacer, ***Tehzîbu't-Tehzîb,*** IV, 302.
[85] Zehebî, ***Siyeru A'lâm,*** VIII, 245.
[86] et-Türkî, ***a.g.e.,*** mukaddime, I, 19.

Tayâlisî şöyle diyor: "Daha sonra dikkat ettim, onlardan beş kişi bile muhaddis olmadı."[87]

2) Hammâd b. Seleme b. Dînâr (167/783)

et-Tayâlisî'nin ders aldığı, hadîs öğreniminde büyük emeği geçen hocalarından bir diğeri Hammâd b. Seleme'dir. Hammâd, hicrî 90 yılında doğmuş, 167 senesinde vefat etmiştir. Tahsîl hayatında pek çok tabiinden faydalanmış, Sâbit b. Eslem el-Bünânî, Katâde b. Diâme, Humeyd et-Tavîl, İbn Ebî Müleyke, Ebû Ma'bed ve İbn Kesîr gibi âlimlerden hadîs okumuştur.[88]

el-Buhârî, Hammâd'ın sadece bir rivâyetini istişhad için kullanırken (Rikak, 10), diğer Kütüb-i Sitte müellifleri onun rivâyetlerine daha fazla yer vermişlerdir. Ahmed b. Hanbel, el-Buhârî'nin bu tutumunu Hammâd'ın yaşlılığı ve bu sebeple hafızasının zayıflaması ile açıklamıştır. İbn Sa'd, Hammâd'ı sika olarak değerlendirirken onun çok hadîs rivâyet ettiğini belirtmiş, bunlar arasında bazı münker hadîslerin de bulunduğuna dikkat çekmiştir. Yahyâ b. Maîn, Ahmed b. Hanbel, Ebû'l-Hasan el-Iclî ve Nesaî gibi hadîs âlimleri Hammâd'ın sika olduğu görüşündedirler.[89] Ebû Dâvud, "Hammâd'ın hadîs rivâyet ederken Kays b. Sa'd'a ait bir kitap dışında elinde herhangi bir metin bulundurmadığını, hadîsleri ezberinden rivâyet ettiğini" belirtmiştir. İbadete, hayır yapmaya ve Kur'ân okumaya düşkünlüğü[90], Sünnet'e bağlılığı, bid'atçılara muhâlefeti[91] ve düzenli bir hayat yaşaması ile tanınan Hammâd b Seleme, devlet adamlarına karşı müstağnî davranır, onların davetlerine icabet etmez ve bunu başkalarına da öğütlerdi. [92]

Hammâd b. Seleme, âbid bir kimseydi. Yahyâ b. Maîn: "İkrime ve Hammdâd b. Seleme'yle berâber olan birini gördüğünüzde onun dini bütün bir Müslüman olduğuna kâni olabilirsiniz"[93] demiştir. İbn Mehdî: "Hammâd b. Seleme'ye yarın öleceksin dense, çalışmaya devam etmekten asla uzak durmazdı"[94] diyerek, onun çalışma konusundaki gayretini ortaya koymuştur.

---

[87] et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 21, 22, 23.
[88] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, III, 11.
[89] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, VII, 259.
[90] Mizzî, *a.g.e.*, VII, 264.
[91] Mizzî, *a.g.e.*, VII, 259; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, III, 12.
[92] Altıkulaç, "*Hammâd b. Seleme"*, T. D. V İ. A, XV, 488-489.
[93] Mizzî, *a.g.e.*, VII, 263.
[94] Mizzî, *a.g.e.*, VII, 265; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, III, 12.

Bununla birlikte yaşlanınca hafızası zayıflamış, bazı evhamlar ve hatalar ortaya çıkmıştır.[95] Fakat yaşlılıkta böyle hususların vukuu normaldir. [96] et-Tayâlisî Müsned'inde Hammâd b. Seleme'den 198 hadîs rivâyet etmiştir.

3) Ebû Avâne Vaddâh b. Abdillâh el-Vâsıtî (176/792)

et-Tayâlisî'nin hadîs dinlediği hocalarından birisi de Ebû Avâne'dir. Hicrî 92 yılında doğan Ebû Avâne aslen Cürcân'lıdır. Ailesi Cürcân'ın fethi sırasında esir edildiğinden, Ebû Avâne köle olarak dünyaya gelmiştir. Efendisi Yezîd b. Atâ el-Yeşkûrî kumaş ticaretiyle uğraştığı için onun dükkânında tezgahtarlık yapmıştır. Zayıf bir muhaddis olan Yezîd b. Atâ, Ebû Avâne'nin hadîse ilgi duyduğunu görüp kendisine izin vermiştir.[97] Katâde b. Diâme, Amr b. Dînâr, Mansûr b. Mu'temir, Âsım el-Ahvel ve A'meş gibi muhaddislerden hadîs rivâyet ederek devrinin ileri gelen muhaddisleri arasında yer almıştır. Kendisinden Abdullâh b. Mübarek, et-Tayâlisî, Abdurrahmân b. Mehdî, Affân b. Müslim ve Saîd b. Mansûr gibi tanınmış muhaddisler rivâyette bulunmuştur. Daha yaşlı olmasına rağmen Hişâm ed-Düstüvâî de (153) ondan hadîs rivâyet etmiştir. İlk zamanlar Vâsıt'ta yaşayan Ebû Avâne, hürriyetine kavuştuktan sonra Basra'ya giderek oraya yerleşmiştir.

Yahyâ b. Maîn, Ebû Avâne'nin okumayı bilmekle beraber yazı yazmadığını, rivâyet ettiği hadîsleri başkalarına yazdırıp ezberlediğini söylemektedir. Şu'be b. el-Haccâc, Affân b. Müslim ve Ahmed b. Hanbel'in belirttiklerine göre, Ebû Avâne elindeki kitaplardan rivâyet ettiğinde son derece güvenilir olmakla beraber ezberinden rivâyet ettiği zaman yanılırdı.[98] Kendisinden faydalanılmasını tavsiye eden Şu'be b. el-Haccâc, Ebû Hüreyre'den naklettiği hadîslerin güvenilir olduğunu söylemiştir. Hakkındaki değerlendirmeler onun güvenilir bir muhaddis olduğunu ortaya koymaktadır. Rivâyetleri Kütüb-i Sitte'de yer alan Ebû Avâne hicrî 176 yılanda Basra'da vefat etmiştir.[99] et-Tayâlisî Müsned'inde ondan 83 hadîs rivâyet etmiştir.

---

[95] Mizzî, ***a.g.e.,*** VII, 267.
[96] et-Türkî, ***a.g.e.,*** mukaddime, I, 24.
[97] İbn Hacer, ***Tehzîbu't-Tehzîb,*** XI, 104.
[98] İbn Hacer, ***Tehzîbu't-Tehzîb,*** XI, 104.
[99] Kandemir, Ebû Avâne el-Vâsitî,***T. D. V. İ. A.,*** X, 100, 101; et-Türkî, ***a.g.e.,*** mukaddime, I, 24.

4) Muhammed b. Abdirrahmân b el-Muğîre b. el-Hâris b. Ebî Zi'b

Ahmed b. Hanbel, onun Saîd b. el-Müseyyib'e benzediğini ve döneminde onun denginin olmadığını söylemiştir.[100] İmâm Mâlik'ten en fazla hadîs rivâyet eden kişilerden biridir. Bununla birlikte Mâlik ricâl tenkîdi konusunda Muhammed b. Abdirrahmân'dan daha titiz olarak bilinmektedir.[101]

Mus'ab ez-Zübeyrî onun hakkında şöyle diyor: "İbn Ebi Zi'b Medine'nin fakîhi idi." eş-Şafiî ise: "el-Leys b. Sa'd ve İbn Ebî Zi'b'in ölümü kadar hiçbir ölümün kendisini üzmediğini"[102] söylemiştir.

İbn Ebî Âsım onun Kaderî'lerden olduğunu söylemiştir. el-Vâkîdî, bu görüşün gerçeği yansıtmadığını, onun Kaderî'lerden olduğunu söyleyenlerin iftirâ attıklarını, Muhammed b. Abdirrahmân'ın takvâ ehli olduğunu söylemektedir.[103]

Hayatı boyunca daima doğrunun yanında ve hakkın savunucusu olmuştur. Doğruluğu ve hakkı üstün tutma konusundaki titizliğiyle tanınan Muhammed b. Abdirrahmân, hicrî 159 senesinde vefat etmiştir. [104] et-Tayâlisî Müsned'inde ondan 90 hadîs rivâyet etmiştir.

5) Verkâ b. Ömer b. Küleyb Ebû Bişr el-Yeşkûrî eş-Şeybanî

Verkâ b. Ömer döneminde hadîste "İmam" derecesine ulaşmış, "sika" bir âlimdir. Ahmed b. Hanbel onu: "Sika"dır, Sünnet taraftarıdır"[105] diyerek övmüştür. Kaynakların verdiği bilgiye göre, ölüm anı geldiğinde tehlîl ve tekbîr getirerek Allah'ı zikrediyor ve oğullarına şöyle diyordu: "Selam vererek beni kefenleyin, Rabbime karşı beni hiçbir şey meşgul etmesin."[106]

Hadîs âlimleriden Şu'be, et-Tayâlisî'ye: "Verkâ'ya git, daha önce onun gibi birisiyle karşılaşmadığını göreceksin"[107]diyerek Verkâ'ya olan güvenini ortaya koymuştur. et-Tayâlisî'ye bu sözün anlamı sorulduğunda: "Yani fazilet ve takva bakımından ondan daha hayırlısıyla karşılaşmadığını göreceksin demek istedi"[108] cevâbını vermiştir. et-Tayâlisî Müsned'inde Verkâ b. Ömer b. Küleyb'den 18 hadîs rivâyet etmiştir.

---

[100] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXV, 634.
[101] Mizzî, *a.g.e.*, XXV, 634.
[102] Mizzî, *a.g.e.*, XXV, 636.
[103] Mizzî, *a.g.e.*, XXV, 636.
[104] Mizzî, *a.g.e.*, XXV, 642.
[105] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, XI, 101.
[106] Mizzî, *a.g.e.*, XXX, 437.
[107] Mizzî, *a.g.e.*, XXX, 434; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, XI, 101.
[108] Mizzî, *a.g.e.*, XXX, 434; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, XI, 101.

Bunların dışında hadîs aldığı başlıca âlimler ise şunlardır: "Ebân b. Yezîd el-Attâr, İbrâhîm b. Sa'd, İsrâil b. Yûnus, Eş'as b. Saîd Ebî'r-Rabî es-Semmân, Eymân b. Nâbil el-Mekkî, Bistâm b. Müslim, Cerîr b. Hâzım, Cerîr b. Abdilhamîd, Ca'fer b. Süleymân ed-Dubaî, Habîb b. Yezîd, Harb b. Şeddâd, Harîş b. Süleym, el-Hasen b. Ebî Ca'fer, el-Hakîm b. Atiyye, Hammâd b. Zeyd, Humeyd b. Mihrân, Hârice b. Mus'ab, Ebû Halde Hâlid b. Dînâr, Dâvud b. Ebi'l-Furât, er-Rabî b. Subeyh, Zâide b. Kudâme, Züheyr b. Muhammed, Züheyr b. Muâviye, Ebû Sinân Saîd b Sinân eş-Şeybânî, Süfyân es-Sevrî, es-Seken b. el-Muğîre, Süleymân b. Karm b. Muaz ed-Dabî, Süleymân b. el-Muğîre, Şerîk b. Abdillâh en-Nehâî, Şeybân b. Abdirrahmân en-Nahvî, Ebû Âmir Sâlih b. Rüstem el-Hazzâz, Sadaka b. Mûsâ ed-Dakîkî, Abbâd b. Râşid, Abbâd b. Mansûr, Abbâd b. Meysere, Abdullâh b. Büdeyl, Abdullâh b. Avn, Abdillâh b. el-Mübârek, Abdurrahmân b. Ebî'z-Zinâd, Abdurrahman b. Abdillâh el-Mesûdî, Abdulazîz b. Abdullâh b. Ebî Seleme el-Mâcişûn, Abdulvâhid b. Ziyâd, Abdulvâhid b. Müslim, Umâre b. Zâzân es-Saydalânî, Imrân el-Kattân, Fuleyh b. Süleymân, Kurre b. Hâlid, Kays b. Rebî, Mubârek b. Fudâle, Muhammed b. Sâbit el-Bünânî, Muhammed b. Talhâ b. Mûsârrif, Muhammed b. Müslim b. Mihrân, Muhammed b. Müslim b. Ebî'l- Vaddâh, Hârûn b. Müslim, Hişâm b. Ebî Abdillâh ed-Düstüvâî, Hişâm b. Ebi'l-Velîd, Yezîd b. İbrâhîm b. et-Tüsterî ve diğerleri.[109]

2.1.2.4. Öğrencileri

et-Tayâlisî, döneminin en büyük hadîs âlimlerinden birisidir. Bu nedenle başta Ahmed b. Hanbel olmak üzere, hadîs sahasında temâyüz etmiş birçok âlim kendisinden ders almıştır. et-Tayâlisî'den ders alanların en önemlileri şunlardır:

1) Yûnus b. Habîb b. Abdilkâhir b. Abdilazîz b. Ömer b. Kays el-Mâsir (267/880)

et-Tayâlisî'nin en seçkin öğrencisi Yûnus b. Habîb'dir. İbn Ebî Hâtim Yûnus hakkında: "Isfahan'da ondan hadîs aldım, o 'sika'dır"[110] demektedir. Mes'ûd b. el-Furât'a kimden hadîs yazalım denildiğinde: "Yûnus b. Habîb'den"[111] diye cevap vermiştir. Ebû Nuaym'da onun hakkında: "İlmî bakımdan insanlar nazarında hatırı sayılır bir yeri vardı. et-Tayâlisî'den en fazla rivâyette bulunan kişidir" demiştir. ez-Zehebî ise onun hakkında: "el-Muhaddîs, el-Hucce" tâbirlerini kullanmıştır.

---

[109] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XI, 401, 402, 403.
[110] İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IX, 237.
[111] İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, IX, 237.

Ricâl kitabı yazarları, Yûnus b. Habîb'i et-Tayâlisî'nin öğrencisi ve Müsnedu't-Tayâlisî'nin râvîsi olarak tanıtmaktadırlar.[112] Hicrî 267 yılında vefat etmiştir. [113]

2) Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (241/855)

Büyük hâfız, fakîh, kendi adı altında kurulmuş olan fıkıh mezhebinin imâmı, muhaddis Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, hicrî 164 yılında Bağdâd'ta doğmuştur.[114] Henüz küçük yaşlarda iken Ebû Hanîfe'nin talebesi Ebû Yûsuf'un fıkıhla ilgili derslerine devam etmiş ise de, bu fıkhın daha ziyâde re'ye müstenîd olması dolaysıyle Ahmed b. Hanbel'i cezbetmemiş ve bir müddet sonra Ebû Yûsuf'un derslerini terk etmiş, ondan yazdığı re'yle ilgili kitaplara da bir daha iltifat etmemiştir.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Yûsuf'tan ayrıldıktan sonra, hadîs imamlarından Huşeym b. Beşîr el-Vâsıtî (v. 183) ile karşılaşmış ve vefatına kadar dört yıl ondan hadîs okumuştur. Ahmed b. Hanbel'in hadîs okuduğu hocalarından biri de, et-Tayâlisî'dir.[115] Hicrî 186 yılından sonra Kûfe, Basra, Hicâz ve Yemen'e giden Ahmed b. Hanbel buralardaki âlimlerden hadîs almıştır. Kırk yaşına kadar hadîs öğrenmek ve ilmini artırmak için çalışan Ahmed b. Hanbel bu yaştan sonra hadîs rivâyet etmeye başlamıştır. Çünkü Hz. Peygamber 'e risâlet görevi 40 yaşında verilmiştir. Peygamber 'e olan sevgisi onu böyle bir davranışa sevk etmiştir.[116]

Ahmed b. Hanbel, Abbâsî halifesi Me'mûn döneminde "Halku'l-Kur'ân"la ilgili mihnet olaylarında sünnete bağlılığı noktasındaki duruşuyla halk nazarında büyük bir teveccühe mazhar olmuştur.

Ahmed b. Hanbel gibi büyük bir muhaddisin et-Tayâlisî'nin öğrencisi olması, ondan birçok hadîs rivâyet etmesi, kendisinden memnun kalması ve sika olduğunu söylemesi et-Tayâlisî'nin hadîs ilmindeki konumu bakımından önemlidir.

Ahmed b. Hanbel hicrî 241 yılında vefat etmiştir.[117]

---

[112] İbn Hıbbân, *es-Sikât*, IX, 291; İbn Hayyân, *Tabakâtu'l-Muhaddisîn bi İsfehân*, III, 45.
[113] et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 41.
[114] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, I, 63.
[115] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, I, 62.
[116] Koçyiğit, *Hadîs Târihi*, 239, 240.
[117] İbn Hacer, *Takrîbu't-Tehzîb*, I, 84.

3) Muhammed b. Beşşâr b. Osmân b. Dâvud b. Keysân el-Basrî, el Bundâr(252/866)

Muhammed b. Beşşâr, Bündâri diye lakab almıştır. Çünkü döneminde yaşadığı beldenin hadîs bündârı idi. Bündâr, hâfız demektir.[118] Annesine hizmet etmek için onun ölümüne kadar hadîs talebi için yolculuklara çıkmayan Bündârî annesinin vefatından sonra çeşitli ilim merkezlerini dolaşmıştır.[119] et-Tayâlisî'den çok hadîs rivâyet etmiştir. Müslim ve Sünen-i Erba'a sahipleri Bündâr vasıtasıyla et-Tayâlisî'den rivâyette bulunmuşlardır.

Muhammed b. Beşşâr, et-Tayâlisî'ye ve onun ilmine olan sevgisinden dolayı vefatına çok üzülmüştür. Bu sebeple de: "Ebû Dâvud'un ölümüne üzüldüğüm ve ağladığım kadar hiçbir muhaddisin ölümüne üzülmedim, ağlamadım demiştir. Sebebi sorulduğunda ise; "Hafızasının kuvveti, hadîs alanındaki bilgisi ve güzel ders anlatması"[120] cevabını vermiştir.

Bündârî, hicrî 252 yılında Receb ayında vefat etmiştir.[121]

4) Mahmûd b. Ğaylân (249/863)

Ebû Ahmed el-Mervezî'nin mevlâsıdır. Bağdâd'ta yaşamıştır. et-Tayâlisî, Vekî, Süfyân b. Uyeyne, Nadr b. Şümeyl, Ebû Ahmed ez-Zübeyrî, Abdurrezzâk gibi imamlardan hadîs dinlemiştir. Bûhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâî, onun aracılığıyla et-Tayâlisî'den hadîs rivâyet etmiştir. [122]

el-Mervezî, Ahmed b. Hanbel'in onun için; "onun hadîs ehlinden ve Sünnet taraftarı olduğunu biliyorum." dediğini haber vermektedir. Sünnet'e bağlığıyla tanınmıştır. "Mihne" olaylarında hapse atılmıştır. Nesâî onun "sika" olduğunu söylemiş, İbn Hıbbân da onu "es-Sikât" isimli eserinde zikretmiştir. [123]

el-Mervezî, Mahmûd Gaylân'ın hicrî 246 yılında hacca gittiğini, daha sonra Merv'e döndüğünü ve hicrî 249 yılında vefat ettiğini söylemektedir.[124]

Bunların dışında Ebû Dâvud et-Tayâlisî'den hadîs dinleyenler arasında şu âlimlerin ismleri geçmektedir: İbrâhîm b. Muhammed Ebû İshak el-Halebî, İbrâhîm b. Mezrûk el-Basrî, Ahmed b. İbrâhîm ed-Devrâkî, Ahmed b. Âsım el-Isbehânî, Ebû

[118] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXIV, 511.
[119] Mizzî, *a.g.e.*, XXIV, 514.
[120] Mizzî, *a.g.e.*, XI, 405; Zehebî, *Siyeru A'lâm*, VIII, 245.
[121] Mizzî, *a.g.e.*, XXIV, 518; İbn Hibbân, *es-Sikât*, IX, 111.
[122] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, X, 58.
[123] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, X, 58.
[124] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, X, 58; İbn Hibbân, *a.g.e.*, IX, 202.

Mes'ûd Ahmed b. el-Furât, İshâk b. Mansûr el-Kevsec, Beşşâr b. Sümeyr b. Beşşâr el-Iclî, Bekkâr b. Kuteybe b. Esed, Cerîr b. Abdilhamîd, C'afer b. Mükrim ed-Degâg, Haccâc b. eş-Şâir, Hammâd b. el-Hasen el-Verrâk, Halîfe b. Hayyât, Ziyâd b. Yahyâ b. Ziyâd, Zeyd b. Ehzem, Zeyd b. Yezîd es-Sekafî, Seleme b. Şebîb en-Neysâbûrî, Süleymân b. Dâvud el-Kazzâz, Süleymân b. Dâvud el-Ğaylânî, Sehl b. Sâlih el- Antâkî, Sevvâr b. Abdullâh, Âmir b. İbrâhîm el-Isbahânî, Abbâd b. el-Velîd el-Ğaberî, Abbâs b. Abdülazîm el-Anberî, Abbas b. Muhammed b. Hâtim ed-Devrî, Abdurrahmân b. el-Hakîm b. Beşîr, Abdullâh b. el-Hakîm el-Kazvînî, Abdullâh b. Abdulmümin el-Erhâbî, Abdullâh b. İmrân el-Isbahânî, Osman b. Ebî Şeybe, Alî b. el-Medînî, Amr b. Alî el-Fellâs, Muhammed b. İbrâhim b. el-Huzâî, Muhammed b. Esed el-Isbahânî, Muhammed b. Bekkâr ez-Zübeyrî, Muhammed b. Ebî Bekr el-Makdîsî, Muhammed b. Hafs el-Kattân, Muhammed b. Humeyd b. Cerîr, Muhammed b. Humeyd b. Hıbbân et-Temîmî, Muhammed b. Râf'i en-Nîsâbûrî, Muhammed b. Sa'd, Muhammed b. Alî b. Harb el-Mervezî, Muhammed b. Alî b Meymûn er-Rakî, Muhammed b. Ferrâs es-Sayrâfî, Ebû Mûsâ Muhammed b. el-Müsenî, Muhammed b. el-Minhâl et-Temîmî, Muhammed b. Mûsâ el-Haraşî, Muhammed b. Yahyâ ez-Zühlî, Muhammed b. Yezîd b. Abdulmelik, Muhammed b. Yûnus el-Kureşî, Mü'mil b. İhâb el-Iclî, en-Numân b. Abdisselâm, Nuaym b. Hammâd el-Huzâî, Harûn b. Süleymân, Yahyâ b. Hakîm el-Mukavvim, Yahyâ b. Mûsâ b. Abdrabbih el-Huddânî, Yahyâ b. en-Nadr el-Isbahânî, Ya'kûb b. İbrâhim ed-Devrâkî, Ebû Seleme et-Tebûzekî, Ebû Mesûd er-Râzî ve diğerleri.[125]

2.1.2.5. Eserleri

et-Tayâlisî denince akla ilk olarak *Müsned* isimli eseri gelmektedir. O, bu eserle meşhur olmuştur. Müsned dışında ona ait iki eserden daha söz edilmektedir. Bunlar; "Fedâilu'l-Ensâr"[126] ve "Ma'rifetü'l-Evkât"[127] dır. Söz konusu bu iki eser Müsned kadar meşhur olmadığından olsa gerek kaynaklarda içerikleri hakkında bilgi verilmemiş, sadece isimleri verilmiştir. Bu sebeple içerikleri hakkında yeterli bilgiye ulaşamadık.

2.1.2.6. Ricâl Hakkındaki Görüşleri

Kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla et-Tayâlisî, cerh ve ta'dîl konusunda çok fazla değerlendirmede bulunmamış ve bu yönüyle meşhur olmamıştır. Bununla birlikte

[125] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XI, 403, 404; et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 43, 44.
[126] el-Bağdâdî, *Îzâhu'l-Meknûn fi'l-Zeyl Alâ Keşfi'z-Zünûn an Esâmi'l-Kütüb ve'l-Fünûn*, II, 195.
[127] el-Bağdâdî, *a.g.e.*, II, 512; Sandıkçı, *İlk Üç Asırda İslâm Coğrafyasında Hadîs*, s. 158.

o, yer yer hocalarından özellikle de Şu'be b. el-Haccâc'dan cerh ve ta'dîl hususunda nakillerde bulunmuştur. Bunun yanında az da olsa, kendine ait değerlendirmeler de vardır. Bu değerlendirmeler de bize onun cerh ve ta'dîl hakkındaki genel eğilimini, fikri yaklaşımını verebilir. Yine aynı şekilde cerh ve ta'dîl konsundaki ilmi konumunu da öğrenebiliriz.

et-Tayâlisî'nin hakkında değerlendirmede bulunduğu zevattan bazılarının ismini vererek, haklarında yaptığı değerlendirmeye ve rical hakkındaki görüşlerine bakmak istiyoruz.

1) es-Seriyy b. Yahyâ b. Iyâs eş-Şeybânî Ebû'l-Heysem el-Basrî

et-Tayâlisî, es-Serî b. Yahyâ hakkında şöyle diyor: "Bize es- Serî b. Yahyâ, rivâyet etti ki o, "sika"dır.[128] et-Tayâlisî'nin bu görüşüyle cerh ve ta'dîl imamlarının görüşleri uyuşmaktadır. Ahmed b. Hanbel, Yahyâ b. Saîd, İbn Maîn, Ebû Zür'a, en-Nesaî ve İbn Hıbbân da onun "sika" olduğunu söylemişlerdir.

el-Ezdî ise yukarıda saydığımız imamlara muhâlefet ederek, onun zayıf olduğunu ifade etmiştir. İbn Abdilberr şu açıklamasıyla el-Ezdî'ye katılmadığını ortaya koymuştur: "O, (es-Seriyy) Ezdî'den yüz kere daha 'sika' dır. el-Ezdî onu zayıf göstererek hata etmiştir."[129]

2) Sehl b. Elsem el-Adevî (Ebû Saîd el-Basrî'nin Azadlı Kölesi)

et-Tayâlisî'nin, Sehl b. Elsem el-Adevî hakkındaki değerlendirmesi şöyledir: "Bize Sehl b. el-Adevî haber verdi. Sehl, Basralıdır, 'sika' dır.[130] Ebû Dâvud'un bu görüşüne, İbnu'l Medînî, Ebû Dâvud es-Sicistânî, Bezzâr, İbn Hıbbân da katılmaktadır. Ebû Hâtim; "la be'se bihi/ zararı yok" İbn Hacer ise, "saduktur ve onu cerh edeni görmedim." diyerek Sehl'in "sikâttan" olduğunu ortaya koymuşlardır. Yine Ebû Hâtim; "müteşeddittir ama onu sikalıktan düşürmez" demektedir.[131]

3) Sâlih b. Rüstem el-Müzenî (Ebû Âmir el-Hazzâz el Basrî'nin Mevlâsı)

et-Tayâlisî, Salih b. Rüstem hakkında ise şu değerlendirmeyi yapıyor: "Bize Ebû Âmir el-Hazzâz rivâyet etti, o, 'sika'dır."[132]

---

[128] İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IV, 283; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, III, 400.
[129] İbn Hacer, *Takrîbu't-Tehzîb*, 367; et-Türkî, *a.g.e*., mukaddime, I, 33.
[130] İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, IV, 193.
[131] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 216.
[132] İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, IV, 403.

Ebû Dâvud es-Sicistânî, Bezzâr, Muhammed b. Vaddâh, İbn Hıbbân Sâlih'i "sika" kabul etmiştir. Onların görüşü ile et-Tayâlisî'ninki uyuşmaktadır.

Salih hakkında, Ahmed b. Hanbel; "sâlihu'l-hadîs/ hadisleri iyi, sağlam", el-İclî; "câizu'l-hadîs/ hadisleri geçerli", İbn Adiyy ise; "azîzu'l-hadîs/ hadisleri kuvvetli" tabirlerini kullanmışlardır.[133]

Yahyâ el-Kattân ise tereddüt etmesine rağmen ondan hadîs rivâyet etmiş ve "bize göre; kendisinde sakınca yoktur ve onun münker hadîsi görülmemiştir." demiştir. Bununla birlikte bazı münker hadîsinin olması muhtemeldir.

İbn Maîn, Ebû Hâtim, Dârekutnî, Ebû Ahmed el-Hâkim onun zayıf olduğunu söylemişler fakat cerh sebebini belirtmemişlerdir. Bununla birlikte tercih edilen görüş, onun "sika" olduğu bununla birlikte münker hadîslerinin de bulunduğu yönündedir.[134]

4) Abdullâh b. Buceyr b. Hurmân et-Temîmî Ebû Hurman el-Basrî

et-Tayâlisî'nin hakkında değerlendirmede bulunduğu muhaddislerden biri de, Abdullâh b. Buceyr b. Hurmân et-Temîmî'dir. Abdullâh b. Büceyr hakkında: "O, sika bir kimsedir"[135] demiştir. Aynı şekilde Ahmed b. Hanbel, İbn Maîn, Ebû Dâvud es-Sicistânî, Ebû Hâtim, İbn Hıbbân, ez-Zehebî, İbn Hacer'de onun sika olduğunu söylemişlerdir. Abdullâh b. Büceyr'in hakkında cerh edici ifadeler bulunmamaktadır.[136]

5) Âmir b. İbrâhîm b. Vâkid b. Abdillâh el-Isbahânî el-Müezzin

et-Tayâlisî, Amir b. İbrâhîm hakkında: "Âmir b. İbrâhîm'den yazın çünkü o "sika" dır" demiştir.[137] Amr b. Alî ve İbn Hacer'de Âmir'i sika kabul etmiştir. Onu cerh eden olmamıştır.[138]

6) Abdurrahmân b. Büdeyl b. Meysere el-Ukaylî el-Basrî

et-Tayâlisî, Abdurrahmân b. Büdeyl hakkında şöyle diyor: "Bize Abdurrahman b. Büdeyl el-Ukaylî el-Basrî rivâyet etmiştir ki o, 'sika'dır, 'sadûk'tur."[139] İbn Maîn,

[133] İbn Ebî Hâtim, *a.g,e.*, IV, 403.
[134] İbn Adiyy, *el-Kâmil fi'd-Duafâ*, IV, 72; Zehebî, *el-Kâşif*, I, 495; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 342.
[135] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, V, 134.
[136] İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, V, 15.
[137] İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, VI, 319.
[138] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, V, 54.
[139] İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, V, 216; Krş, et-Tayâlisî, *Müsned*, III, 132, h. no: 1651.

Ebû Dâvud es-Sicistânî, en-Nesâî ise, onun hakkında: "onda bir sakınca yoktur" demişlerdir.[140]

İbn Hıbbân "es-Sikât" isimli eserinde Abdurrahman b. Büdeyl'i zikretmiştir. ez-Zehebî ise; "sikadır" demiştir. İbn Maîn, bir rivâyette "zayıf" demiştir. el-Ezdî ise "onda zayıflık olduğu görüşündedir."

Abdurrahmân b. Büdeyl hakkında ulemanın görüşünü tercih eden İbn Hacer: "la be'se bihî/ onda sakınca yoktur" demiştir. Bu da et-Tayâlisî'nin söylediğiyle uyuşmaktadır. Çünkü et-Tayâlisî, ona mutlak olarak sika dememiş, hıfzına ve zabtına işaret ederek değerlendirmede bulunmuştur.[141]

7) el-Muğîre b. Müslim el-Kasmelî Ebû Seleme es-Sirâc

Muğîre hakkında et-Tayâlisî'nin değerlendirmesi şöyledir: "Bana el-Muğîre b. Müslim rivâyet etti ki o, 'saduk'tur, 'müslim'dir."[142] Muğîre hakkında İbn Maîn; "sika", Merre; "sâlih", Ahmed b. Hanbel; "mâ erâ bihî be'sen/ onda bir sakınca görmüyorum", Ebû Hâtim; "salihu'l-hadîs sadûk" Dârekutnî; "le be'se bihî" demiş, İbn Hıbbân onu sikâttan saymıştır. ez-Zehebî; "hasenu'l-hadîs/ hadisleri güzel" demiş, İbn Hacer ise; "sadûk" değerlendirmesinde bulunmuştur. Bu çerçevede baktığımızda et-Tayâlisî'nin değerlendirmesi hadis imâmlarının onun hakkındaki değerlendirmeleriyle örtüşmektedir.[143]

8) Vüheyb b. Hâlid b. Aclân el-Bâhilî

Vüheyb hakkında yaptığı değerlendirmede et-Tayâlisî şöyle diyor: "Bize Vüheyb haber verdi ki o, 'sika'dır."[144] Aynı şekilde Ahmed b. Hanbel, İbn Maîn, İbn Mehdî, Ebû Hatim, el-Iclî, İbn Sa'd ve bazı diğer âlimler de onun 'sika' olduğunu söylemişlerdir. Yaşlılığında biraz hafızasının zayıflaması dışında onu cerhle vasıflıyan olmamıştır. [145]

---

[140] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* VI, 130.
[141] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* VI, 130; *Takrîbu't-Tehzîb,* I, 337; Krş, et-Türkî, *a.g.e.,* mukaddime, I, 34, 35.
[142] İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.,* VIII, 229; Krş, et-Tayâlisî, Müsned, III, 39, h. no: 2396.
[143] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* X, 240; *Takribu't-Tehzîb,* I, 543.
[144] İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* IX, 35; Krş, et-Tayâlisî, *Müsned,* IV, 185, h. no: 2562.
[145] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* XI, 150, *Takrîbu't-Tehzîb,* I, 576.

9) Süleymân b. el-Muğîre el-Kaysî

et-Tayâlisî'nin hakkında değerlendirmede bulunduğu şahıslardan biri de, Süleymân b. el-Muğîre'dir. et-Tayâlisî şöyle diyor: "Bize Süleymân b. el Muğîre haber verdi ki o, insanların en hayırılısı idi."[146]

Süleymân b. el-Muğîre hadîs ehli arasında "sika"olarak bilinmektedir. Onun hakkında, Ahmed b Hanbel; "sika", Ebû Zür'a ise, "şeyhtir/ tecrübeli, âdil" demiştir.[147]

10) Zâide b. Kudâme es-Sekfî

et-Tayâlisî, Zâide b. Kudâme hakkında şöyle diyor: "Bize Zâide b. Kudâme rivâyet etti ki o, Kaderî'lerden ve bid'at ehlinden rivâyette bulunmazdı."[148]

Hadîs imamlarının Zâide b. Kudâme hakkında yaptığı değerlendirmeler et-Tayâlisî'nin görüşleriyle örtüşmektedir. Ahmed b. Hanbel; "hadîs şu dört kişi ile bilinir: Süfyân, Şu'be, Züheyr, Zâide b. Kudâme" demektedir. Zâide b. Kudâme hakkıdaki diğer hadîs imamlarının değerlendirmeleri ise şöyledir: Ebû Üsâme; "Zâide b. Kudâme insanların en doğru sözlü ve en takvâlı olanıdır." Ebû Zür'a; "sadûk, ehli ilim'dendir." Ebû Hatim; "sika'dır, 'sünnet ehli" dir, Îclî; "sika', 'sünnet ehli'dir" şeklindedir.[149]

et-Tayâlisî bu şahıslar dışında Hammâd b. el Ca'd el-Huzeylî el-Basrî,[150] Kays b. er-Rebî el-Esedî,[151] Saîd b. Ebî Arûbe,[152] Hişâm b. Ebî Abdillâh Senber ed-Düstüvâî,[153] Zürâre b. Evfâ el Âmirî,[154] Zührî, Katâde, A'meş, Ebû İshâk,[155] gibi şahıslar hakkında da benzer değerlendirmelerde bulunmuştur.

Sonuç olarak, et-Tayâlisî, cerh ve ta'dîl konusunda çok fazla değerlendirmede bulunan, çok fikir ileri süren biri değildi. Bununla birlikte sadece cerh ve ta'dîlle yetinmemiş yer yer isnâd hakkında da değerlendirmelerde bulunmuştur.

et-Tayâlisî'nin cerh ve ta'dîl konusundaki görüşleri mu'tedildir. Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, et-Tayâlisî'nin, cerh ve ta'dîl hakkındaki görüşleriyle diğer âlimlerinin değerlendirmeleri uyuşmaktadır. Kendisinin görüşlerinin cerh ve ta'dîl konusuna dayanak teşkil ettiğini görmekteyiz. Zehebî'nin; *"Zikru men Yu'temide*

---

[146] et-Tayâlisî, *a.g.e.*, I, 363, h. no: 457.
[147] İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IV, 145.
[148] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, III, 264; Krş, et-Tayâlisî, *a.g.e.*, II, 267, h. no: 1005.
[149] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, III, 264.
[150] Bkz, İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, *a.g.e.*, III, 5. (Tayâlisî Hammad b. el-Ca'd hakkında: "Kırk yıl imâmımızdı, ondan hayırdan başka bir şey görmedik" demiştir.)
[151] Bkz, İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, VII, 350.
[152] Bkz, İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, IV, 65.
[153] Bkz, İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, IX, 60.
[154] Bkz, İbn Ebî Hâtim, *a.g.e*, III, 603.
[155] Bkz, Suyûtî, *Tedrîbu'r-Râvî*, II, 401.

Kavluhû fil Cerh ve't-Ta'dîl"es-Sehâvî'nin de; *el-Mütekellimûne fi'r-Ricâl"*gibi eserlerde et-Tayâlisî'nin de isminin geçmesi onun sözlerinin cerh ve ta'dîl konusunda dayanak teşkîl ettiğini göstermektedir.[156]

2.1.2.7. Tabakası

Hadîs ıstılahında tabaka denilince "tabakatu'r-ruvvât" anlaşılır. Hz. Peygamber'in hadîslerini rivâyet eden sahâbeden tutunuz da, çok sonraki devirlere kadar geçen zaman içinde yaşamış birbirlerine yakın yaşlarda bulunan râvîlerin teşkil ettikleri guruplara tabakatu'r-ruvvat denilmiştir.[157]

Muhaddisler râvîlerin yaşlarını ve hocalarla görüşme durumlarını dikkate alarak meydana getirdikleri her guruba tabaka adını vermekte hemen hemen ittifak etmişlerdir. Âlimler, sahâbeden başlayarak hadîs râvîlerini çeşitli tabakalara ayırmışlardır. et-Tayâlisî'nin doğum târihine baktığımızda onun etbau't-tabiînden olduğunu öğreniyoruz. Çünkü en son sahabînin h. 110 yılında öldüğü, o târihten sonra artık yeryüzünde Resullullah'ı gören hiç kimsenin kalmadığı kabul edilmektedir.[158]

İbn Hacer el-Askalânî, sahâbe asrından rivâyetin sona erdiği devre kadar olan tabakaları on iki kısma ayırmıştır. Bu tabakanın dokuzuncu sırasına, "küçük etetbâu't-tâbiîn tabakası" ismini vermiş, örnek olarak da et-Tayâlisî ve İmam Şafî'yi göstermiştir.[159]

2.1.2.8. Mezhebi

et-Tayâlisî'nin itikadî ve fıkhî mezhebi konusunda kaynaklarda fazlaca bilgiye rastlayamadık. Bununla birlikte onun hicrî ikinci asrın ilk çeyreğinden itibaren temelleri atılan "ehl-i hadîs", "ehl-i rey" kutuplaşmasının "ehl-i hadîs" tarafında yer aldığı anlaşılmaktadır.

İlk dönem İslâm âlimleri arasında yaşanan tartışmaların, üstat ve metot farklılıklarının ve hatta bölgeciliğin, pek çok guruplaşmalara sebep olduğu malumdur. Bu hususlar, aynı zamanda âlimlerin ilmî ve fikrî eğilimlerini belirlemede de etkin rol oynamıştır. Bu guruplaşma ve kamplaşmalar, İslâm düşünce târihindeki birçok gelişmeyi yakından etkilemiştir.

---

[156] et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 39, 40.
[157] Uğur, *Ansiklopedik Hadîs Terimleri Sözlüğü*, s. 380.
[158] Uğur, *a.g.e.*, s. 335.
[159] Subhi es-Sâlih, *Hadîs İlimleri ve Hadîs Istılahları*, s. 279.

Ele aldığımız bu dönemde İslâm âlimleri arasındaki ayrışma sebeplerinden birisini ve belki de en önemlisini, amelî ve itikadî mes'elelerin çözümünde re'y ve hadîs kullanımıyla ilgili yöntem farklılıkları oluşturmuştur. Rey ve hadîs kullanımları eksen alınarak yapılan bu sınıflandırma, İslâm târihinde "ehl-i hadîs"-"ehl-i re'y" veya "ashâbu'l-hadîs"-"ashâbu'r-re'y" adlarıyla bilinen iki muhalif gurubu tanımlamada kullanılmıştır.[160]

et-Tayâlisî'nin, "ehl-i hadîs- "ehl-i re'y" ayrışımında, "ehl-i hadîs" yanında yer aldığını gösteren birçok delil vardır. Her şeyden önce "ehl-i hadîs"in sistematik bir şekilde ortaya çıkması hicrî ikinci yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşmiştir. Yine ehl-i hadîsin sistemli bir yapıya kavuşmasında önemli bir yeri olan İmam Şafîi ile çağdaş olmaları ve ehl-i hadîs denilince ilk akla gelen Ahmed b. Hanbel'e hocalık yapmış olması et-Tayâlisî'nin de bu guruba fikrî yakınlığını göstermektedir.

Ayrıca aşağıda müsned eserlerin tasnîf ediliş sebeplerini anlatırken de ifade edeceğimiz üzere müsned türü eserler "ehl-i hadîsin" "re'y" karşıtı tutumlarının neticesinde ortaya çıkmıştır.[161] et-Tayâlisî'nin de bu türün ilk müelliflerinden biri olduğu düşünülürse "ehl-i hadîs" taraftarlarının fikrine yakın olduğu ortaya çıkar. et-Tayâlisî'nin "ehl-i hadîs"e fikrî yakınlığını gösteren bir diğer husus ise, Müsneddeki sahâbîlerin sıralanışında ortaya çıkmaktadır. Çünkü ehl-i hadîse göre sahâbi'nin fazilet sıralaması, Ebû Bekr, Ömer, Osmân ve Alî şeklindedir.[162] et-Tayâlisî'nin Müsnedine baktığımızda sıralamanın bu şekilide olduğunu görüyoruz.

et-Tayâlisî'nin "ehl-i hadîs" taraftarı olduğu yönündeki tahminlerimizi destekleyen görüşlerden bir diğeri de, Tâhir el-Cezâirî'nin *Tevcîhu'n-Nazar ilâ Usûli'l-Eser* isimli eserinde, muhaddislerin mezhebleriyle ilgili bölümde et-Tayâlisî için yaptığı yorumdur. Nitekim el-Cezâirî muhaddislerin mezhebiyle ilgili olarak şu açıklamayı yapıyor: "Buhâri ve Ebû Dâvud es-Sicistânî, başlı başına müctehiddirler. Müslim, Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce, İbn Huzeyme, Ebû Ya'la, Bezzâr'a gelince bunlar "ehli hadîs" tendir, mutlak olarak kendilerine uyulan müctehid imamlardan değildirler. Bunlar daha çok eş-Şâfîî, Ahmed b. Hanbel, Ebû Ubeyde, İshâk vb. âlimlerin görüşlerine meyillidirler.

et-Tayâlisî ise, yukarıda saydıklarımızın tamamından öncedir. et-Tayâlisî, Yahyâ b. Sait el-Kattân, Yezîd b. Hârun el-Vâsitî, Abdurrahmân b. Mehdî ve diğerleri Ahmed

[160] Özpınar, *Hadîs Edebiyâtının Oluşumu*, s. 58-60.
[161] Özpınar, *a.g.e.*, s. 74.
[162] Özpınar, *a.g.e.*, s. 81.

b. Hanbel'in tabakasındandır. Onların tamamı Sünnet'e bağlılıklarından dolayı ictihadda bulunmuyorlardı. Bununla birlikte onlardan bazıları, Vekî ve Yahyâ b. Saîd gibi Iraklıların görüşlerine, bazıları da, Abdurrahman b. Mehdî gibi, Medinelilerin görüşlerine meyletmişledir."[163]

Burada özellikle "sünnete ittibâlarından dolayı ictihadda bulunmuyorlardı" ifadesi dikkat çekicidir. Çünkü ehl-i hadîse mensup olan alimler ictihadı "re'y" olarak telâkkî ettiklerinden pek sıcak bakmamışlardır. et-Tayâlisî'nin de ictihadda bulunmayıp, Sünnete ittibâ ile yetinmesi, fikri yönden ehli hadîse âidiyeti hakkında ipuçları vermektedir.

et-Tayâlisî'nin Müsned'ini tahkîk eden et-Türkî ise esere yazdığı mukaddimede onun hakkında şu değerlendirmede bulunmaktadır: "et-Tayâlîsî bid'atten uzak selîm bir itikada sahiptir. Nitekim Zâide b. Kudâme hakkında yaptığı değerlendirmede: "Bize Zâide b. Kudâme'nin naklettiğine o, Kaderî'lerden ve bid'at ehlinden hadis rivayet etmezdi." ifadesini kullanması da bunu göstermektedir. Yine küçüklüğünden itibaren hadîs öğrenmek, yazmak için gösterdiği gayret ve Sünnet'in sıhhat ve selâmeti için azim ve çaba da onun Sünnete verdiği önemi göstermektedir.[164]

2.1.3. Et-Tayâlisî'ye Yöneltilen Eleştiriler

Döneminin en ünlü hadîs âlimlerinden olan et-Tayâlisî, birçok âlim tarafından methedildiği gibi, zaman zaman eleştirilen yönleri de olmuştur. Burada ona yöneltilen eleştirileri ve bunların haklılık payının olup olmadığını sorgulamaya çalışacağız. et-Tayâlisî'nin eleştirildiği yönleri şöyle sıralayabiliriz:

1) Rivâyet Ettiği Hadîslerde Hata Vardır

et-Tayâlisî'ye yöneltilen eleştirilerin başında onun rivayet ettiği hadislerde hata yaptığı gelmektedir. Ancak yaptığı hatının miktarında ihtilaf olduğunu belirtmek gerekir.

Ebû Hatim hatasının çok olduğunu ifade etmiştir.[165] İbrâhîm el-Cevherî et-Tayâlisî'nin bin hadîste hata yaptığını söylemiştir.[166] Bu rakamın mübalağalı olduğunu

[163] el-Cezâirî, *Tevcîhu'n-Nazar ilâ Usûli'l-Eser*, I, 438.
[164] et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 39, 40.
[165] İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, IV, 112; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 162; et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 29.
[166] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XI, 407.

ifade eden Zehebî: "İbrâhîm bunu mübalağa babında söylemiştir. Eğer et-Tayâlisî, bunun yedide birinde hata etmiş olsa idi onun zayıflığına hükmedilirdi" demektedir.[167]

Hatîb ise şöyle diyor: "et-Tayâlisî, ezberinden rivâyette bulunuyordu ki, hafıza yanılabilir, hata ettiği olmuştur ancak hatasıyla birlikte rivâyetleri sıhhat ve selametle kullanılabilir.[168]

et-Tayâlisî'ye yöneltilen hadîste çok hata yaptığı eleştirisine, Müsned'i tahkîk eden et-Türkî şöyle yanıtlıyor: "Daha önce de geçtiği üzere et-Tayâlisî, Horasan'da ezberinden yüz bin hadîs rivâyet etmiştir. Bu hadîslerden yetmiş tanesinde hata etmiş olup[169] imlâ edenlerin sayısının büyüklüğü dikkate alındığında bu gerçekten azdır. Buna göre üzerinde araştırma yapan muhakkiklerin de, ifade ettiği gibi o da diğer hâfızlar gibi az hata yapmıştır. Yapmış olduğu bu hatalar da, onun "hıfz" ve "itkân" sıfatlarına halel getirmez. Çünkü hiçbir ademoğlu hatadan berî değildir. Nitekim Ahmet b. el-Furât'ın; "Şu'be'den rivâyette bulunanlar arasında et-Tayâlisî'den daha fazla rivâyette bulunanı görmedim. Ahmed b. Hanbel'e et-Tayâlisî'yi sordum; 'Sika'dır, sadûk'tur' dedi. Hata ettiği olmuş mudur dediğimde ise; 'olabilir' dedi" şeklindeki ifadeleri de et-Tayâlisî'nin yaptığı hataların, güvenilirliğine ve hıfzına her hangi bir kusur getirmediğini gösterir.[170]

İbn Adiyy ise et-Tayâlisî'nin hadis rivâyetinde hata yaptığı yönündeki iddialara şu cevabı vermektedir: et-Tayâlisî, İsfahan'da kırk bir bin hadîsi ezberinden okumuştur. Onun merfû olarak naklettiği hadîsler vardır. Bunda şaşılacak bir şey yok, her kim ezberinden kırk bin hadîs rivâyet ederse, onların bir kaçında hata edebilir, diğer âlimlerin merfû olarak rivâyet etmediklerini, merfu olarak rivayet edebilir, mürsel saydıklarını muttasıl sayabilir. O, bu hadisleri ezberinden okumuştur, hafızayı bu hatalardan kurtarmak zordur. et-Tayâlisî bize göre dikkatli ve hadis rivâyetinde güvenilirdir."[171]

2) Tedlîs Yapmıştır

et-Tayâlisî'ye yöneltilen eleştirilerden ikincisi ise onun "tedlis" yaptığı yönündeki iddiadır. Tedlis; "karanlığa getirmek, hile yapmak, göz boyamak manasına "dellese" kök fiilinden alınma tef'il ölçüsünde mastardır. Alışveriş sırasında satıcının sattığı malın kusurunu gizleyerek müşterisini aldatmasına denilmiştir. Hadîs terimi

[167] Zehebî, *Siyeru A'lâm*, VIII, 244; et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 29.
[168] el-Hatîb, *Târihu Bağdâd*, IX, 26.
[169] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 162.
[170] et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 29-30.
[171] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XI, 408; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 162; et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 30.

olarak tedlis, bir râvînin muasırı olup görüşmediği veya görüştüğü halde hadîs almadığı bir şeyhten işitmişçesine rivâyette bulunmasına denir.[172]

Tedlis yaptığı yönündeki iddiaların ilki, İbnü'l-Minhâl ed-Darîr'den gelmektedir. İbn Minhâl şöyle demiştir: "Bir gün et-Tayâlisî'ye: İbn Avn'dan hadîs duydun mu? diye sordum. 'Hayır', dedi. Daha sonra onunla bir yıl görüşmedim, ancak ondan şüpheleniyordum. Bir sene geçince ona; 'İbn Avn'dan her hangi bir şey işittin mi?' diye tekrar sordum. Bunun üzerine 'evet' diye cevap verdi. 'Kaç hadis işittin' dedim? 'Yirmi küsür' dedi. 'Onları bana oku' dedim. Tamamını okudu. O hadîslerden biri hariç tamamı Yezîd b. Zürey' e aitti. Bir tanesi İbn Avn'a aitti, o rivâyetide bilmiyordum."[173]

Zehebî, bu rivâyete itiraz etmiş ve et-Tayâlisî'nin iki sözünü şu şekilde cem etmiştir: "et-Tayâlisî, İbn Avn'dan ezberlemediği bir şey işitmiştir. Bu yüzden; 'ondan herhangi bir şey işitmedim' diyerek doğru söylemiştir. Yoksa o, 'emîn' dir, 'sâdık'tır."[174]

Müsned'i tahkîk eden et-Türkî; "tedlîs iddiasının doğru olmadığını ve tedlîse dayanak teşkil eden İbn Minhâl'in bu rivâyetinin muhakkik âlimler nezdinde kabul görmediğini" ifade etmekte ve şu değerlendirmeyi yapmaktadır: "Bu iddia doğru ise bu, tedlîs sayılmaz, tedlîsden daha vahim bir durum ortaya çıkar." [175]

İbn Minhâl'in et-Tayâlisî'ye yönelik ikinci bir tedlîs iddiası ise şöyledir: "Bana Yezîd b. Zürey' anlattı, bana Şu'be iki hadîs rivâyet etti. Ben de onları et-Tayâlisî'ye rivâyet ettim. O iki hadîsi yazdı. Daha sonra da onları Şu'be'den diyerek kendisi almış gibi rivâyet etti."[176]

Hâfız İbn Hacer el-Askalânî bu iddiayı şu şekilde yorumlamıştır: "O iki hadîsi önce unutmuş, Yezîd onları kendisine rivâyet edincede hatırlamış olabilir. Yezîd'in o iki hadîsi kendisine rivâyetinden sonra Şu'be'den de işitmiş olama ihtimali de vardır."[177]

Tedlîs yaptığı doğru olsa bile, onun tedlîsi bu iki hadîse hastır. İmamlar onun tedlîsinin az olduğu kanaatindedirler. Bunun için de İbn Hacer el-Askalânî onu müdellislerin ikinci tabakasında saymıştır ki, bu tabaka tedlîs yapması muhtemel olan imamların tabakasıdır.[178]

---

[172] Uğur, *Ansiklopedik Hadîs Terimleri Sözlüğü*, s. 395.
[173] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XI, 407; Zehebî, *Siyeru A'lâm*, VIII, 244.
[174] Zehebî, *Siyeru A'lâm*, VIII, 244.
[175] et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 31.
[176] et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 31.
[177] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 162.
[178] et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 31, 32.

Yahyâ b. Maîn'in Târîh'inde et-Tayâlisî'nin tedlis yaptığı iddia edilen şu rivâyetlere rastlıyoruz: et-Tayâlisî Şu'be'den o da Abdullâh b. Dînar'dan o da İbn Ömer'den rivâyet ettiğine göre, Hz. Peygamber "hızlı adımlarla namaza gelmeyi yasaklamıştır." Bu hadîsi İbn Şebâbe rivâyet ettimiş ve kitabına almıştır. Ebû Dâvud bu hadîsi rivâyet ettiğinde kendisine; 'bu hadîs, Şebâbe'nin rivâyetidir' denilmiş. Bunun üzerine Ebû Dâvud "hadi ordan" diye karşılık vermiştir.[179]

Yine Yahyâ b. Maîn şu rivâyeti örnek olarak vermektedir: "Bize el-Abbâs, Şebâbe b. Süvâr'dan o, Şu'be'den, o Abdullâh b. Dînâr'dan, o da İbn Ömer'den rivâyet ettiğine göre, Hz. Peygamber "hızlı adımlarla namaza gelmeyi yasaklamıştır." Yahyâ b. Maîn, bu rivâyetin Şebâbe'ye ait olduğunu ve ondan başka hiç kimsenin rivâyet etmediğini söylemiştir.[180]

Yahyâ b. Maîn'in rivâyet ettiği diğer bir olay ise daha ilginçtir. Onun anlattığına göre, et-Tayâlisî yukarıda geçen hadîsi Şu'be, Abdullâh b. Dînâr ve İbn Ömer kanalıyla bir mecliste naklettiğinde, insanlar bağırarak karşı çıkıp; "Ebû Dâvud! bu hadîs senin rivâyetin değil, bu İbn Şebâbe'nin rivâyetidir" dediklerinde, Ebû Dâvud onlara: "öyleyse onu çağırın" diye karşılık vermiştir.[181]

3) Buhârî'nin et-Tayâlisî'den Hadîs Rivâyet Etmemesi

et-Tayâlisî'ye yöneltilen eleştirilerden biri de, Buhâri'nin ondan hadîs rivâyet etmemiş olmasıdır. Müsned'i tahkîk eden et-Türkî bu iddiayı şu şekilde cevaplamaktadır: "Buhârî'nin et-Tayâlisî'den hadîs almaktan ictinâb etmesine gelince; bu Buhârî'nin onu cerh ettiği veya rivâyet ettiği hadislerin Sahih'in şartlarının bir kısmını taşımadığı anlamına gelmez. Bilakis bunun sebebi, Zehebî'nin de açıkladığı gibi şudur: 'Buhârî, Ebû Dâvud'un arkadaşlarından bir çoğundan hadîs dinlemiş, bu sebeple de ona ihtiyacı kalmamıştır. Mesela: İbnu'l-Cad, Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî ve bu ikisinin dışında kalan diğerleri. Buhârî onlara gelip, görüşerek hadîs dinlemiştir."[182] Bununla birlikte Buhârî ondan Sahih'inde istişhâd nevinden hadis rivâyet etmiştir.[183]

[179] Yahyâ b. Maîn, *Târîhu İbn Maîn*, II, 229, 230.
[180] Yahyâ b. Maîn, *a.g.e.*, II, 230.
[181] Yahyâ b. Maîn, *a.g.e.*, II, 230.
[182] Zehebî, *Siyeru A'lâm*, VIII, 245; et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 32;
[183] Mizzi, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XI, 408.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HADİS EDEBİYÂTINDA MÜSNEDLER VE EBÛ DÂVUD ET-TAYÂLİSÎ'NİN MÜSNEDİ

3.1. Hadis Edebiyatında Müsnedler

Müsned kelimesi, "s-n-d" fiilinin ism-i mefulüdür. Bu fiilin masdarı olan sened (çoğulu esnâd) kelimesinin sözlük anlamı ise, "dağ veya vadinin ön tarafındaki yerden yüksek olan kısım" demektir. Ayrıca, kısa iç elbisenin üstüne giyilen uzun elbiseye de sened denilmektedir.[184] Sözlükte senedin bir diğer manası da dayanmak, güvenmek, itimad etmektir.[185] Bu kök manalardan hareketle, müsned kelimesi, "kendisine dayanılan her şey" anlamında kullanılabilmektedir.[186]

Hadîs ıstılahında ise müsned kelimesinin birbiriyle alakalı iki anlamı ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, hadîsin geliş durumunu ve kime ait olduğunu belirten kullanımıdır. İkincisi de hadîs edebiyatı türlerinden birine ad olarak verilmesi şeklindedir.[187]

3.1.1. Hadîs Çeşidi Olarak Müsned

Hadîs usulünde; senedi, ilk râvîsinden son râvîsine kadar kesintisiz ve aynı zamanda merfû olan hadîslere "müsned hadîs" denir.[188] Bununla birlikte İbn Abdilberr (463/1070) müsned hadîsin tarifinde ihtilaf olduğunu belerttikten sonra, bazı âlimlere göre ister muttasıl, ister munkatı olsun, Hz. Peygamber'e dayandırılan hadîs demek olan merfu ile müsned hadîsin aynı manaya geldiğini kaydetmektedir.[189] Hicrî II. ve III. asırlarda müsned tabiri çoğunlukla merfu hadîs anlamında kumlanılmıştır.[190] Bu anlamda söz konusu kavramla, bir hadîsin mevsûkiyet ve sıhhat derecesinin ifade edildiğini görmekteyiz. belki de bu sebeple bir kısım muhaddisler, eserin tasnîf sistemini göz önünde bulundurmaksızın, itimada şayan rivâyetleri ihtiva eden hadîs

---

[184] İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, III, 220, 221.
[185] Koçyiğit, *Hadîs Istılahları*, s. 397.
[186] İbn Manzûr, *a.g.e.*, III, 220.
[187] Hatipoğlu, "*Müsned"* T. D. V. İ. A., XXXII, s. 98, 99; Özpınar, *Hadîs Edebiyatının Oluşumu*, s. 224, 225.
[188] Suyûtî, *Tedrîbu'r-Râvî*, I, 182.
[189] İbn Abdilber, *et-Temhîd*, I, 25.
[190] Yıldırım, *Hadîs Istılahlarının Doğuşu ve Gelişimi*, s. 156.

mecmualarına "müsned" ismini vermişlerdir. Esasen bu noktadan hareket edildiği için bazı kaynaklarda Buhârî'nin meşhur ***el-Câmiu's-Sahîh'***i ve Darimî'nin ***Sünen'i***, müsned ismiyle anılmaktadır. [191]

3.1.2. Kitap Türü Olarak Müsned

Hadîs sahasındaki eserlerin tasnîfinde iki ana metod takip edilmiştir. Birincisi, hadîslerin konularına göre tasnîfidir ki, buna ilmî ifadesiyle "alel-ebvâb" tasnîf şekli denir. İkincisi de, râvîlerine göre tasnîftir ki buna, "ala'r-rical" tasnîf şekli denmektedir. Bu ikinci gurup tasnîf şekli, umûmiyetle iki metodla yapılmıştır: Hz. Peygamber'den rivâyet eden ilk râvîye göre tasnîf edilenlere müsned denmiş, kitap sahibi olan muhaddisin şeyhleri(hocaları) durumundaki son râvilere göre yapılan tasnîfe ise "mu'cem" ismi verilmiştir.[192]

İşte hadîs literatüründe, ilk râvî esasına göre tasnîf edilen hadîs kitaplarından olan müsned, her sahâbînin sahih olsun, hasen olsun, zayıf olsun hadîslerinin bir araya getirildiği çalışmalardır.[193] Müsnedlerin tasnîfinde de kendi aralarında bazı metod farklılıkları görülmektedir.

3.1.3. Müsnedlerin Tasnîf Metodları

Müsnedlerin tasnîfinde küçük de olsa birtakım farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bunlar:

1) Hz. Peygamberden hadîs rivâyet eden ashabın isimlerinin alfabetik sıraya konulup, her sahâbînin rivâyet ettiği hadîslerin mevzuu göz önünde bulundurulmaksızın sıralanması suretiyle meydana getirilmiş müsnedler. Meselâ; Taberânî'nin "el-Mu'cemu'l-Kebîr fî Esmâî's-Sahâbe" isimli eseri her ne kadar "mu'cem" ismini taşıyorsa da, "müsned" türünde tasnîf edilmiştir.

2) Ashabın İslâm'ı kabul edişleri ve onların Hz. Peygamber'in risâleti ile alakalı ilk mühim hadîselere iştirakteki dereceleri dikkate alınarak tertip edilmiş müsnedler. Burada ashab bir nevi dindeki üstünlük sırasına tabi tutulmuş ve isimlerin önceliği, bu derecelerine göre tispit edilmiştir. Mesela; önce Aşere-i Mübeşşere, sonra, Bi'atü'r-Rıdvân Ashâbı, daha sona, Ashâb-ı Bedir, kadın sahâbiler ve çocuk sahâbîler gibi.

---

[191] Yardım, ***Hadîs I-II***, s. 67, 68; Koçyiğit, ***Hadîs Istılahları***, s. 317.
[192] Yardım, ***a.g.e.***, s. 68.
[193] Kettâni, ***Hadis Literatürü***, s. 91.

3) Kabile esasına göre tasnîf edilen müsnedler de vardır. Burada ashab, mensup olduğu kabilelere göre tasnîf edilmiş ve onların Hz. Peygamber'e yakınlıkları dikkate alınmıştır. Mesela; önce Beni Hâşim'e mensup olanlar, daha sonra da sırasıyla Hz. Peygamber'e derece derece yakınlığı bulunanlar sıralanmıştır.

4) Yukarıdaki metodlardan birisine göre tasnîf edilmiştir; fakat her sahâbînin rivâyet ettiği hadîsler, kendi aralarında konularına göre bablara da ayrılmıştır. Bu metodla tasnîf edilen eserlere, müsned-musannef tipi eserler denir. Bunlar, bir bakıma musannef gurubuna dâhil eserlerin özelliklerini taşıdıkları için, bazen sadece "Musannef" diye de isimlendirilmişlerdir. Bakıyy b. Mahled ile Ebû Ya'lâ el-Mevsılî'nin müsnedleri bu nevin meşhur örnekleridir.[194]

3.1.4. Müsnedlerin Tasnîf Sebebleri

İlk müsnedin hicrî 204 târihinde vefat eden Ebû Dâvud et-Tayâlisî tarafından tarafından tasnîf edildiği söylenir. Kaynaklarda, et-Tayâlisî'den önce müsned tipi hadîs kitabının tasnîf edildiğine dair bir kayda rastlamıyoruz. Onun eseri üzerinde ileride ayrıca durulacaktır. Bu duruma göre müsnedlerin menşei hicrî ikinci asır sonları ve üçüncü asır başları oluyor. Üçüncü asır boyunca bir hayli müsned eser ortaya konmuştur. Öte yandan sözünü ettiğimiz dönem dışında da müsned eserlere pek tesadüf edilmiyor. Hadîs tasnîf faaliyetlerinin en hareketli ve o ölçüde de bereketli devresi olan hicrî üçüncü asır, aynı zamanda, bütün meşhur müsnedlerin tasnîf edildiği bir dönemdir.

Başlangıçta, yani hicrî ikinci asır içerisinde hadîs sahasında meydana getirilen eserlerin muhtevaları biraz değişikti. Bunların büyük bir kısmı, Hz. Peygameber'in hadîslerinin yanında, sahâbe ve tabiûn fetvalarına da yer veriyorlardı. Bu eserler, hadîs-i şerifler dışında, o bahsi aydınlatan çeşitli görüş ve tefsirleri de ihtiva ediyorlardı. Bu hususu İmam Mâlik'in *Muvattâ*'ında açıkça müşahede ederiz. İmam Mâlik eserinde sahâbe sözleri ve tabiun fetvalarınının yanında kendi şahsi görüşlerine de yer vermiştir. Muvattâ rastgele bir gözden geçirildiğinde sık, sık, kale Mâlik şeklindeki ifadelerle karşılaşılır. Öyle anlaşılıyor ki, İmam Mâlik bu eserini bir muhaddis sıfatı ile değil bir fakih sıfatı ile kaleme almıştır.[195]

Müsned eserler bir taraftan, kendilerinden önce tasnîf edilmiş çeşitli hadîs mecmualarındaki hadîslerin ilk râvîlerine göre tertibini vermiş, öbür taraftan da kendilerinden sonra tasnîf edilen büyük çaptaki hadîs mecmualarına kaynaklık etmiştir.

---

[194] Yardım, *Hadîs I-II, s.* 69.
[195] Yardım, *a.g.e., I-II,* s. 69.

Müsnedlerdeki ölçüyü şöylece ifade edebiliriz: Burada hem metinlerin Hz. Peygamber'e ait oluşu göz önünde bulundurulacak hem de metnin ilk râvîsi sahâbeden olacaktır. İlk râvî ifadesiyle sahâbe kastedilmektedir. Bu sebepledir ki müsnedlerde mevkuf ve maktu hadîs bulunmadığı gibi mürsel hadîse de yer verilmez. Çünkü mevkûf ve maktu' hadîsler Hz. Peygamber'in değil ashab ve tabiunun sözleridir. Mürsel hadîsin ise ilk ravisi sahâbe değil tabiundur.[196]

Hadîs edebiyatı târihçileri, müsned türü hadîs edebiyatının hicrî üçüncü asrın başlarında ortaya çıktığını söylemektedirler. Bu tür edebiyatın ortaya çıkmasında da dönemin iki fikir ekolü olan "ehl-i hadîs"ve "ehli rey" arasındaki anlayış farkının etkili olduğu ifade edilmektedir. Nitekim müsnedlerin tasnîf ediliş sebebi olarak, İbn Hacer'in (852/1448) ve ondan nakille Suyûtî'nin (911/1505) görüşleri özetle şöyledir: "Hicrî III. asrın başlarına kadar, hadîsler, fıkhî konularına göre (alel-ebvâb) tasnîf edilmeye devam edilmiştir. Üçüncü asırda ise hadîsçilerden bazıları, özellikle Hz. Peygamber'in hadîslerini, diğer rivâyetlerden ayırmak istemişler ve neticede, müsned türü hadîs kitaplarını tasnîf etmişlerdir.[197]

Çağdaş hadîsçilerden Accâc'ın bu konudaki tispiti şu şekildedir: "Tasnîf döneminin ilk edebî eserleri Mâlik'in el-Muvattâ örneğinde olduğu gibi Hz. Peygamber'e ait hadîslerin yanı sıra, sahâbe ve tabiun fetvalarını da içine almaktaydı. Üçüncü asrın başlarına doğru gelindiğinde sadece Hz. Peygamber'in hadîslerini ihtiva eden eserler tasnîf edilmek istenmiştir. İşte bu durum, müsned türünün ortaya çıkışına sebep olmuştur.[198]

Bu bağlamda baktığımızda müsnedlerin tasnîf edilişinde etkili olan amiller olarak şu olaylar sayılabilir:

1) İmâm eş-Şâfî'nin Sünnetin Kaynağı Olarak Müsned Hadîse Vurgu Yapmış Olması

Yukarıda Accâc'ın görüşünü aktarırken de ifade ettiğimiz gibi hicrî ikinci asırda re'y ehline karşı, sünnete dayalı fıkıh anlayışını vurgulamak amacıyla tasnîf edilen kitaplarda, merfu-müsned hadîslerle birlikte, sahâbe görüşleri ve tabiûn fetvaları da bulunmaktaydı. Zira o dönemde Sünnetin elde edildiği materyaller arasında hadîs veya seleften gelen rivâyetler gibi ağırlıklı olarak kullanılanların dışında, Medînelilerin yerel

[196] Yardım, *Hadîs I-II,* s. 69,70.
[197] Özpınar, *Hadîs Edebiyatının Oluşumu*, s. 228.
[198] Özpınar, *a.g.e.,* s. 228- 229.

uygulaması ve icma'ı ile Iraklıların re'y ve kıyâs dedikleri, başka bir takım unsurlar da bulunmaktadır. Bu bağlamda, dönemin fıkıh anlayışının gereği olarak, mürsel, mevkûf, maktû ve sâir rivâyetler de delil olarak kullanılabilmektedir. Nitekim ikinci asırda tasnîf edilen İmam Mâlik'in Muvattâ'ı ile Ebû Yusuf ve İmam Muhammed eş-Şeybânî'nin Âsar'ları, bu türden örneklerle doludur.[199]

Böyle bir sünnet anlayışının, taraflar arasında yarattığı tartışma ortamında İmam Şafî (204/819) sünnetin elde edildiği malzemeler arasında Hz. Peygamber'den rivâyet edilen hadîse önemli bir vurgu yaparak, hadîsin olduğu yerde diğer malzemenin hükümsüz olacağı kaidesini savunmuştur. Böylece İmam Şafî, hadîs rivâyetlerine tartışılmaz bir üstünlük getirdiği bu metoduyla, devrindeki fıkhî ihtilafları, hadîs ekseninde çözmeye çalışmıştır. Irak ve Hicâz fıkıh ekollerini, tek metot etrafında birleştirmeye gayret etmiştir. Bu amaçla, Şafî sünnetin tispitinde maktû, mevkûf ve hatta mürsel haberlerle birlikte yerel uygulama, icma ve re'y gibi materyalleri geçersiz kılarak, sünnetin ancak hadîsle tispit edileceğini savunmuştur. Bunun da ancak müsned hadîslerle gerçekleşmesi mümkün olduğundan, isnâda büyük vurgu yapmıştır. Dolaysıyla Şafî sonrası dönemde, hadis ehli tarafından sünnetin kaynağı olarak başka hususların yerine, müsned-merfu hadîslerin toplanmasına ve müsned türü edebiyat içinde tasnîf edilmesine ayrı bir önem verilmeye başlandığını söyleyebiliriz.[200]

2) Üçüncü Asrın Özelliklerinden Biri Olarak, Hadîslerin Sıhhat Değerlendirmesine Hız Verilmesi

Müsned türü edebiyatın doğuşunu gerekli kılan etkenlerden birisi de, hicrî üçüncü asrın hemen başlarından itibaren girişilen hadîslerin sıhhat bakımından değerlendirilmesi faaliyetidir. Özellikle Mâlik'in Muvattâ'ı başta olmak üzere daha önce tasnîf edilen eserlerde mürsel, maktû birçok rivâyetin bulunması daha sonraki süreçte tartışmalara neden olmuş, hicrî üçüncü asra gelindiğinde "mürsel rivâyetlerin müsned haberler karşısında bir değeri olmadığı" kuralı iyice yerleşmiştir.

Gelinen bu noktada muhaddisler, hicrî üçüncü asrın bir özelliği olarak müsned hadîsleri toplamaya ve müsned adlı eserlerde tasnîf etmeye ayrı bir önem vermişlerdir.[201]

---

[199] Özpınar, *Hadis Edebiyâtının Oluşumu*, s. 229.
[200] Özpınar, ***a.g.e.,*** s. 229-231.
[201] Özpınar, ***a.g.e.,*** s. 231-232.

3) Ashabu'l-Hadîs'in Tasnîf Olayına Kendi İlkeleri Açısından Yaklaşması

Müsned türü hadîs edebiyatının oluşumunda etkili olan âmillerden bir diğeri Ahmed b. Hanbel önderliğinde oluşan ashabu'l-hadîs hareketinin tasnîf olayını kendi fıkhi ve itikadî sistematiğinden hareketle değerlendirmesidir.

Özellikle hicrî ikinci asrın sonlarında bazı hadîsçilerin, hadîs kitaplarını "kitap" ve "bab" lara ayırıp, tercemeler koymak suretiyle tasnîf edilmelerine karşı çıkmışlardır. Zirâ, bu tarz tasnîfi, hadîs kitaplarına re'y sokmak olarak görmüşlerdir. Sonraki süreçte, ashabu'l-hadîs'in re'y taraftarlarına karşı tepkisi, özellikle mihnenin de etkisiyle, ideolojik bir çerçeve kazanarak daha da artmıştır. İlmin sadece âsârdan ibaret olduğu, dolaysıyla onun re'ye dayandırılamayacağı fikri ağırlığını güçlendirmiştir. Bu sebeplerden dolayı, hadîsçilerin büyük bir kısmı, kitaplarında re'y ve bunu ihsas ettiren şeylerden uzak durmak istemişlerdir.[202]

4) Müsned Türü Tasnîfin, Selefin Metoduna Dönüşün Bir İfadesi Olarak Görülmesi

Müsned türü eserlerin ortaya çıkışının bir sebebi olarak da özellikle ashâbu'l-hadîs taraftarlarının müsned türü tasnîfi selefin metoduna dönüş olarak görmeleri zikredilebilir. Bu husus, hicrî üçüncü asırda yoğun bir şekilde gündemde olan müsned türü hadîs kitabı tasnîf etmenin, aslında hicrî birinci asırdaki tasnîf usulünün yeniden gündeme getirilmesi olarak ifade edilebilir. Zirâ hadîslerin ale'r-ricâl tarzda tasnîfinin, üçüncü asırda başladığı gibi yaygın bir kabulün aksine, bu usulün hadîs tasnîfinin ve dolaysıyla hadîslerin ilk kez ale'r rical bir sistemle tedvîn edildiğini düşünen hadîs târihçileri bulunmaktadır. Hadîslerin müsned türünde tasnîf edilmesinin başlangıcı, bütün tasnîf türlerinin önüne alınmış olmaktadır.[203]

3.1.5. Müsnedlerin Değeri

Bir hadîs çeşidi olarak "müsned" kelimesinin ıstılâhî mânâlarını açıklarken de belirttiğimiz gibi, müsned hadîs, muttasıl bir senedle ve ravileri de birbirinden duyması şartıyla ilk kaynağına, yani Hz. Peygamber'e isnâd edilen hadîs,[204] şeklinde tarif edilmekteydi. Fakat bu kelimenin daha sonraları, umumi manada, bir hadîsin

[202] Özpınar, *Hadîs Edebiyatının Oluşumu,* s. 233; Ayrıca ehl-i hadîs'in hadîs anlayışı kondusunda ayrıntılı bilgi için bkz; Ateş, Alî Osman, "İkibinli Yıllarda Hadîs ve Sünnet Anlayışımız", *Yeni Bir Geleceğe Açılırken İnsan ve Din Sempozyumu* s. 258- 259.
[203] Özpınar, a.g.e., s. 236.
[204] Suyûtî, *Tedrîbu'r-Râvî*, I, 182.

mevsukiyet ve sıhhatini ifadede kullanılmaya başlandığı, hatta hadîs literatüründe itimada şayan eserler için kullanıldığı da belirtilmektedir.[205] Diğer taraftan hicrî ikinci ve üçüncü asırlarda bile müsned tabirinin merfû anlamında kullanıldığı ifade edilmektedir.[206]

Müsned türü hadîs eserlerinin isimlerini az önce tarifini verdiğimiz "müsned hadîs" ten esinlenerek almış olmaları ihtimalinden hareketle, bu eserlerin hadîs musennefatı içinde önemli bir yeri haiz olduklarını söyleyebiliriz. Sırf ismini dikkate alsak bile, bu eserlerdeki hadîslerin muttasıl senedli oldukları noktasından hareketle yine aynı sonuca varabiliriz. Fakat senedi muttasıl gibi göründüğü halde, aslında böyle olmayan ve kaynağı itibariyle Hz. Peygamber'e ulaşmayan (merfu olmayan) hadîsleri de muhtevi birçok hadîs kitabının varlığı göz ardı edilmemelidir. Netice itibariyle, bir hadîs kitabının değeri hakkında herhangi bir sonuca gidebilmenin tek yolunun, o kitaptaki tüm hadîs ve haberlerin metin ve sened açısından tetkik edilmesinden geçtiğini söylemek istiyoruz.

Müsned adlı eserler, hicrî ikinci asrın sonları ve üçüncü asır boyunca muhaddislerin büyük gayretler sarfetmesiyle hadîs külliyatı içerisindeki yerlerini almışlardır. Netice itibariyle hadîs metinlerini ve senetlerini olduğu gibi korumak, herhangi bir sahâbîye ait rivâyetlerin hepisini bir arada bulabilmek gibi özelliklerin göz önünde bulundurduğumuz zaman, müsnedlerin değeri daha iyi anlaşılmaktadır.[207]

3.1.6. Müsned Türünde Tasnîf Edilmiş Önemli Eserler

Kettânî'nin ***er-Risâletü'l-Mustatrafe*** isimli eserinde bildirildiğine göre, günümüzde bir kısmı çok fazla tanınmayan yaklaşık yetmiş sekiz adet Müsned bulunmaktadır.[208] Bu eserlerden en meşhurları şunlardır:

1) Ebû Dâvud et-Tayâlisî ve Müsned'i.

2) Ahmed b. Hanbel ve Müsned'i.

3 Esed b. Mûsâ el-Ümevi'nin Müsned'i.

4) Abdullâh b. Mûsâ el-Absî'nin Müsned'i.

5) Ebû Bekr el-Humeydî'nin Müsned'i.

6) Nuaym b. Hammâd el-Mervezî'nin Müsned'i.

7) Müserhed b. Müsedded'in Müsned'i.

---

[205] Yardım, *Hadîs I-II,* s. 68; Koçyiğit, *Hadîs Istılahları,* s. 317.
[206] Yücel, *Hadîs Istılahlarının Doğuşu ve Gelişimi,* s. 156.
[207] Evgin, *Buhârî'nin Hocası Abdullâh b. Zübeyr el-Humeydî ve Müsned'i*, s. 49, 50.
[208] Kettânî, *Hadis Literatürü,* s. 91-105.

8) Ebû Bekr İbn Ebî Şeybe'nin Müsned'i.

9) Ebû Ya'la el-Mevsılî'nin Müsned'i.

10) Bakıyy b. Mahled el-Kurtûbî'nin Müsned'i.

11) Ebû Bekir el-Bezzâr'ın Müsned'i.[209]

3.2. Ebû Dâvud Et- Tayâlisî'nin Müsnedi

et-Tayalîsi'ye nisbet edilen Müsned, kaynakların verdiği bilgiye göre, Yûnus b. Habîb'in farklı meclislerde et-Tayâlisî'den dinlediği hadîslerin, kendisi adına Ebû Mes'ud er-Râzî tarafından tasnîf edilmesiyle oluşmuştur. [210] Yani sahâbî râvîlerinin adlarına göre tasnîf edilen eseri bizzat et-Tayâlîsî değil, onu imlâ meclislerinde hadisleri dinleyen Yûnus b. Habîb'in öğrencisi Ebû Mes'ûd er-Râzî tasnîf etmiştir. Eserin nüshalarının baş tarafında müellife nisbetini gösteren senedler bulunmaktadır. Müsned, Aşere-i Mübeşşere'nin rivâyet ettiği hadîslerle başlamakta olup, 292 sahabînin 2890 rivâyetini ihtiva etmekteyse de, müellifin burada yer almayan daha birçok rivâyeti bulunmaktadır. Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde rivâyetleri bulunmayan bazı sahâbîlerin de rivâyetlerini ihtiva eden eserde, Ahmed b. Hanbelin Müsnedine göre mükerrer hadîs sayısı daha azdır.

Ahmed b. Abdurrahmân es-Sââtî, Ahmed b. Hanbel'in el-Müsned'inde yaptığı gibi bu eseri de senedlerini muhafaza ederek, "tevhîd, îmân ve İslâm, kader, ilim, tahâret, salât, zekât, sıyam, ezkâr, tıp, fezâilu'l-Kur'ân, terğîb, sabr, terhîb, tevbe, târih, sîret, menakîbu's-sahâbe, hilâfet ve imâret, kıyâmu's-sâa gibi başlıklar altında fıkhi bablara göre tasnîf etmiştir. Bu çalışmada, Müsned'in hatalı olduğu belirtilen Haydarabâd Dâiretü'l-Mearifi'n-Nizâmiye neşrini esas aldığı için birçok yanlışı da naklettiği belirtilen Sââtî gerekli gördüğü yerlere koyduğu notlarına da "***et-Ta'liku'l-Mahmûd***" adını vermiş, ayrıca el-Müsned'in bu baskısında yer almayan sekiz sahabînin müsnedini[211] Ahmed b. Hanbel'in el-Müsned'inden naklederek, bunların eksiklerini telâfî yoluna gitmiştir.

el-Müsned'in baskısı, Patna Hudâbahş Kütüphanesindeki eski bir nüshası ile Haydarabâd Âsifiye Kütüphünesinde mevcut oldukça yeni bir nüshasına dayanılarak Hayadarâbad Dâirütü'l-Meârifi'n-Nizâmiye tarafından yapılmış olmakla beraber her iki nüshada da sekiz sahâbînin müsnedi yer almaktadır.

---

[209] Yardım, *Hadîs I-II*, s. 75.
[210] Zehebî, *Siyeru A'lâm*, VIII, 244.
[211] Müsned'de eksik olan sekiz sahabî; Abbas, İbn Fadl, Abdullâh b. Ca'fer, Ka'b b. Mâlik, Seleme b. el-Ekvâ, Sehl b. Sad, Muaviye, Amr b. el-Âs"dır. Bkz; et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 59-60.

Eser, Arabistan'ın Riyâd şehrinde bulunan İmâm Muhammed b. Suûd Üniversitesi öğrencileri tarafından bölümler halinde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış, bunlardan Muhammed b. Muhsin et-Türkî, eserin sözü edilen nüshaları yanında Bağdâd Evkâf ve İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi kütüphanesindeki nüshalarından da yararlanarak güvenilir bir neşrini gerçekleştirmiş, bu arada hadîslerin sağlamlık derecesini belirtmiş, bu hadîslerin ilk dönem kaynaklarındaki yerlerini de göstermiştir.

Ayrıca R. Martson Speight, The Musnad of al-Tayâlisî; A Study of Islamic Hadith Aleyhisselâm Oral Literature" adlı bir doktora tezi hazırlamıştır.[212]

Çalışmamız boyunca Müsned'in dört farklı baskısını inceleme imkânı bulduk. Bunlardan ilki, Hindistan'ın Haydarâbâd/ Dekkân kentinde Dâiretü'l-Meârifi'l-Osmâniyye yayınevi tarafından hicrî 1321 yılında basılmıştır. Eserin bu baskısını Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Kütüphanesi 297.3314. TAY. M 1321 numaralı kayıttan elde ettik.

İkincisi, Dâru'l-Meârif yayınevi tarafından Beyrut'ta yayımlanmış olup, tek cilttir.

Üçüncüsü, Ahmed b. Abdurrahman es-Sââtî tarafından fıkhi bablara göre tasnîf edilen ve *"Minhatu'l-Ma'bûd fî Tertîbi Müsnedi't-Tayâlisî Ebî Dâvud"* ve daha sonra yaptığı *"et-Ta'lîku'l-Mahmûd"* isimli ta'lîkiyle birlikte Mektebetü'l-İslâmiyye yayınevi tarafından Beyrût'da yapılan baskısı olup, eser iki cilt bir mücelled halinde basılmıştır.

Dördüncü baskısı ise, Abdülmuhsin et-Türkî'nin Merkezü'l-Buhûsi ve'd-Dirâsatü'l-Arabiyyetü ve'l-İslâmiyye" isimli merkezin yardımlarıyla, eserin çeşitli nüshalarını bir araya getirip karşılaştırarak hazırladığı, dört cilt halinde Dâru Hecr tarafından yayımlanan tahkikli baskısıdır.

Biz bu çalışmamızda diğer baskılarını da incelemekle birlikte, Abdulmuhsin et-Türkî tarafından yapılan dört ciltlik baskıyı esas aldık.

3.2.1. Müsned'in Nüshaları

Tahkikli baskısı yapıldığından eserin yazma nüshalarını bulup incelemeye gerek görmedik. Burada Müsned'in nüshaları hakkında vereceğimiz bilgiler et-Türkî'nin Müsned'in başına koyduğu mukaddime kısmından alınmıştır.

---

[212] Kandemir, *"el-Müsned Ebû Dâvud et-Tayâlisî"* T. D. V. İ. A., XXXII, s. 103.

1) Hudâbahş Nüshası

et-Türkî'nin verdiği bilgiye göre, bu nüsha Hindistan'ın Patna şehrindeki Hudâbahş Kütüphanesi'nde 607 no'lu kayıtta bulunmaktadır. Orta hacimli iki mücelled halindedir. Sayfa sayısı 333'tür. Her yaprakta iki sayfa bulunmaktadır. Sayfa satırları ise 21'dir. Her satırın kelime sayısı ise 8-11 arasında değişmektedir. İnce bir hatla gâyet iyi bir şekilde yazılmıştır.

Bu nüshayı Ebû'l-Â'la el-Kelâbâzî', Fahruddin el Makdisî'den 675 yılında okumuştur. Bu nüsha da sekiz sahâbî müsnedi eksiktir ki bu sahâbîler: Abbas, İbn Fadl, Abdullâh b. Ca'fer, Ka'b b. Mâlik, Seleme b. el-Ekvâ, Sehl b. Sad, Muaviye, Amr b. el-Âs'dır. Bu eksik müsnedlerin olduğu bölüm, 1016. hadîsten başlayıp, 1066. hadîse kadar devam eder. Nüshadaki diğer bir eksiklik de, Zeyd b. Sâbit'in müsnedinden yani 603. hadisten başlayıp, Ebû Katâde'nin müsnedine, yani 636. hadise kadar olan bölümdür. Bu eksiklikler, Hudâbahş ve Âsifiye nüshası esas alınarak yapılan bütün baskılarda bulunmaktadır.[213]

2) Âsıfiyye Nüshası

Bu nüsha Hindistan'ın Haydarâbâd kentindeki Âsıfiyye Kütüphanesinde 330 numara ile kayıtlıdır. 768 sayfa, hacimli bir mücelletten oluşmaktadır. Her sayfa 23 satırdan oluşmakta ve her satırda yaklaşık 10 kelime bulunmaktadır. Güzel bir hatla yazılmıştır. Nüsha çok eski olmayıp, hicrî 1210 yılında yazılmıştır. Yazanın ismi belli olmadığı gibi hangi nüshadan nakledildiği de meçhuldür. Bununla birlikte her bölümün sonunda bulunan senedden nüshayı Yûsuf b. Halîl ed-Dımeşkî'nin naklettiği anlaşılmaktadır.

Asifiye nüshasının sonunda bulunan senedden bu nüshanın Hudâbahş nüshasından farklı olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Hudâbahş Nüshası, Ebû Hasen Alî b. Ahmed b. Abdilvâhid el-Makdisî, Ebû'l-Mekârim el-Lübnân, Ebû Ca'fer es-Saydalânî, Ebû Alî el-Haddâd yoluyla nakledilmekte iken, bu nüsha, Ebû'l-HaccâcYûsuf b. Halîl ed-Dımeşkî, Ebû'l-Mekârim el-Lübnân, Ebû Saîd Halîl b. Ebî'r-Recâ er-Râzî, Ebû Alî el-Haddâd tarikiyle nakledilmektedir.

Hudâbahş nüshasını dinleyenler yukarıda da işaret edildiği gibi bir guruptur. Bu gurup Müsned'i, Alî Ebî'l-Hasen Alî el-Makdisî el-Mütekaddem'den dinlemişlerdir.

[213] et-Türkî, a.g.e., mukaddime, I, 59, 60.

Zikredilen nüshayı (Âsıfiyye) dinleyen bir diğer gurup daha vardır. Bu gurup da, Alî b. Ebî'l-Haccâc Yûsuf ed-Dımeşkî'den dinlemiştir.

Hudâbahş Nüshası, farklı bir mecliste, hicrî 685 yılı Safer ayının 25'inde Dımeşk'te dinlenmiştir. Âsıfiyye nüshasının aslı, farklı bir mecliste Haleb şehrinde hicrî 648 yılı Rebîu'l-Ahir ayının dördünde dinlenmiştir.

Asıfiyye nüshası, birçok hata ve eksiklikler içermektedir. Nüshayı yazan bozuk bir Arapçayla esere başlamaktadır. Belagattan yoksun, düzeltilmesi yapılmamış, güvenilir olmayan bir nüshadır. Bu nüshadan önce tanıttığımız nüshalarda bulunan sekiz müsned'in eksikliği burada da aynen devam etmektedir.[214]

3) Irak Nüshası (Asıl)

Bu Nüsha, Bağdâd'da, Irak Evkâf Halk Kütüphanesi'nde 918 numarayla kayıtlıdır. Orta hacimli bir mücelledden ve 171 sayfadan oluşmaktadır. Her yaprak iki sayfadan oluşmakta olup, her sayfa 21 satırdır. Kelime sayısı yaklaşık olarak 11 dir. Nüshanın baş tarafı eksiktir. İlk sayfalarda silinmeler vardır. Bu nüsha, en iyi, en güvenilir ve en eski nüshadır. Her bülümün sonunda nüshayı çok sayıda kişinin dinlediğini gösteren senedler vardır. İlk dinleme târihi hicrî safer 512 yılı Alî Ebî Alî el-Haddâd'a dayanmaktadır. Bunun dışında bir topluluk tarafından da dinlenmiştir.

Nüshanın hatası azdır. Üzerinde açıklamalar ve azda olsa düzeltmeler bulunmaktadır. Nüshanın diğer önemli bir yönü de diğer nüshalarda eksik olan müsnedleri içeriyor olmasıdır. Bu vesile ile et-Türkî, yaptığı tahkîkli çalışmasında bu nüshayı esas almıştır.[215]

4) Medîne Nüshası

Bu nüsha, İstanbul Topkapısarayı Kütüphanesi'nde 278 nolu kayıtta yer almaktadır. Nüsha, orta hacimli bir mücelled ve 206 sayfadan oluşmaktadır. Her yaprakta iki sayfa bulunmaktadır. Satır sayısı 23 tür. Her satır yaklaşık10 kelimeden oluşmaktadır. Bu nüsha baş taraftan yarıya gelinceye kadar eksiktir. Bazı sayfaları da silinmiştir. Diğer nüshalarla karşılaştırıldığında hadîsler arasında takdim-te'hirler yapıldığı görülmektedir. Mevcut nüsha dokuzuncu bölümden başlayıp, on altıncı bülüme kadar devam eder.

---

[214] et-Türkî, ***a.g.e.***, mukaddime, I, 60, 61.
[215] et-Türkî, ***a.g.e.***, mukaddime, I, 61, 62.

Nüsha, İbn Lebîd Müsnediyle başlamaktadır. Bu müsned diğer nüshalarda beşinci bölümün sonunda yer almaktadır.

Nüshada, dört hadîs (1624, 1668, 2156, 2173) diğer nüshalardan farkılılık göstermektedir.

3.2.2. Müsned'in Mevcut Baskıları

et-Tayâlisî'nin Müsned'inin elimizde bulunan mevcut baskıları hakkında yukarıda giriş mahiyetinde kısa bilgiler verdik. Burada elimizde bulunan farkıl baskılar hakkında daha detaylı bilgiler vermek, her baskının hangi özelliklere sahip olduğunu ortaya koymak istiyoruz.

1) Dâiretü'l-Maârif Baskısı

Müsned'in bu baskısı Hindistan'ın Haydarâbâd kentinde, Dâiratü'l-Mearifi'l Osmaniye yayınevi tarafından hicrî 1321 senesinde yapılmıştır. 33x24 cm ebadında büyük boy bir cilt halinde olan bu eser, sonundaki tashih cetveli ve 12 sayfalık fihrist 362 sayfadan oluşmaktadır. Eserin girişinde, kısa bir şekilde ez-Zehebi'nin *Tezkiratü'l-Huffâz* isimli eserinden naklen Ebû Dâvud et-Tayâlisî hakkında bilgi verilmektedir.

Hadîs rivâyetlerine geçmeden önce Müsned'i Ebû Dâvud'dan rivâyet eden isimleri gösteren bir sened bulunmaktadır. Eserde, Ebû Bekir'in (ra) Hz. Peygamber'den rivâyet ettiği hadîslerle başlayıp, İbn Abbas'la (ra) sona eren, 292 sahâbînin rivâyet ettiği 2767 hadîs bulunmaktadır. Eser on altı cüz ve altı ana bölüme ayrılmaktadır. Her cüzün başında eseri Ebû Dâvud'a kadar dayandıran bir rivâyet zinciri bulunmaktadır. Eserdeki altı bölüm ise sırasıyla şu şekildedir: Dört halîfe, ehl-i Bedir, Muhâcirler, Ensâr, kadınlar, genç sahâbîler.

İsmâil Lütfi Çakan eserin eksik olduğunu ifade etmekte ve şöyle demektedir: "Eser bu haliyle (elde bulunan en eski yazma nüshası dâhil) tam değildir. Bu noksanlık, eserin en eski nüshasının, basım sırasında ele geçmesi sonucu ve dikkatli bir araştırma neticesi tispit edilmiştir. Matbu nüshanın 131. sahifesinde yer alan *"ravâ Süfyân hâzâ'l-hadîse an İbrâhîm"* ifadesi ile; "min Rasûlillâh yekrauhâ" ifadesinin bir birini tutmaması, Patna nüshasında birinci ibarenin sayfa sonunda, ikinci ibarenin ise bir başka sayfanın başında olduğunun görülmesi üzerine ve matbû nüshanın 119. sayfasında bulunan 4. cüz fihristinde kendilerine atıfta bulunulduğu halde aradan Abbâs b Abdülmuttalip, Fadl b. Abbas, Abdullâh b. Câfer, Kâb b. Mâlik, Seleme b. el-Ekvâ, Sehl b. Sa'd es-Sâidî, Muâviye b. Süfyân ve Amr b. el- Âs'a ait rivâyetlerin düşmüş

olduğu anlaşılmıştır. Bu nüshadan ve eksikliğin farkına varılmadan istinsah edilmiş bir nüshadan tab edildiği için matbu nüshanın 131. sayfasında mezkûr anlaşmazlık yer almış bulunmaktadır. Ancak bu durum kitabın son kısmına konulan otuz sayfalık tashih cetveli içinde 392. sayfada 1 nolu dipnotta açıklanmıştır.[216]

Metinlerinden anladığımız kadarıyla hadîsler dikkatili bir seçime tabi tutulmuştur. Hadîs metinlerinin neresinde şüphe edilmişse gösterilmiştir. Bazan da hadîsteki lafızların değişik okunuş şekilleri verilmiştir. Bazı kere de hadîs otoritelerinin, metnin bir bir kısmı ile ilgili tereddütleri olduğu[217] fakat o devirde başka otoritelere sorarak o şüpheyi gidermeye çalışıkları[218] anlaşılmaktadır. Hadîsin Hz. Peygamber'e ref'i veya bir sahâbîde vakfı gibi iki ayrı rivâyeti sözkonusu ise, buna da işaret edilmiştir.[219] Bazen de senedde gecen şahısların kimlikleri ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.[220]

2) Minhatu'l Ma'bûd fî Tertîbi Müsnedi't-Tayâlisî Ebî Dâvud

es-Sa'atî, Müsned'i ***Minhatu'l-Ma'bûd fi Tertîbi Müsned'it-Tayâlisî Ebî Dâvud*** adıyla iki cilt halinde musannef tertibine koymuş ve ***Ta'liku'l-Mahmûd alâ Minhati'l-Ma'bûd*** isimli talikiyle birlikte neşretmiştir. es-Sa'atî bu çalışmasında Müsned'in Patna baskısında eksik olan sekiz sahâbînin rivâyetlerini Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inden alarak tamamlamıştır. Bu yüzden de ***Minhatu'l-Ma'bûd*** da hadîs sayısı 2842'dir.[221]

Müellif, ***Minhatu'l-Ma'bûd***'a ta'lik yazmasını; ***et-Ta'liku'l-Mahmûd*** adını verdiğim ve ***Minhatu'l-ma'bûd fi Tertîbi Müsnedi't-Tayâlisî Ebî Dâvud*** isimli eserime koyduğum bu güzel ta'likimde, bazı müşkilatları beyan etmeyi, kapalı olan, tam anlaşılamayan bölümleri açıklamayı ve bazı bablardaki eksiklikleri tamamlamayı amaçladım" ifadeleriyle açıklıyor.[222] Eserin ilk baskısı h.1372, ikinci baskısı ise h. 1400 yılında "el-Mektebetü'l-İslâmiyye" yayınevi tarafından Beyrût'ta yapılmıştır. İki cilt tek ciltte birleştirilerek basılmıştır.

Müellif, eserin girişinde Tayâlisî hakkında bilgi vermiş ayrıca kitabın hazırlanmasında kullandığı metot hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Müellif, eserinde bazı işaretler kullanmıştır. Mesela: (ا, هـ,) bunun manası müellifin sözü burada

---

[216] Çakan, ***Hadîs Edebiyâtı***, s. 28.
[217] Bkz, ***Müsned***, I, 14, h. no: 77.
[218] Bkz, ***Müsned***, I, 52, h. no: 393.
[219] Bkz, ***Müsned***, I, 107, h. no: 794.
[220] Bkz, ***Müsned***, I, 50, h. no: 381; Ayrıca, ***Müsned***, I, 298, h. no: 2254.
[221] Çakan, ***a.g.e.***, s. 28.
[222] Sa'ati, ***Minhatu'l-Ma'bûd***, I, 2.

bitmiştir. (قلت) Dediği yerlerde kendi görüşlerine yer vermiştir. (ق) eserde kâf harfi, Buhârî ve Müslim'in birlikte rivâyet ettiği hadîsler için kullanılmıştır. (خ) Buhârî, (م) Müslim, (د) Ebû Dâvud es-Sicistânî, (مذ) Tirmizî, (س,ن) Nesâi (ج, هـ) İbin Mâce, (م,ح) Ahmed b. Hanbel'i kastetmiştir. Yazarın Hâfız dediği ise İbn Hacer el-Askalânî'dir.[223]

Müellif, eserini altı bölüme ayırmış, her bölümde çeşitli başlıklar altında hadîsleri bir araya getirmiş. Kitabın bölümleri şunlardır:

I. Bölüm (Tevhid ve Usuli'd-Dîn)

1- Kitâbu't-tevhîd ve usuli'd-dîn 2- Kitâbu'l-imân ve'l-İslâm 3- Kitâbu'l-kader 4- Kitâbu'l-ilim

II. Bölüm (Kitâbu'l-Fıkh)

1- Kitâbu't-Tahâre 2- Kitâbu'l-Hayz 3- Kitâbu't-Teyemmüm 4- Kitâbu's-Salâh 5- Kitâbu'l-Cenâiz 6- Kitâbu'z-Zekât 7- Kitâbu's-Sıyâm 8- Kitâbu'l-Hacc ve'l-Umre 9- Kitâbu'l-Hedâyâ ve'd-Dahâyâ 10- Kitâbu'l-Akîka 11- Kitâbu'l-Cihâd 12- Kitâbu'l-Itk 13- Kitâbu'l-Yemin ve'n-Nezr 14- Kitâbu'l-Ezkâr ve'd-Deavât 15- Kitâbu'l-Kesb ve'l-Buyu' 16- Kitâbu's-Selem ve'l-Karz ve'd-Deyn 17- Kitâbu't-Teflîs ve's-Sulh 18- Kitâbu İhyâi'l-Mevât 19- Kitâbu'l-Ğasb 20- Kitâbu'ş-Şuf'a ve'l-Lukata 21- Kitâbu'l-Hediye ve'l-Hibe 22- Kitâbu'l-Vakf ve'l-Vesâye 23- Kitâbu'l-Kadâ ve'd-Deâvâ 24- Kitâbu'l-Katl ve'l-Cinâyet 25- Kitâbu'l-Hudûd 26- Kitâbu'n-Nikâh 27- Kitâbu't-Talâk 28- Kitâbu'l-Îlâ 29- Kitâbu'l-İdde 30- Kitâbu'n-Nafaka 31- Kitâbu'l-Et'ime 32- Kitâbu'l-Eşribe 33- Kitâbu's-Sayd ve'z-Zebâih 34- Kitâbu't-Tıb 35- Kitâbu'r-Rü'ya ve Ta'bîrihâ 36- Kitâbu'l-Lehv ve'l-Luab 37- Kitâbu'l-Libâs ve'z-Zîne.

III. Bölüm (Kur'ân ve ilgili konular)

1- Kitâbu Fezâili'l-Kur'ân ve Tefsirihi

IV. Bölüm (et-Terğîb)

1- et-Terğîb fi'l-a'mâli's-sâliha 2- Kitâbu's-sabr ve't-terğîb fihi 3- Kitâbu's-suhbe ve'l-hubb fillâh 4- Kitâbu'l-mecâlis ve âdâbihâ 5- Kitâbu hisâl mine'l-birr ve'l-hikem

V. Bölüm (et-Terhîb)

1- et-Terhîb mine'l-meâsî 2- Kitâbu'l-kebâir 3- Kitâbu afâti'l-lisân 4- Kitâbu'n-nehy ani'l-meâsî ma'dûde 5- Kitâbu'l-medh ve'z-zemm 6- Kitâbu'l-lian ve's-sebb 7- Kitâbu't-tevbe.

---

[223] Sa'ati, *a.g.e.,* I, 3.

VI. Bölüm (Târih)

1- Kitâbu halki'l-âlem 2- Kitâbu Sîreti'n-Nebevî 3- Kitâbu menâkîbi's-sahâbe 4- Kitâbu'l-hilâfet ve'l-imâre 5- Kitâbu'l-fedâil 6- Kitâbu'l-fiten ve alâmetü's-Sâat 7- Kitâbu kıyâmi's-Sâat ve'n-nefh fi's-sûr ve'l-ba's ve'n-nuşûr.

3) Abdul Muhsin et-Türkî Tarafından Tahkîk Edilen Daru Hecr Baskısı

Müsned üzerine yapılan eldeki en son ve en derli toplu çalışma, Abdulmuhsîn et-Türkî ve "Arap ve İslâm Araştırmaları Merkezi" (Merkezü Buhûsi'd-Dirâseti'l-Arabiyye ve'l-İslâmiyye) isimli kuruluşa mensup bir gurup ilim adamının yaptıkları tahkîkli baskıdır.

Eser, 85 sayfası muhakkik mukaddimesi olmak üzere, toplam 2776 sayfa olup 4 cilt halinde "Dâru Hecr" yayınevi tarafından 1999/ 1419 yılında yayımlanmıştır.

Eserin başındaki 85 sayfalık mukaddime kısmı, Dr. Abdussind Hasan Yemâme ve Dr. Abdulmuhsin et-Türkî'nin takdimiyle başlıyor. Giriş bölümünde kısaca Sünnet'in önemine ve bizlere kadar ulaşmasında âlimlerin gösterdikleri çabaya değindikten sonra, Müsned'i tahkîk işine başlamasının nedenlerini şöyle açıklıyor: "Hicrî 204 yılında vefat eden Ebû Dâvud et-Tayâlisî'ye ait olan Müsned, Nebevî Sünnet'i ihtivâ eden kitapların en mükemmel olanlarından biridir. Bu sebeple ilmî araştırmalarımı bu eser üzerine yoğunlaştırdım. Beni buna sevk eden sebepler ise şunlardır:

1) Müellifinin ilmî konumu, hıfzı, itkânı, hadîs imamlarının onun tevsiki yönündeki sözleri ve onu methetmeleri.

2) Bu eserin genel olarak hadîs kitaplarının ilklerinden, özel olarak ise Müsned türünde telîf edilen ilk eser olması.

3) Tebe-i Tâbiinden olan Müellifin âlî isnâd yönünden zamanının ileri gelenlerinden olması.

4) Piyasada bulunan mevcut baskısında birçok hata bulunan eserin ilmî bir tahrice ihtiyacının olması.[224]

et-Türkî, et-Tayâlisî'nin hayatı, ilmî kişiliği hakkında bilgiler verdikten sonra diğer bölmüde ise, "müsned" hakkında genel bir değerlendirme yapmıştır. Eserin et-Tayâlisî'ye aidiyetini ortaya koyyan muhakkîk, Müsned'in ilmî yönden önemine ve mevcut nüshalarına değinmiştir.

[224] et-Türkî, *a.g.e.*, mukaddime, I, 12.

et-Türkî, eseri hazırlarken, dört elyazması nüshayı karşılaştırmış ve Irak nüshasını esas almıştır.

Eserin tertibi daha önce de değindiğimiz gibi, dört halîfe, diğer ehl-i Bedir, Muhâcirler, Ensâr, kadınlar ve genç sahâbîler olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır.

Muhakkîk, hadîsleri bulunan sahâbîlerin kısa bir terceme-i hallerini vermiş ve her cildin sonunda o ciltte hadîsleri rivâyet edilen sahâbîlerin isimleri bulunan bir fihrist koymuştur. Dördüncü cildin sonunda; Müsned'de geçen âyetler, alfabetik olarak hazırlanmış etrâfu'l- ehâdis ve'l-âsâr, yine alfabetik olarak hazırlanmış, mesânîd ve musannifin müsnedde kendilerinden rivâyette bulunduğu hocalarının isimlerinin belirtildiği toplam dört adet fihrist bulunmaktadır.

Her hadîsin dipnotunda, sıhhat durumu hakkında kanaat belirtilmiş, yerine göre muhaddislerin değerlendirmelerine yer verilmiş, hadîsi et-Tayâlisî'den kimlerin rivâyet ettiği ve aynı hadîsin et-Tayâlisî dışında başka bir tarikle gelen rivâyetlerine de değinilmiştir.

Muhakkik yer yer koyduğu dipnotlarla nüshalar arasındaki farklara değinmiş, hadîslerdeki sâkıt olan noktalara işaret etmiş ve düzeltmelerde bulunmuştur.

3.2.3. Müsned Üzerine Yapılan Çalışmalar

Müsned üzerine master ve doktora tezi olmak üzere ülke dışında son dönemde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan bir kısmı hadîslerinin tahriç edilmesi, bir kısmı da çeşitli müsnedlerle karşılaştırmasının yapılması şeklindedir. Şimdi tispit edebildiğimiz kadar bu çalışmaları kaydetmek istiyoruz.

1) Tarîkatü'l-İmâm et-Tayâlisî fî Müsnedihi ve'l-Muvâzenetü Beynehu ve Beyne Müsnedi'l-İmâm Ahmed b. Hanbel

Bu çalışma, Ezher Üniversitesi, Usûlü'd-Dîn Fakültesi'nde Ünâs Hacer b. Süneymât tarafından 1979 yılında doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Çalışma adından da anlaşılacağı üzere, Ebû Dâvud et-Tayâlisî'nin müsnedindeki metodundan bahsetmekte ve Ahmed b. Hanbel'in Müsnedi'yle karşılaştırma yapmaktadır. Bu çalışma henüz basılmamıştır.[225]

[225] Çakan, *Hadîs Edebiyatı*, s. 29; Coşkun, *Usulu'd-Dîn ve Daru'l-Ulûm Fakultelerinde Hadîs Sahasında Yapılmış Doktora Tezleri*, s. 415.

2) el-Kısmu'l-Evvel min Süneni't-Tayâlisî Ebî Dâvud İlâ Evveli Kitâbi'l-Hudûd (1502) Dabtu Ehâdisihi ve Tahrîcihâ ve Beyânu Deraceti Külli'n-Minhâ ma'at-Ta'liki Aleyhâ Inde'l-Hâce.[226]

Bu çalışma da, Ezher Üniversitesi Usulu'd-Din Fakültesinde İsmâîl A'bdulvâhid Mahlûf tarafından doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Tezin isminde geçen, Süneniü't-Tayâlisî ve "ilâ evveli kitabi'l-hudûd" ifadelerinden Mahlûf'un çalışmasına, "es-Saâti" tarafından eserin fıkhi bablara göre tasnîf edildiği *Minhatu'l-Ma'bud*'u esas alıdığı anlaşılıyor.

3) el-Kısmu'l-Evvelü min Müsnedi't-Tayâlîsi min Evvelihi Hatta Kitabi'l-Hudûd Dabtu Ehâdisihi ve Tahricihâ ve Beyanü Deraceti Külli'n-Minhâ Ma'at-Ta'lîki Aleyhâ İnde'l-Hâce.

Bu tez de Usûlu'd-Dîn Fakültesinde Saîd Abdulhumeyd Abdulmu'tî tarafından yapılmıştır. [227]

4) el-Kısmu's-Sânî min Müsnedi Ebî Dâvud et-Tayâlisî min Evveli Kitâbi'l-Hudûd İlâ Âhiri'l-Müsned (1240) Dabtu Ehâdisihi ve Tahricihâ ve Beyanü Deraceti Külli'n-Minhâ Ma'at-Ta'liki Aleyhâ İndel-Hace.

Bu tez de yine Usûlu'd-Dîn Fakültesinde Abdullâh Abdurrahîm tarafından yapılmıştır.[228]

5) el-Kısmu's-Sânî min Müsnedi Ebî Dâvud Dabtu Ehâdisihi ve Tahricihâ ve Beyânu Deracetihâ Ma'at-Talîki Aleyhâ İndel Hace.

Bu çalışma da, Usulu'd-Din Fakültesinde Abdulmelik Bekr Kâdî tarafından hazırlanmıştır.[229]

---

[226] Coşkun, *a.g.m.*, s. 415.
[227] Coşkun, *a.g.m.*, s. 419.
[228] Coşkun, *a.g.m.*, s. 423.
[229] Coşkun, *a.g.m.*, s. 424.

6) The Musnad of al-Tayâlisî; A Study of Islamic Hadith aleyhisselâm Oral Literature"

Bu çalışma, R. Martson Speight tarafından doktora tezi olarak hazırlanmıştır.[230]

Ayrıca Müsnedi tahkîk eden et-Türkî'nin tahkikli baskının giriş kısmında belirttiğine göre, eserin ilk bölümündeki hadîslerin tahkikini master tezi olarak hazırladığını öğreniyoruz.[231]

Bunların dışında belki birebir Müsned üzerine yapılan çalışmalar olarak kabul edilmese de, et-Tayâlisî'nin Müsned'i sonraki dönemlerde hazırlanan birçok esere de kaynak olarak alınmıştır.

Ahmed b. Ebû Bekr Abdurrahmân b. İsmâîl tarafından te'lîf edilen ***İthâfu'l-Hıyerati'l-Mehere bi Zevâidi'l-Mesânîdi'l-Aşere*** isimli eserde müsnedlerinin zevâidi verilen eserlerden biri de et-Tayâlisî'nin Müsned'idir. Yine Hâfız Ahmed b. Alî b. Hacer el-Askalânî tarafından te'lîf edilen, ***Metâlibu'l-Âliye bi Zevâidi Mesânîdi's-Semâniye*** isimli eser de, et-Tayâlisî'nin Müsned'inin zevâidini tahrîc etmiştir.

Müsned üzerine yapılan araştırmalar arasında sayabileceğimiz bir diğer çalışma ise eserin etrâf tarzındaki düzenlemeleridir. Mesela: Mizzî'nin ***"Tuhfetü'l-Eşrâf bi Marifeti'l-Etrâf'ı"*** ile Bûsirî'nin ***"Etrâfu-Mesânîdi'l-Aşera"***sı bu kabildendir. Müellifleri, eserlerinde et-Tayâlisî'nin Müsned'inin etrafını çıkarmışlardır.

et-Türkî'nin belirttiğine göre, eser üzerine nüshanın başındaki eksiklikten dolayı yazarı bilinemeyen biri tarafından Müsned'de bulunan "sülâsî" hadîslerin çıkarıldığı ifade edilmektedir. Yapılan bu çalışmanın elde bulunan kısmı, Enes b. Mâlik'in müsnediyle başlamaktadır ki, hadîs rakamı 2174'tür.

Elde bulunan nüshanın son kısmında, eserin dört bölümden oluştuğu anlatılmaktadır. Bahsedilen semâ/ dinleme hicrî 919 senesine aittir. Bu kitabın tamamını içeren bir baskısı Rabat Halk Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Bu baskının dijital bir fotokopisi de, el-İmâm Üniversitesi Kütüphanesi F 6438 no'lu kayıtta bulunmaktadır. [232]

3.2.4. Müsned'in İlmî Değeri

Hz. Peygamber'in Sünnetinin ilk kaynaklarından olması, et-Tayâlisî'nin konumunun bilinmesi, hadîs imamlarının kitaba olan güvenleri ve onun üzerine çalışmalar yapılması, birçok müsnedde hadîslerinin tahriç edilmesi, ayrıca Ahmed b.

[230] Kandemir, "Müsnedu Ebî Dâvud et-Tayâlisî", *T. D. V. İ. A.*, XXXII, s. 103.
[231] et-Türkî, ***a.g.e.***, mukaddime, I, 12.
[232] et-Türkî, ***a.g.e.***, mukaddime, I, 57.

Hanbeli'in Müsned'inde bulunmayan sahabî rivâyetlerinin bulunması[233] ve eserdeki mükerrer hadîslerin az olması kitabın önemini ortaya koymaktadır.

İmamların Tayâlisî'ye olan güvenlerini ortaya koyan diğer bir husus da ona ait rivâyetleri eserlerine almalarıdır. Buhârî dışındaki Kütüb-i Sitte müellifleri başta olmak üzere, Beyhakî, İbn Adiyy, Ebû Nuaym, et-Tahâvî, et-Taberânî gibi imamlar onun hadîslerini eserlerine almışlardır. Beyhakî'nin *Sünen*'i, hemen hemen Müsned'in tamamını ve diğer rivâyetleri içermektedir.

Kitabın ilim ehli yanındaki kıymetini gösteren diğer bir yönü ise, Hadîs, Tefsir, Şerhler ve Terâcim konusunda ilim ehlinin ondan azâmî derecede istifade etmiş olmaları, çeşitli konularda onun rivâyetlerini delil göstermeleridir.

3.2.5. Müsned'in Sıhhat Derecesi

Hadîs kitapları, sıhhat ve şöhret itibariyle âlimler tarafından belirli tabakalara ayrılmıştır. Müellifin, eserini yazarken sadece sahih ya da hasen olan hadîsleri alacağını, maklûb, şâz ve zayıf olanlarını almayacağını belirtmesi sıhhat derecesini; kitaba alınan hadîslerin, tedvîn öncesi ve sonrası muhaddislerin dilinde dolaşıyor olması da şöhret derecesini gösterir.

Hadîs kitaplarını sıhhat ve şöhret derecelerine göre dört tabakaya ayıran ed-Dihlevî, et-Tayâlisî'nin Müsned'ini üçüncü tabakada saymıştır. ed-Dihlevî'ye göre birinci tabakayı, *Muvattâ*, *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim* oluşturmaktadır. İkinci tabakayı, Muvattâ ve Sahîhayn derecesine ulaşmayan, fakat onların hemen peşinden gelen Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâî'nin *Sünen*'leri almaktadır. Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i de bu guruba dâhildir.

Üçüncü tabakayı, Buhârî ve Müslim'den önce ya da sonra tasnîf edilmiş Müsnedler, Câmiler, Musannaflar oluşturur. Bunlar; sahîh, hasen, zayıf, ma'rûf, garîb, şâz, münker, sabit, maklûb çeşidinden hadîsleri içine alan, ulema arasında herkes tarafından bilinmese bile, ilk iki tabakadaki hadîs kitapları gibi şöhret bulmayan, onlarda bulunan hadîslerle fazla iltifat edilmeyen, sahihini zayıfından ayırmaya yönelik ciddi çalışmalara konu olmayan eserlerdir. Bu gurubu, Müsned-ü Ebî Alî, Abdürrezzâk (211/826) ve Ebû Bekr b. Ebî Şeybe'nin (230/844) *Musannef'leri*, Abd b. Humeyd'in

[233] Üzeyne, Bişr b. Hazn, Sa'lebe b. el-Hakem el-Leysî, Sa'lebe b. Zühdüm, Sa'lebe b. ed-Dahhâk gibi. (et-Türkî, *Müsnedü Ebî Dâvud et-Tayâlisî*, mukaddime, I, 53.)

(249/826) ve et-Tayâlisî'nin (204/818) *Müsned*'leri, Beyhakî, (458/1066) Tahâvî, (321/933) ve Taberânî'nin (335/946) kitapları oluşturmaktadır.[234]

3.2.6. İlk Müsned Tasnîf Edenin Kim Olduğu Yönündeki Tartışmalar

Hadîs târihinde, hadîs edebiyatına ait müsned türü ilk eserlerin hicrî üçüncü asrın başlarında tasnîf edildiği kabul edilmiştir. Bununla birlikte, ilk müsned musannifinin kim olduğu konusunda hadîs târihçileri farklı isimler vermektedirler.

ed-Dârekutnî (385/995), ilk müsned müellifinin Nuaym b. Hammâd el-Mısrî (228/843) olduğunu kesin bir şekilde ifade etmektedir. Ona göre, bazılarınca ilk müsned müellifi olduğu söylenen Esed b. Mûsâ el-Mısrî, (212/827) her ne kadar Nuaym b. Hammâd'dan yaşça büyük olsa da, Nuaym *Müsned*'ini genç yaşında ve ondan daha önce tasnîf etmiştir. el-Hatîb el-Bağdâdî (463/1071) de Dârekutnî'den aldığı bu bilgiye katıldığını ihsas ettirmektedir.[235]

İbn Adiyy'in (365/975) ifadesine göre ise, müsned türüne ait ilk hadîs kitapları, farklı İslâm coğrafyalarında eş zamanlı olarak tasnîf edilmiştir. Buna göre, Kûfe'de ilk defa, müsned türü eser tasnîf eden, Yahyâ b. Abdilhumeyd el-Hammânî (228/842); Basra'da, Müsedded b. Müserhed (228/842); Mısır'da, Esedü's-Sünne olarak bilinen Esed b. Mûsâ (212/827) olmuştur. Ne var ki, bunlar arasında Esed b. Mûsâ'nın en yaşlısı ve önce vefat etmiş olması, bu hususta adının öne çıkmasına sebep olmuştur.[236]

el-Hâkim en-Neysâbûrî, (405/1014) ricâle göre ilk müsned tasnîf edenin Ubeydullâh b. Mûsâ el-Absî (213/828) ve Ebû Dâvud et-Tayâlisî (204/819) olduğunu, bunları Ahmed b. Hanbel (241/855), İshâk b. Râhûye (238/852), Ebû Heyseme (234/848) ve el-Kavârîrî'nin (235/849) takip ettiğini ifade etmektedir.[237] Zehebî'nin (748/1347) ilk müsned müellifi hakkında, el-Hâkim'le aynı kanaati paylaştığı görülmektedir.

Sahâbe isimlerine göre ilk müsnedi Kûfe'de Ubeydullâh b. Musâ el-Absî (213/828), Basra'da ise, Ebû Dâvud et-Tayâlisî tasnîf etmiştir.

Yukarda verdiğimiz görüşler ışığında, ilk müsned müellifinin kim olduğu hususundaki belirsizliğin sebebi, isimlerin kronolojik olarak değil de, coğrafyaya göre tespit edilmiş olması gibi gözükmektedir. Dolayısıyla birden çok yerde, eş zamanda müsnedlerin tasnîf edilmiş olduğu söylenebilir.

---

[234] ed-Dihlevî, *Hüccetullâhi'l-Bâliğa* (İslâm Düşünce Rehberî), I, 406-411.
[235] el-Hatîb, *el-Câmî' li Ahlâkı'r-Râvî ve Âdâbi's-Sâmi'*, II, 290.
[236] İbn Receb, *Şerhu'l-İlel*, I, 344.
[237] Suyûtî, *Tedrîbu'r-Râvî*, II, 154.

Bununla birlikte bazı klasik hadîs târihi yazarları ile bazı çağdaş yazarlar, ilk müsned yazarının, Ebû Dâvud et-Tayâlisî olduğu görüşündedirler.[238] Ancak Kâtip Çelebi'ye göre, bugün Müsnedü't-Tayâlisî adıyla şöhret kazanan bu eser gerçekten et-Tayâlisî tarafından tasnîf edilmiş olsa idi, onun diğer müsned musannıflarına önceliği dolayısıyla, Müsned'i de ilk tasnîf edilen müsned olurdu. Oysa bu Müsned, Yûnus b. Habîb'in Ebû Dâvud'dan rivâyet ettiği hadîsleri bir kitapta toplayan bazı Horasanlı hâfızlar tarafından meydana getirilmiştir. Bu bakımdan, kitaptaki hadîsler, et-Tayâlisî'nin rivâyet ettiği hadîsler olsa bile, kitabın te'lif târihi daha sonraki devirlere aittir.[239]

Çağdaş hadîs târihçilerinden Sıddîkî, Kâtip Çelebî'nin bu tesbitine katılmakta ve şunları söylemektedir: Müsned'in kendisine isnâd edildiği et-Tayâlisî, onu ne te'lif etmiş ve ne de onu bu günkü şekilde tertip etmişti. O, et-Tayâlisî'den aldığı hadîsleri toplayıp, onları şimdiki Müsned şeklinde tertip eden talebesi Yûnus b. Habîb'in eseridir.[240]

Her ne kadar eserin, daha sonraki hadîs hafızları tarafından tertip edildiği gerekçesiyle ilk müsned sayılamayacağı ileri sürülmüşse de, bir âlimin rivâyetlerini onun adına başkalarının yeniden tertip etmesi öteden beri süregelen bir uygulamadır.

Kaldı ki, Zehebî'nin de belirttiği gibi bugün elimizde bulunan et-Tayâlisî'ye ait müsned, Yûnus b. Habîb'in farklı meclislerde et-Tayâlisî'den dinlediği hadîslerin, onun adına Ebû Mes'ud er-Razî tarafından tasnîf edilmesiyle oluşmuştur.[241]

Ayrıca bugün elimizde mevcut olan eserin et-Tayâlisî'ye ait olduğunu gösteren birçok delil vardır. Bunları şu şekilde özetleyebiliriz:

1) Kitabın girişinde ve her bölümün başında kitabın ravisine ait bir senedin bulunmasıdır. Söz konusu bu sened sağlam bir rivâyetle gelmiştir ve dinleyicilerin senedi muttasıldır. Mesela birinci bölümün başında Ebû Bekir (ra) müsnedinden önce, kitabın et-Tayâlisî'ye ait olduğunu gösteren şöyle bir rivâyet zinciri bulunmaktadır:

Alî b. Ahmed b. Abdilvâhid el-Makdîsî: "Bize, el-Kâdî Ebû'l-Mekârim Ahmed b. Muhammed b. Kays el-Lübnân (v. 597) kıraât/ okuma yoluyla rivâyet etti. İsfehan'da hicrî 592 yılında ona şöyle söylendiğini duydum: '(Bu hadîsleri) Ebû Alî el-Hasen b. Ahmed b. el-Hasen el-Haddâd el-Mukrî'den hicrî 512 yılının Muharrem ayında, kıraât/

---

[238] Bkz, Yardım, *Hadîs I-II,* s. *72;* Uğur, *Hadîs İlimleri Edebiyâtı*, s. 199; Hatiboğlu, "*Müsned"*, T. D. V. İ. A., XXXII, s. 100.
[239] Kâtip Çelebi, *Keşfu'z-Zünûn an Esâmi'l-Kütüb ve'l-Fünûn,* II, 1679.
[240] Sıddîkî, *Hadîs Edebiyâtı Târihi*, s. 80.
[241] Zehebî, *Siyeru A'lâm,* VIII, 244.

okuma yoluyla mı aldın?' Bu soruyu onayladı. Daha sonra şöyle dedi: 'Bize el-İmâm Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh b. Ahmed b. İshâk el-Hâfız, okudu 422 yılının muharrem ayında dinledim. Bize Ebû Muhammed Abdullâh b. Ca'fer b. Ahmed b. Fâris hicrî 344 yılında okudu. Bize Ebû Bişr Yûnus b. Habîb haber verdi Ebû Dâvud şöyle buyurdu... şeklinde bir sened bulunmaktadır.

2) Her bölümün sonunda güvenilir birçok dinleyenin bulunması. Meselâ birinci bölümün sonunda; Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh b. İshâk→ Ebû Muhammed Abdullâh b. Ca'fer b. Ahmed → Ebû Bişr Yûnus b. Habîb→ et-Tayâlisî, şeklinde yine rivâyet zinciri vardır.

3) Hadîs imamlarının Yûnus b. Habîb aracılığıyla Tayâlisî'nin hadîslerini rivâyet etmeleri ve bu rivâyetlerin Tayâlisî'nin Müsnedine tamamen uygunluk göstermesi. Beyhakî'nin *Sünen*'inde, *Delâil*'inde ve diğer eserlerinde; Ebû Nuaym'ın *Hilye*'sinde, *Ahbâru Isfahan*'ında ve diğer eserlerinde Yûnus b. Habîb tarîkıyle et-Tayâlisî'ye ait birçok rivâyet bulunmaktadır. Aynı şekilde Ebû Nuaym Müsned'in rivâyet zincirindeki isimlerden biridir.[242]

Sonuç olarak, vefat târihi itibariyle baktığımızda ilk müsned te'lif edenin et-Tayâlisî olduğu yönündeki görüşlerin isabetli olduğunu görmekteyiz. Bununla birlikte; "Bu gün elimizde bulunan Müsned'i bizzat et-Tayâlisî tasnîf etmemiştir, Yunûs b. Habîb'in çeşitli meclislerde et-Tayâlisî'den dinlediği hadîsleri Yunûs b. Habîb adına Ebû Mes'ûd er-Râzî tasnîf etmiştir. Haliyle et-Tayâlisî'nin vefatından çok sonra tasnîf edilmiştir ve bu sebeple de ilk tasnîf edilen müsned değildir" tarzında değerlendirmede bulunan âlimler de tamamen haksız sayılamazlar.

3.2.7. Müsned'in Râvileri

Elimizde bulunan Müsned'in bir ravisi bulunmaktadır ki o da Yûnus b. Habîb'dir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, Müsend'in bölüm başlarında rivâyeti et-Tayâlisî'ye kadar ulaşan râvi zinciri bulunmaktadır. Bu senedler şöyledir:

1) et-Tayâlisî→ Yûnus b. Habîb→ Abdullâh b. Ca'fer→ Ebû Nuaym el-İsfehânî→ Ebû Alî el-Haddâd→ Ebû'l-Mekârim el-Lübnânî→ Yûsuf b. Halîl ed-Dımeşkî (Irak nüshası).

2) et-Tayâlisî→ Yunûs b. Habîb→ Abdullâh b. Ca'fer→ Ebû Nuaym el-İsfehânî→ Ebû Alî el-Haddâd→ Ebû Saîd er-Râsânî→ Yûsuf b. Halîl ed-Dımeşkî (Âsıfiye nüshası).

---

[242] et-Türkî, *Müsnedu Ebî Dâvud et-Tayâlisî*, mukaddime, I, 52, 53.

3) et-Tayâlisî→ Yûnus b. Habîb→ Abdullâh b. Ca'fer→ Ebû Nuaym el-İsfehânî→ Ebû Alî el-Haddâd→ Ebû Ca'fer es-Saydalânî→ Alî b. Ahmed el-Makdîsî (Hudâbahş nüshası).

4) et-Tayâlisî→ Yûnus b. Habîb→ Abdullâh b. Ca'fer→ Ebû Nuaym el-İsfehânî→ Ebû Alî el-Haddâd→ Ebû'l-Mekârim el-Lübnânî→ Ebû Tâhir İsmâîl b. Zafer (Medîne nüshası).

Sened zincirlerine baktığımızda dört nüshanın da et-Tayâlisî→ Yûnus b. Habîb→ Abdullâh b. Ca'fer→ Ebû Nuaym el-İsfehânî→ Ebû Alî el-Haddâd zincirini kullanarak günümüze ulaştığını görmekteyiz.

3.3. Müsned'de Bulunan Hadislerin Durumu

3.3.1. et-Tayâlisî'nin Müsned'indeki Hadîsleri Rivâyet Şekli

Hadîslerin sened zincirinde yer alan râvîlerin, o hadîsi şeyhlerinden ne şekilde aldıklarını (tahammülü'-hadîs) belirtmeleri, Hadîs ilminin en önemli konularından birini teşkil etmektedir. Raviler, "tahammulu'l-hadîs" adı da verilen bu rivâyet şekillerini özel ifadeler kullanarak belirtirler. et-Tayâlisî de, Müsnedindeki hadîsleri şeyhlerinden ne şekilde aldığını hadîsin senedinde belirtmiştir.

Terkîb olarak "tahammulu'l-hadîs", hadîs almak demektir ve tamamen rivâyet karşılığıdır. Talebenin, şeyh adı verilen hadîsciden, rivâyet etmeye hak ve yetkisi bulunan hadîsleri çeşitli yollarla almasına denir. Hadîs tahammülünün çeşitli metodları vardır. Bunlar semâ, arz, icâze, münâvele, mukâtebe, i'lâmu'ş-şeyh, vasiye ve vicâde olmak üzere yedi tanedir.[243]

et-Tayâlisî, Müsned'inde hocalarından hadîs alırken tahammulu'l-ilim metodlarından şu ifadeleri kullanmıştır:

1) Haddesenâ

Ravinin şeyten aldığı hadîsleri rivâyet ederken kullandığı tabirlerden biri olup, "bize nakletti, rivâyet etti" manasına gelir. Bu lafzın yalnızca semâ yoluyla alınan hadîslerin edası sırasında kullanılması gerektiği görüşünde olanlarla birlikte, arz, münâvele, icâzet ve kitâbet yollarıyla alınan hadîslerin rivâyetinde de kullanılmasını uygun görenler olmuştur. Ne var ki semâdan başka yolla rivâyette rivâyet şeklinin

[243] Uğur, *Ansiklopedik Hadîs Terimleri Sözlüğü*, s. 385.

belirtilmesi gerekir. Mesela, "haddesenâ fulânun kırâ'aten aleyhi" gibi. Bununla birlikte bu konuda hadîsçiler arasında ittifak yoktur.[244]

et-Tayâlisî, Müsned'inde bulunan hadîslerin neredeyse tamamını "haddesenâ" kalıbıyla rivâyet etmiştir. Sadece bir yerde bu tabirin kısaltılmışı olan **ثنا** /"senâ" yı kullanmıştır. Örnek:

حدثنا يونس حدثنا أبو داود قال حدثنا إسرائيل عن أبي إسحاق عن عاصم بن ضمرة عن علي قال الوتر ليس بحتم ولكنه سنة حسنة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم : إن الله تعالى وتر يحب الوتر فاوتروا يا أهل القرآن

Yûnus→ Ebû Dâvud→ İsrâîl→ Ebû İshâk → Âsım b. Damre→ Alî: "Vitir vâcib değildir, Resûlulâh'ın güzel bir sünnetidir. Hz. Peygamber: 'Allah tektir ve teki sever ey Kur'ân ehli vitir namazı kılın' buyurmuşlardır."[245]

2) An

"Den…dan" manası veren harf-i cer olup hadîs edâ sigalardan biridir. Bu lafızla rivâyet edilen hadîs, lafız cezm sigası sayılmadığı, dolayısıyla râvi ile şeyhi arasında mülâkata delâlet etmediği için muttasıl sayılmaz. Buna göre şeyhinden "an fulânin" diyerek rivâyette bulunan râvi gerçekte ondan hadîs işitmemiş olabilir. Şeyhinden "an" lafzıyla hadîs rivâyet eden ravinin isnâdının muttasıl sayılabilmesi için bazı şartlar ileri sürülmüştür. Bunlar; adaletli olmak, rivâyetinde tedlîs yapmamak ve şeyhine mülâkî olmaktır. Her üç şartın bulunması halinde rivâyeti muttasıl hükmündedir. Değilse munkatı veya mürsel yahut da müdelles çeşitlerinden birine girer.[246]

Müsned'de, "an" edâ sigasıyla rivâyet edilen 2 hadîs bulunmaktadır. Misal:

حدثنا أبو داود عن أبي عوانة عن جابر عن عبد الله بن يحيى عن علي قال : نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم أن يضحى بعضباء الأذن والقرن قال قتادة سألت سعيد بن المسيب عن العضب قال النصف فما زاد

---

[244] Uğur, *a.g.e.*, s. 107.
[245] et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 87, h. no: 89; Krş, Ebû Dâvud, *Sucûdi'l-Kur'ân*, 334 /1416; Tirmizî, *Vitr*, 333 /453, 454; en-Nesâî, *Kıyâmu'l-Leyl ve Tatavvuu'n-Nehâr*, 27 /1675, 1676; İbn Mâce, *İkâmetü's-Salât*, 114 /1169; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 100.
[246] Uğur, *Ansiklopedik Hadîs Terimleri Sözlüğü*, s. 21.

et-Tayâlisî→ Ebû Avâne→ Câbir→ Abdullâh b. Yahyâ→ Alî tarîkiyle rivâyet edildiğine göre: "Resûlullâh boynozu kırılmış, kulakları kopmuş (hayvanın) kurban edilmesini yasakladı." Katâde şöyle demiştir: 'Saîd b. el-Müseyyib'e kırık olmanın miktarını sordum bana şu cevabı verdi: 'Yarısı ve daha fazlası"[247]

3) Kâle

"Dedi ki, dedi" manasına gelen bir edâ sigasıdır. Bu lafzın, öğrencinin hocası ile mülâkatına işâret edip etmediği konusunda ihtilaf vardır. Nitekim bazı muhaddisler bu lafzı semâ yoluyla alınan hadîslerin rivâyetinde kullanmışlardır. Diğer taraftan onu "haddesenâ" ile eşit görenler de vardır.[248]

et-Tayâlisî, Müsned'inde 2 hadîste hocasından rivâyette "kâle" edâ sigasını kullanmıştır. Misal:

حدثنا يونس قال حدثنا أبو داود قال زعم أبو عوانة عن فراس عن الشعبي عن سمرة بن جندب : أن النبي صلى الله عليه وسلم صاح مرتين فقال من هاهنا من بني فلان فلم يجبه أحد ثم قام في الثالثة رجل قال أنا قال ما منعك أن تجيبني في المرتين الأوليين إني لم أنوه باسمك لخير إن صاحبكم محبوس بباب الجنة بدين عليه قال فقضى عنه حتى ما يطالبه أحد بشيء

et-Tayâlisî→ (zannedersem) Ebû Avâne→ Firâs→ eş-Şa'bî→ Semûre b. Cundeb: "Hz. Peygamber, filan oğullarından burada kim var diye iki defa seslendi cevap veren olmadı. Üçüncü seslenişinde bir kişi ayağa kalktı; 'ben varım' dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber; 'ilk iki seslenmeme cevap vermekten seni alıkoyan sebep neydi?" dedi. Ben onun hayrı için ismi ile çağırmadım. Arkadaşlarınızdan biri borcundan dolayı cennetin kapısında bekliyor, o borcunu ödeyin ki istediği şeye ulaşsın.[249]

3.3.2. Mükerrer Hadîs Sayısı

Yukarıda Müsned'in ilmî yönden değerini açıklarken, et-Tayâlisî'nin Müsned'inin önemli özelliklerinden biri de, mükerrer hadîs sayısının az olmasıdır demiştik. Yaptığımız araştırmalar sonucunda eserde sened ve metin olarak, mükerrer

[247] et-Tayâlîsi, *Müsned,* I, 96, h. no: 98, 99; Krş, Ebû Dâvud, *Dahâyâ*, 6/ 2805.
[248] Uğur, *a.g.e.*, 176.
[249] et-Tayâlisî, *Müsned,* II, 213, 214, h. no: 933; Krş, Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 20.

olan toplam 26 hadîsin olduğunu tispit etmiş bulunmaktayız. Bunun da, 2890 hadîs bulunan bir eser için oldukça düşük bir rakam olduğu açıktır.

3.3.3. Müsned'de Bulunan Hadîslerin Sıhhat Durumları

3.3.3.1. Sahîh Hadîsler

Kelime olarak, sıhhatli ve sağlam manasına gelen sahih, makbûl hadîslerin ilkidir. Hadîs Usulü âlimleri tarafından adalet ve zabt sahibi ravilerin kesiksiz isnâdla birbirlerinden rivâyet ettikleri şâz ve illetli olmaktan uzak hadîsler olarak tarif edilmiştir.[250]

Tispit edebildiğimiz kadarıyla Müsned'de bulunan hadîslerin büyük çoğunluğu sahihtir. Eserde bu türden 1878 hadîs bulunmaktadır. Örnek:

حدثنا أبو داود قال حدثنا شعبة قال أخبرني علقمة بن مرثد الحضرمي قال سمعت سعد بن عبيد الله عن أبي عبد الرحمن السلمي عن عثمان بن عفان رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: خيركم من تعلم القرآن وعلمه قال أبو عبد الرحمن فذاك أقعدني مقعدي هذا

Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Şu'be→ Alkame b. Mersed el-Hadramî→ Sa'd b. Ubeydullâh→ Ebû Abdurrahmân es-Sülemî→ Osman b. Affân'dan nakledildiğine göre Resûlullâh şöyle buyurmuştur: "Sizin en hayırlınız Kur'ân-ı öğrenen ve öğretendir." Hadîsi rivâyet eden Ebû Abdirrahmân: 'Beni şu oturduğum yerde oturtan işte budur' demiştir.[251]

Tirmizî, hadîsin "hasen sahih" olduğunu kaydetmiştir. Ebû Dâvud ve Tirmizî'nin *Sünen*'lerinin hadîslerini değerlendiren Elbânî de "sahih"[252] olduğunu söylemektedir. Elbânî, Tirmizî'de bulunan hadîsin diğer bir tarîki hakkında ise, "sahih liğayrihi"[253] değerlendirmesinde bulunmaktadır.

---

[250] Uğur, *a.g.e.*, 341.
[251] et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 73, h. no: 73; Krş, Buharî, *Sahîh*, Fedâilu'l-Kur'ân, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 58, 69, 412, 500; Ebû Dâvud, *Sucûdi'l-Kur'ân*, 14/1452; Tirmizi, *Fezâilu'l-Kur'ân*, 15/2907, 2909; en-Nesâî, *es-Sünenü'l Kübrâ*, V, 19, h. no: 8037; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, X, 502.
[252] Ebû Dâvud, *Sünen*, I, 460; Tirmizî, *Sünen*, V, 173.
[253] Tirmizî, *Sünen*, V, 175.

3.3.3.2. Hasen Hadîsler

Sözlükte; "iyi, güzel, hoş ve latif"manalarına gelen hasen, terim olarak sahih ile zayıf arasında yer alan, ancak sahihe daha yakın olan bir hadîs çeşididir.[254]

Müsned'de tispit edebildiğimiz kadarıyla 28 adet hasen hadîs bulunmaktadır. Misal:

حدثنا يونس قال حدثنا أبو داود قال ثنا حماد بن سلمة عن سنان قال دفنت ابني سنانا وأبو طلحة الخولاني جالس على شفير القبر فقال حدثني الضحاك بن عبد الرحمن عن أبي موسى قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : إذا قبض الله عز وجل ابنا لعبد قال ملائكة ما قال عبدي قالوا حمدك واسترجع قال ابنوا له بيتا وسموه بيت الحمد

Yûnus→ Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Hammâd b. Seleme tarîkiyle rivâyet edildiğine göre Sinân şöyle demiştir: "Oğlum Sinân'ı defnettim. O sırada kabrin yanında oturan Ebû Talha el-Havlânî; 'Bana Dahhâk b. Abdirrahmân rivâyet etti, o da Ebû Musâ'dan rivâyet ettiğine göre Ebû Mûsâ şöyle dedi: 'Hz. Peygamber buyurdular ki: 'Allah azze ve celle bir kulun oğlunun ruhunu aldığı zaman meleklerine; 'Kulum ne söyledi' der. Melekler: 'Sana hamd etti ve istircâda bulundu' derler. Bunun üzerine Allâh meleklere; 'Ona bir ev yapın ve adını da hamd evi koyun' buyurur." [255]

Hadîs, ravî Ebû Sinân'dan dolayı hasen sayılmıştır. Ebû Sinan hakkında: İbn Maîn; "leyse bi kaviyyin/ kuvvetli değil", Ebû Hâtim; "muzdaribu'l-hadîs/ hadisleri muzdaribdir" ifadesini kullanmışlardır.[256]

Ahmed b. Hanbel hadîsi, Yahyâ b. İshâk ve Hammâd b. Seleme yoluyla Ebû Sinân'dan rivâyet etmiştir. Şuayb el-Arnavût, bu hadîse "isnâdı zayıf" değerlendirmesinde bulunmuştur.[257]

Tirmizî ise, hadîsi Süveyd b. Nasr, Abdullâh İbnü'l-Mübârek ve Hammâd b. Seleme yoluyla Ebû Sinân'dan rivâyet etmiş ve "hasen garîb" hükmünü vermiştir. Elbânî de "hasen" demiştir.[258]

---

[254] Uğur, *a.g.e.*, s.118.
[255] et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 409, 410, h. no: 510; Krş, Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 410; Tirmizî, *Cenâiz*, 36/1021, İbn Hıbbân, *Sahîh*, VII, 210, h. no: 2948.
[256] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 211.
[257] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 410.
[258] Tirmizî, *Sünen*, III, 341.

3.3.3.3. Mevkûf

'Vakafe' (durmak) kök fiilinden alınma ismi mef'ul olan mevkûf, hadîs ıstılahında sahâbîlerden rivâyet edilen sözler ve fiillere denir.[259]

et-Tayâlisî'nin Müsned'inde, tispit edebildiğimiz kadarıyla 8 adet mevkûf hadîs bulunmaktadır. et-Tayâlisî bunların bir kısmının mevkûf olduğunu bizzat kendisi açıklamıştır.[260] Misal:

حدثنا أبو داود قال حدثنا شعبة عن أبي إسحاق قال سمعت صلة بن زفر يحدث عن حذيفة قال : يجمع الناس في صعيد واحد فلا تكلم نفس فيكون أول مدعو محمد صلى الله عليه وسلم فيقول لبيك وسعديك والخير في يديك والشر ليس إليك والمهدي من هديت وعبدك بين يديك إني بك وإليك تباركت ربنا وتعاليت سبحانك رب البيت فذاك قوله عز وجل عسى أن يبعثك ربك مقاما محمودا

Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Şu'be→ Ebû İshâk→ Sıla b. Züfer tarîkiyle rivâyet edildiğine göre Huzeyfe şöyle demiştir: "(Kıyâmet günü) İnsanlar her hangi bir ayrım yapılmaksızın bir araya toplanacak, hiçbir nefis konuşamayacak, ilk çağrılan Hz. Muhammed olacak ve şöyle diyecek: 'Emret, buyur! Boynum sana kıldan ince, hayır Senden, şer Senden değil, Sen isteyeni hidâyete erdirirsin, kulun işte karşında, Sen'denim ve Sana geldim, ey Rabbimiz Sen övgüye layıksın, yücesin. Ey bu Beyt'in Sahibi Sen her türlü noksanlıktan münezzehsin!"[261] Allâh'ın (cc) cevabı ise şudur: 'Rabbinin Seni güzel bir makama ulaştırması umulur."[262]

Ebû Nuaym hadîsî, Abdullâh b. Ca'fer ve Yûnus b. Habîb aracılığıyla et-Tayâlisî'den rivâyet etmiş. Hadîsi Ebû İshâk'ın bir topluluktan merfû olarak naklettiğini belirtmiştir.[263]

---

[259] Uğur, *Ansiklopedik Hadîs Terimleri Sözlüğü*, 225.
[260] et-Tayâlisî, *Müsned*, II, 311, h. no:1054.
[261] et-Tayâlisî, *a.g.e.*, I, 330, h. no: 414; Krş, en-Nesâî, *es-Sünen-ül-Kübrâ*, VI, 381, h. no: 11294; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, I, 278.
[262] İsrâ, 17/79.
[263] Ebû Nuaym, *a.g.e.*, I, 278.

3.3.3.4. Mürsel

Mürsel, sahabîden hadîs rivâyet etmiş bulunan tabiînin isnâdında sahâbîyi atlayıp doğrudan doğruya Hz. Peygamber'den rivâyet ettiği hadîslere denir.[264]

et-Tayâlisî'nin Müsned'inde 15 civarında mürsel hadîs bulunmaktadır. Misal:

حدثنا أبو داود قال حدثنا شعبة عن عمرو بن مرة سمع أبا البختري يحدث أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : في أشياء يؤجر فيها الرجل حتى في غشيانه أهله قيل يا رسول الله كيف وهي شهوته يقضيها قال أرأيتم لو كان في حرام أليس كان يكون عليه وزر قالوا بلى قال فكذلك يؤجره

Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Şu'be→ Amr b. Mürre→ Ebû'l-Buhterî tarikiyle rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle demiştir: "Kişi, (iyi niyetle) yaptığı her iş sebebiyle sevap elde eder, hatta eşiyle cinsi münasebeti de buna dahildir.' Bunun üzerine ashab:

- 'Ya Resûlallâh şehvetini tatmin için kişinin eşiyle cinsi münasebette bulunmasında nasıl sevap olur?' dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber:

- 'Ne dersiniz o kimse (şehevi duygularını) haram bir yolla tatmin etseydi onun için günah olmayacak mıydı?' buyurdu. Ashâb:

- 'Evet, ya Resûlallâh' dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber:

- 'İşte (haram yolla tatmin etmediği için) sevap elde eder' buyurdular.[265]

Hadîsin senedinde bulunan râvî Ebû'l-Buhterî sahabî değil, tâbiûndandır. Ancak kendisi arada sahâbî olmadan doğrudan Resûlullâh'dan rivâyet etmektedir.

Ebû'l-Buhterî hakkında; Seleme b. Küheyl: "Ebû'l-Buhterî çok hadîs rivâyet etmiştir. Hadîslerinde irsalde bulunmuştur. Hz. Peygamber'in ashabından, görüşmediği birçok kimseden hadîs rivâyet etmiştir. Bu rivâyetlerin bir kısmı hasen bir kısmı ise zayıftır" demektedir.[266]

---

[264] Uğur, *Ansiklopedik Hadîs Terimleri Sözlüğü*, s. 302; Mevkûf hadisler için daha geniş bilgi için bkz, Yılmaz, *Mevkûf Hadisler ve Delil Olma Yönünden Değeri*, s. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.994.
[265] et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 378, h. no: 473.
[266] İbn Sâd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, VI, 292.

3.3.3.5. Münker

Münker; zayıf olan bir ravinin, güvenilir ravilere muhalif olarak rivâyet ettiği ve bu rivâyetiyle tek kaldığı hadîs olarak tanımlanmıştır.[267]

Tayâlisî'nin Müsnedinde bu türden 5 adet hadîs bulunmaktadır. Misal:

حدثنا أبو داود قال حدثنا حماد بن زيد قال حدثنا عمرو بن دينار قهرمان آل الزبير عن سالم عن أبيه عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال : من دخل سوقا من هذه الأسواق فقال لا إله إلا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد يحيي ويميت وهو حي لا يموت بيده الخير وهو على كل شيء قدير كتب الله عز وجل له ألف ألف حسنة ومحي عنه ألف ألف سيئة وبني له قصرا في الجنة

Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Hammâd b. Zeyd→ Amr b. Dînâr Kahramân Âli Zübeyr→ Sâlim→ Babası (Abdullah b. Ömer) → Hz. Ömer'in naklettiğine göre Hz. Peygamber şöyle demiştir: "Her kim şu çarşılardan bir çarşıya girer ve şöyle derse: 'Allâh'dan başka ilâh yoktur. O, tektir, ortağı yoktur. Mülk O'nundur, hamd O'nadır. O, her şeye kadirdir.' Allah Teala ona binlerce iyilik yazar aynı zamanda onun binlerce kötülüğünü de siler ve ona Cennet'te bir saray inşa eder."[268]

Hadîsin senedinde bulunan Amr b. Dînâr Kahramân Âli Zübeyr, zayıftır. Amr b. Dînâr'ı, İbn Aliye; "zayıf", Yahyâ b. Maîn;"la şey/ hadiste bir şey değil, bir işe yaramaz", Ebû Zür'a; "vâhi'l-hadîs/ zayıf (uydurma) hadis sahibi" gibi ifadelerle cerh etmişlerdir.[269]

Tirmizî, hadîs hakkında "garib" değerlendirmesinde bulunmuştur. Hadîsin Tirmizî ve İbn Mâce'deki versiyonunu değerlendiren Elbânî ise "hasen" demiştir.[270]

Ahmed b. Hanbel bu hadîsi, Ebû Saîd, Hammâd b. Zeyd ve Amr b. Dînâr aracılığıyla rivâyet etmiş, bu rivâyeti değerlendiren Şuayb el-Arnavut ise; "isnâdının çok zayıf" olduğunu söylemiştir.[271]

---

[267] Koçyiğit, *Hadîs Usulü*, s. 122.
[268] et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 14, 15, h. no: 12; Krş; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 47, h. no: 327; ed-Dârimî, *İsti'zân*, 57/ 2692; Tirmizî, *Daavât*, 36/ 3428, 3429; İbn Mâce, *Ticâret*, 40/ 2235; Abd b. Humeyd, *Müsned*, I, 39, h. no: 28.
[269] İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Tadîl*, VI, 232.
[270] Tirmizî, *Sünen*, V, 491; İbn Mâce, *Sünen*, II, 752.
[271] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 47.

3.3.4. İsnâd Açısından Hadîsler

3.3.4.1. Sahîhu'l-İsnâd/ İsnâdı Sahîh

Sahîhu'l-isnâd terimi, isnadı sahih olduğu halde metni hakkında ilk devir âlimlerinin sıhhat hükmü veremedikleri bazı hadîsleri vasfetmekte kullanılan bir tabirdir. Bazı hadîsler hakkında, şâz olması veya sıhhate engel teşkil eden illet taşıması sebebiyle sahih hükmü vermek imkânı olmaz. Bu takdirde isnâdının sahih olduğunu belirtmek üzere: "Hâzâ hadîsun sahîhu'l-isnâd/ Bu hadîs isnâd yönünden sahîhtir" denir.[272]

et-Tayâlisî'nin Müsned'inde bu türden 27 hadîs bulunmaktadır.

حدثنا أبو داود قال حدثنا حماد بن سلمة عن عطاء بن السائب عن أبي عبد الرحمن عن بن مسعود: أنه كان يتعوذ في الصلاة من الشيطان الرجيم من نفخه ونفثه وهمزه لم يرفعه أبو داود ورفعه غير

Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Hammâd b. Seleme→ Atâ b. es-Sâib→ Ebû Abdirrahmân→ İbn Mesûd: "Resûlullâh namazda şeytan'ın vesveselerinden, kalbe attığı ilhamlardan ve kötü dürtülerinden Allâh'a sığınırdı," demiştir.[273]

Hadîsi Ahmed b. Hanbel İbn Ebî Şeybe aracılığıyla rivâyet etmiştir. Şuayb el-Arnavût hadisin sahîh, isnâdının ise "zayıf" olduğunu söylemiştir.[274]

İbn Mâce, söz konusu hadîsi *Sünen*'inde Alî b. el-Münzîr ve İbn Fudayl aracılığıyla Atâ b. es-Sâib'den rivâyet etmiştir.[275] Bu rivâyeti değerlendiren Elbânî bu hadîse "sahih" hükmünü vermiştir.[276]

Atâ b. es-Sâib ömrünün sonlarına doğru ihtilât etmiş bu sebeple hadîsleri karıştırmıştır.[277] Fakat Hammâd'ın es-Sâib'den bu hadîsi dinlemesi, onun ihtilatından öncedir.[278]

---

[272] Uğur, *a.g.e.*, 351.
[273] et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 288, h. no: 369; Krş, en-Nesâî, *Sünen-i Kübrâ*, II, 36, h. no: 2187; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 404;
[274] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 404
[275] İbn Mâce, *İkâmetü's-Salât*, 2/ 808.
[276] İbn Mâce, *Sünen*, I, 266.
[277] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, VII, 184; İbn Mâce, *a.g.e.*, I, 266.
[278] İbn Hacer, *a.g.e.*, VII, 184; et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 289.

3.3.4.2. Hasenü'l-İsnâd/ İsnâdı Hasen

Hadîs âlimleri bazen "hasenü'l-isnâd/ isnâdı hasen" diyerek, hasen olma durumunun sadece isnâda ait olduğunu ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte metin problemli olabilir. et-Tayâlisî'nin Müsned'inde isnâdı hasen 49 hadîs bulunmaktadır. Misal:

حدثنا أبو داود قال حدثنا شعبة قال أخبرني عمرو بن مرة قال سمعت عبد الله بن سلمة يقول سمعت عليا يقول : أتى علي رسول الله صلى الله عليه وسلم وأنا شاك أقول اللهم إن كان أجلي قد حضر فأرحني وإن كان متأخرا فارفعني وإن كان بلاء فصبرني فضربني برجله وقال كيف قلت فأعدت عليه فقال اللهم اشفه أو قال اللهم عافه قال علي فما اشتكيت وجعي بعد ذلك

Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Şu'be→ Amr b. Mürre tarîkiyle rivâyet edildiğine göre Abdullâh b. Seleme şöyle demiştir: "Ben Hz. Alî'nin şöyle söylediğini işittim': 'Allâh'ım ecelim geldi ise beni rahatlat (öldür), eğer ecelim gecikecekse, benden bu sıkıntıyı gider. Eğer bu bir imtihansa bana sabır ver' diye şikâyet ettiğim bir gün Hz. Peygamber yanıma geldi. Ayağıyla bana vurdu ve: 'Ne diyorsun' dedi. Ona doğru döndüm: (Bunun üzerine Hz. Peygamber) 'Allahım ona şifa ver' ya da 'afiyet ver' dedi. Daha sonra Hz. Alî şöyle demiştir: 'Bundan sonra çektiğim acından hiç şikâyetçi olmadım"[279]

Bu hadîsin isnâdında bulunan Abdullâh b. Seleme güvenilir bir ravi olmasına rağmen, "teğayyür" sebebebiyle cerh edilmiştir. Teğayyür; hastalık, yaşlılık vesair sebeplerle hadîs ravisinde ihtilat arız olması halinde zihni melekelerinin zayıflayıp eski halinden başka bir hale geldiğini ifade etmekte kullanılan bir tabirdir. Çoğu zaman ihtilatla birlikte kullanılır. Her ikisi de cerh sebebidir.[280]

Rical kitaplarında Abdullâh b. Seleme hakkında onun "sika" olduğunu gösteren birçok ifadeye rastlamaktayız. Bununla birlikte hafızasının tağayyur ettiği ifade edilmektedir. el-Buhârî onun için; "Hadîsine tabi olunmaz." derken, Ebû Hâtim; "Bilinir fakat hadîs alınmaz", Ahmed b. Hanbel ise sonradan vazgeçtiği görüşünde; "Biliyoruz, fakat hadîs almıyoruz"[281] demektedir.

---

[279] et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 122, h.no: 136; Krş, Tirmizî, *De'avât*, 112/3564; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VI, 63, h. no: 29499; Ebû Ya'la, *Müsned*, I, 328, h. no: 409.
[280] Uğur, *a.g.e.*, s. 399.
[281] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XV, 52.

Tirmizî, hadîsi Muhammed b. el-Müsennâ ve Muhammed b. Ca'fer aracılığıyla Şu'be'den rivâyet etmiş ve "hasen sahih" değerlendirmesinde bulunmuştur. Tirmizî'deki hadîsi değerlendiren Elbânî ise, "zayıf" demiştir.[282]

3.3.4.3. Munkatı'u'l-İsnâd/ İsnâdı Munkatı'

Sözlük bakımından kesmek, kat etmek manasına gelen "kata'a" kök fiilinin infi'al babından ism-i faildir ve kesilmiş, koparılmış, kesik demektir. Hadîs terimi olarak umumiyetle ne şekilde olursa olsun, isnâdında ravi düşmesi veya müphem halde bulunması sebebiyle muttasıl olmayan hadîslere denir.[283]

et-Tayâlisî'nin Müsned'inde, isnâdı munkatı 34 hadîs bulunmaktadır. Misal:

حدثنا أبو داود قال حدثنا سفيان الثوري عن زيد عن عبد الرحمن بن أبي ليلى قال قال عمر : صلاة السفر ركعتين وصلاة الليل ركعتين وصلاة الجمعة ركعتين تمام غير قصر على لسان النبي صلى الله عليه وسلم

Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Süfyan es-Sevrî→ Zeyd→ Abdurrahmân b. Ebî Leylâ tarîkiyle rivâyet edildiğine göre Hz. Ömer şöyle demiştir: Yolculuk namazı iki rekat, gece namazı iki rekat, Cuma namazı iki rekattır. Hz. Peygamber'in dilinden kısaltılmaksızın bu şekilde tamamdır.[284]

Hadîsin senedinde bulunan Abdurrahmân b. Ebî Leylâ'nın Hz. Ömer'le görüşmediği, bu nedenle hadîsin munkatı olduğu ifade edilmektedir.

Abdurrahmân b. Ebî Leylâ hakkında rical âlimleri genelde "sika" olduğunu söylemişlerdir.[285] Bununla birlikte onun Hz. Ömer'le görüşmediği ifade edilmektedir.[286] Ancak İbn Hacer el-Askalânî bu görüşe katılmamakta ve Hz. Ömer'le görüşmediği yönündeki görüşün merdûd olduğunu ifade etmektedir.[287]

---

[282] Tirmizî, *Sünen,* V, 560.
[283] Uğur, *a.g.e.*, 270.
[284] et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 53, 54, h. no: 48; Krş, Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 37, h. no: 257; en-Nesâî, *Salatü'l-İdeyn*, 11/1566, *Taksîru's-Salat*, 15/1440; Abdürrezzâk, *Musannef*, II, 519, h. no: 2478; Ebû Ya'la, *Müsned*, I, 207, h. no: 241; et-Taberânî, *Evsat,* III, 210, h. no: 2943.
[285] Bkz; İbn Hacer, *Tehzîbut-Tehzîb*, V, 307.
[286] ed-Dârekutnî, *İlel*, II, 198.
[287] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, V, 307.

3.3.4.4. Muzdaribu'l-İsnâd/ İsnâdı Muztarib

İftial babında ıztırâbdan ismi fail olan "muzdarib" bir zayıf hadîs çeşididir. Bazen bir, bazen de birden fazla ravilerden birbirine aykırı şekilde rivâyet edilen, ravileri adalet ve zabt yönünden yakın derecelerde olduklarından da aralarında herhangi birini tercih etme imkânı olmayan hadîslerdir. Izdırab metinde veya isnâdda olabilir. İsnadda bulunana "muztaribul isnâd", metinde bulunana ise "muztaribu'l metin" denir.[288]

et-Tayâlisî'nin Müsned'inde isnâd yönünden muzdarib 4 hadîs bulunmaktadır. Misal:

حدثنا أبو داود قال حدثنا عبد الواحد بن واصل عن عوف بن أبي جميلة الأعرابي قال بلغني عن سليمان بن جابر عن عبد الله قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : إني امرؤ مقبوض فتعلموا القرآن وعلموه الناس وتعلموا الفرائض وعلموها الناس وتعلموا العلم وعلموه الناس فإني مقبوض وإنه سيقبض العلم وتظهر الفتن حتى يختلف الإثنان في الفريضة فلا يجدان من يفصل بينهما

Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Abdulvâhid b. Vâsıl→ Avf b. Ebî Cemîle el-A'rabî→ Süleymân b. Câbir→ Abdullâh (İbn Mes'ûd) tarîkiyle rivâyet edildiğine göre Resûlullâh şöyle buyurmuştur: "Ben ölümlü bir kişiyim Kur'ân-ı öğrenin ve onu insanlara öğretin, Ferâizi öğrenin ve onu insanlara öğretin, ilmî öğrenin ve onu insanlara öğretin. Ben ölümlüyüm, ilim azalacak, fitneler ortaya çıkacak, hatta iki insan farzlar konusunda ihtilafa düşücek de onların ihtilâfını giderecek bir kimse bulamayacaklar."[289]

Hadîsin senedinde bulunan Avf b. Ebî Cemîle el-A'rabî, sika bir ravi olmasına rağmen, Şiilikle, ayrıca ona ait olmadığı halde bir şeyi el-Hasen'denmiş gibi rivâyet etmekle itham edilmiştir.[290]

Hadîsi Ebû'l-A'la b. Vâsıl, Muhammed b. el-Kâsım el-Esedî ve el-Fadl b. Dülhem aracılığıyla Avf b. Ebî Cemîle'den rivâyet eden Tirmizî, "muzdarib" olduğunu söylemiştir. Tirmizî'nin hadîslerini değerlendiren Elbânî ise, "zayıf" hükmünü vermiştir.[291]

---

[288] Uğur, *a.g.e.*, s. 301, 302.
[289] et-Tayâlisî, *a.g.e.*, I, 318, 319, h. no: 403; Krş; Tirmizî, *Talîmu'l-Ferâiz*, 2/ 2091; en-Nesâî, es-*Sünen'ül-Kübrâ*, *Ferâiz*, 1/ 6305, 6306; ed-Dârekutnî; *Ferâiz*, 17/ 45-46; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, VIII, 441, h. no: 5028; Beyhakî, *Sünen*, VI, 208, h. no:11953.
[290] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXII, 440; İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, VIII, 148.
[291] Tirmizî, *Sünen*, IV, 413.

3.3.4.5. Daîfu'l-İsnâd/İsnâdı Zayıf

Senedinde bir ravi düşmesiyle inkıtanın meydana geldiği ya da ravisi zayıf olan isnâdlardır.[292]

et-Tayâlisî'nin Müsned'inde 383 adet isnâdı zayıf hadîs bulunmaktadır. Örnek:

حدثنا أبو داود قال حدثنا صدقة بن موسى وهمام عن فرقد عن مرة عن أبي بكر قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول : أول من يقرع باب الجنة عبد أدى حق الله وحق مواليه

Ebû Dâvud→ Sadaka b. Mûsâ→ Hemmâm→ Ferkad→ Mürre tarîkiyle rivâyet edildiğine göre Ebû Bekr şöyle demiştir: "Resûlullâh'dan işittim şöyle diyordu: 'Cennet'in kapısını ilk çalacak kimse, Allâh'ın haklarını ve mevlâsının hakkını yerine getiren kişidir"[293]

Hadîs, isnâdında bulunan râvilerden Sadaka ve Ferkad'ın zayıf olmaları, ayrıca Mürre'nin Ebû Bekr'le görüşmemiş olması sebebiyle zayıf kabul edilmiştir.[294]

Rical kitaplarına baktığımızda âlimlerin büyük çoğunluğunun Ferkad hakkında olumsuz görüş bildirdiklerini görmekteyiz. Buhârî; "Hadîsinde münkerler vardır" en-Nesâî; "leyse bi sikâ/ sika değildir", İbn Şeybe; "sâlih bir kimse fakat hadisi zayıftır", Ebû Hâtim; "leyse bi kaviyyin fi'l-hadîs/ hadiste kuvvetli değildir" gibi cerh ifadeleri kullanılmıştır.[295]

Sadaka b. Musâ hakkında İbn Maîn; "leyse hadîsuhu bi şeyin/ hadîsi bir işe yaramaz", Ebû Dâvud es-Sicistânî, en-Nesâî ve ed-Dûlâbî; "zayıf" Tirmizî; "leyse bizâke'l-kavî/ ravi aradığın gibi kuvvetli değil", Ebû Hâtim; "leyyinu'l-hadîs/ hadîsi gevşektir", yine; "velâ yuhteccu bihi leyse bi kaviyyin/ kendisiyle ihticâc (delil) getirilmez, kavî değil" es-Sâcî; "daîfu'l-hadîs/ hadisleri zayıftır" gibi cerh ifadeleri kullanmışlardır.[296]

et-Tayâlisî'nin Müsned'inde zayıf kategorisine giren diğer bir hadis türü de, isnâdı hakkında "leyse bi kaviyyin/ kuvvetli değil" hükmü verilen hadislerdir. Kuvvetli değil manasına cerh lafızlarından olup İbn Ebî Hatim'in tertibine göre cerhin ikinci mertebesindeki lafızlara tekabül eder. Hakkında bu cerh lafzı kullanılan ravi, İbn Ebî

---

[292] Uğur, *a.g.e.*, s. 428.
[293] et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 10, h. no: 7; Krş, Beyhakî, *Şuabu'l İman*, VI, 386, h. no: 8611; el-İsfehânî, *Hilyetü'l Evliyâ*, III, 49.
[294] et-Tayâlisî, *a.g.e.*, I, 10.
[295] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XXIII, 167.
[296] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 367.

Hatim'e göre cerhin birinci mertebesinde yer alan lafızlardan biriyle cerhedilen ravinin altındadır. Ancak hadîsleri itibar için yazılır.[297]

et-Tayâlisî'nin Müsned'inde 7 adet isnâdı "leyse bi kavi" diye nitelenen zayıf hadîs bulunmaktadır. Misal:

حدثنا أبو داود قال حدثنا عبد الله بن عبد الرحمن بن يعلى الطائفي قال أخبرني عبد الرحمن بن القاسم عن أبيه عن عائشة قالت : ما نام رسول الله صلى الله عليه وسلم قبل العتمة ولا سمر بعدها

Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Abdullâh b. Abdirrahmân b. Ya'lâ et-Tâifî→ Abdurrahmân b. el-Kâsım→ Babasından→ Hz. Âişe: "Resûlullâh gecenin üçte biri geçmeden önce uyumadı, üçte birinden sonra da sohbet etmedi" demiştir.[298]

Hadîsimizin senedinde bulunan Abdullâh b. Abdirrahmân b. Ya'lâ et-Tâifî meçhûl bir kimsedir. İbn Kattân el-Fâsî onun için; "la yu'rafu hâluhu/ durumu bilinmiyor" ifadesini kullanmaktadır.[299]

Ahmed b. Hanbel bu hadîsi Ebû Ahmed, Abdullâh b. Abdirrahmân b. Ya'lâ'dan rivâyet etmiştir. Şuayb el-Arnavût ise, hadîse "sahîh" hükmünü vermiştir.[300]

Yine İbn Mâce'deki tarîki için Elbânî, "sahih"[301], Ebû Ya'lâ'nın Müsed'indeki isnâdı için de Hüseyin Selim Esed, "isnâdı sahîh" hükmünü vermiştir. [302]

Sonuç olarak, et-Tayâlisî'nin Müsnedine baktığımızda, sahîh hadîslerin diğerlerine nazaran hayli fazla olduğunu görmekteyiz. Bunun yanında mevkûf, mürsel, maktu' ve diğer hadîs kitaplarında sahîh olduğu halde et-Tayâlisî'nin rivâyetindeki isnâdın problemli oluşundan dolayı isnâd yönünden, hasen, munkatı', mürsel, zayıf vb. birçok hadîs mevcuttur.

3.3.5. Metni Sahih, İsnâdı Problemli Olan Hadîsler

et-Tayâlisî'nin Müsned'inde bulunan hadîslerin bir kısmının isnâdı çeşitli nedenlerden dolayı problemlidir. Bu kısımda örnek vereceğimiz hadîsler diğer kaynaklarda genellikle sahih olarak kabul edilmektedir. Fakat Müsned'deki rivâyetlerin

---

[297] Uğur, ***a.g.e.***, s. 201.
[298] et-Tayâlisî, ***Müsned,*** III, 38, h. no: 1517; Krş, Ahmed b. Hanbel, ***Müsned,*** VI, 264; İbn Mâce, ***Salât,*** 12/ 702; Ebû Ya'la, ***Müsned,*** VIII, 218, h. no: 4784.
[299] İbn Hacer, ***Tehzîbu't-Tehzîb,*** VI, 115.
[300] Ahmed b. Hanbel, ***Müsned,*** VI, 264.
[301] İbn Mâce, ***Sünen,*** I, 230.
[302] Ebû Ya'la, ***Müsned,*** VII, 218.

senedlerinde bulunan ravilerden bazıları hakkında cerh ifadeleri bulunduğundan müellifin isnâdı problemli görülmüştür.

3.3.5.1. Metni Sahîh İsnâdı Hasen Olan Hadîsler

Muhaddisler bir hadîs hakkında bazen yalnızca hasen hükmünü verirler. Bazen de "hâzâ hadîsun hasenu'l-isnâd/ bu, isnâdı hasen olan bir hadîsitir" gibi bir tabir kullanarak hasen hükmünü isnâda hasrederler. Bu takdirde haliyle farklı bir durumu ifade etmiş olurlar; zirâ bir hadîs hakkında hasen hükmü verdiklerinde o hadîsi gerek isnâd, gerekse metin yönünden hasen olduğunu ifade etmişlerdir. Hasenu'l-isnâd dediklerinde ise, hadîsin senedi hasen olmakla birlikte metninde şuzûz veya illet gibi onu hasen derecesinden aşağı düşüren bir kusurun bulunma ihtimalinden söz etmiş olurlar. Buna göre bir muhaddis her hangi bir hadîsi verdikten sonra onu hasenu'l-isnâd olarak nitelemişse, bu onun sadece isnâd hakkında hasen hükmü verdiğini, metnin bu hükümden hariç olduğunu ifade etmiş olur.[303]

et-Tayâlisî'nin Müsnedine baktığımızda bu türden 9 aded hadîs olduğunu görüyoruz. Misal:

حدثنا أبو داود قال حدثنا عبد الرحمن بن ثابت عن عبدة بن أبي لبابة عن أبي وائل عن عثمان : أنه توضأ ثلاثا ثلاثا وقال هكذا توضأ رسول الله صلى الله عليه وسلم

Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Abdurrahmân b. Sâbit→ Abde b. Ebî Lübâbe→ Ebû Vâil tarîkiyle rivâyet edildiğine; göre Hz. Osmân abdest azalarını üçer defa yıkayarak abdest aldı ve: 'Hz. Peygamber bu şekilde abdest aldı' demiştir."[304]

Hadîsimizin senedi Abdurrahman b. Sâbit'ten dolayı hasen kabul edilmiştir. O, yaşlılığı sebebiyle rivâyet ettiği hadislerin senetlerini ihtilât/ karıştırmakla itham edilmiştir.[305]

3.3.5.2. Metini Sahîh İsnâdı Zayıf Olan Hadîsler

Diğer hadîs kaynaklarında sahîh olarak nakledilmesine rağmen, et-Tayâlisî'nin Müsned'inde isnâd yönünden zayıf olarak rivâyet edilen yaklaşık 180 adet hadis bulunmaktadır. Misâl:

---

[303] Uğur, *Ansiklopedik Hadîs Terimleri Sözlüğü*, s. 129.
[304] et-Tayâlisî, Müsned, I, 80, h. no: 81; Krş, Müslim, *Tahâret*, 4; Ebû Dâvud, *Tahâret*, 50/106; İbn Mâce, *Tahâret*, 46/413; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 57.
[305] Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, XVII, 18.

حدثنا أبو داود قال حدثنا حماد بن زيد عن علي بن زيد بن جدعان عن يوسف بن مهران قال خطبنا ابن عباس على منبر البصرة فقال: يا أيها الناس إن عمر بن الخطاب قام فينا فقال : يا أيها الناس الا إن الرجم حد من حدود الله فلا تحدن عنه فإنه في كتاب الله وسنة نبيكم صلى الله عليه وسلم وقد رجم رسول الله صلى الله عليه وسلم ورجم أبو بكر ورجمت

Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Hammâd b. Zeyd→ Alî b. Zeyd b. Cüd'ân tarîkiyle rivâyet edildiğine göre Yûsuf b. Mihrân şöyle demiştir: "İbn Abbâs (ra) Basra minberinden bize hitap etti ve; 'Ey insanlar! Şüphesiz, Ömer İbnü'l-Hattâb, bize şöyle dedi: 'Dikkat edin Recm Allâh'ın hadlerinden bir had'dir. Onu uygulamaktan çekinmeyin. Çünkü o, Allâh'ın Kitab'ı ve Nebînizin Sünnet'inde vardır. Resûlullâh recm cezasını uygulamıştır. Ebû Bekir de uygulamıştır ve ben de recm cezasını uygulamış bulunmaktayım."[306]

Râvî Alî b. Zeyd b. Cüdân'dan dolayı hadîsin isnâdı zayıf kabul edilmiştir. Alî b. Zeyd b. Cüd'ân hakkında; Sâlih b. Ahmed babasından; "leyse bi'l kavî/ kuvvetli değildir." Ahmed b. Hanbel; "leyse bi şeyin/ bir şeye değmez", Muâviye b. Sâlih; "zayıf", Osman ed-Dârimî; "leyse bizâke'l-kavî/ râvî aradığın gibi kuvvetli değil", Ebû Zür'a; "leyse bi kaviyyin/ kuvvetli değil", Ebû Hâtim; "kuvvetli değil, hadîsi yazılır fakat delil getirilmez." en-Nesâî; "zayıf" İbn Huzeyme; "hafızasının zayıflığından dolayı onun hadîsleriyle ihticâc etmem" İbn Adiyy; "Basralılardan ve diğerlerinden onun kadar rivâyetinden çekinilen hiçbir kimse görmedim" gibi ifadeler kullanarak onun zayıf olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte onun güvenilir olduğunu gösteren ifadelere de rastlamaktayız. Fakat onun sika olduğunu söyleyenler, zayıf olduğunu söyleyen âlimlere göre çok azdır.[307]

Hadîsin, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'yle, İbn Ebî Şeybe ve Abdürrezzak'ın Musannef'indeki rivâyetinde de, Alî b. Zeyd b. Cüd'ân bulunmaktadır. Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inin hadîslerini tahkîk eden Şuayb el-Arnavût ve İbn Ebi Şeybe'nin Musannef'inde bulunan hadîslerin tahkîkini yapan Hüseyin Selîm Esed, hadîs için "isnâdı zayıftır" demişlerdir.[308]

---

[306] et-Tayâlisî, ***a.g.e.,*** I, 30, h. no: 25; Krş; Ahmed b. Hanbel, ***Müsned,*** I, 23; İbn Ebî Şeybe, ***Musannef,*** I, 136, h. no: 146; Abdürrezzâk, ***Musannef,*** VII, 330, h. no: 13364.
[307] İbn Hacer, ***Tehzîbu't-Tehzîb,*** VIII, 284.
[308] Ahmed b. Hanbel, ***Müsned,*** I, 23, İbn Ebî Şeybe ***Musannef,*** I, 136.

Müsned'de, metin sahîh olmasına rağmen isnâdı çok zayıf kabul edilen 6 adet hadîs bulunmaktadır. Misal:

حدثنا أبو داود قال حدثنا خارجة بن مصعب عن زيد بن أسلم عن أبيه عن عمر بن الخطاب : أنه حمل على فرس في سبيل الله فرآه وقد أضاعه صاحبه وهو يريد أن يبيعه فسأل النبي صلى الله عليه وسلم أن يشتريه فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تشتره وإن كان بدرهم فإن مثل الذي يعود في صدقته كمثل الكلب يعود في قيئه

Ebû Dâvud→ Hârice b. Musab→ Zeyd b. Eslem→ Babasından→ Ömer İbnü'l-Hattâb (ra) Allah yolunda cihâd etsin diye bir kimseye bir at bağışladı. Bağışladığı kimse atı düşük bir fiyata satmak istedi. Bunun üzerine Hz. Ömer o atı satın almak istedi ve bu davranışının hükmünü Hz. Peygamber'e sordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Onu bir dirheme bile olsa satın alma, çünkü sadakasından dönenin durumu, kustuğu kusmuğu yalayan köpeğe benzer" buyurdu.[309]

Hadîs'in en-Nesâî ve İbn Mâce'de geçen versiyonu için Elbânî, "sahih" değerlendirmesinde bulunmuştur.[310]Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde geçen rivâyeti için ise, Şuayb el-Arnavût, isnâdının Buhârî ve Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu belirtmektedir.[311]

et-Tayâlisî'nin naklettiği bu hadîsin isnâdının "çok zayıf" kabul edilmesi râvî Hârice b. Mus'ab'ın metrûk olmasından kaynaklanmaktadır. Hadis âlimleri, Hârice b. Mus'ab hakkında şu değerlendirmeleri yapmışlardır:

Esrem, Ahmed b. Hanbel'den rivâyetle "hadîsi yazılmaz", İbn Nümeyr; "leyse bi sikâ/ sika değil", Mürre; "leyse bi şey/ bir şey değil, işe yaramaz", Abbâs; "kezzâb/ yalancı" Muâviye; "zayıf" İbn Maîn; "leyse bi şey/ bir şey değil, işe yaramaz" Yahyâ b. Yahyâ; "Kayyâs b. İbrâhim'den tedliste bulunmaktadır, ayrıca sahih ile sahih olmayan hadîsi bir birinden ayıramıyor", en-Nesâî, "metrûku'l-ehâdîs/ hadisleri terkedilmiş", Ebû Hâtim; "muzdaribu'l-hadîs/ hadisleri muzdaribtir", ed-Dârekutnî; "zayıftır"[312]

---

[309] et-Tayâlisî, *Müsned,* I, 52, h. no: 46; Krş, Buhârî, *Vesâyâ,* 32; Müslim, *Hibe,* 1; Nesâî, *Zekât*, 100/ 2615; İbn Mâce, *Sadaka,* 1/ 2391; Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 25; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, IV, 21, h. no: 21714; Ebû Ya'la, *Müsned*, I, 195, h. no: 225; et-Taberânî, *Evsat,* III, 159, h. no: 2793.
[310] en-Nesâî, *Sünen,* V, 108; İbn Mâce, *Sünen,* II, 799.
[311] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 25.
[312] İbn Hacer, *Tehzibu't-Tehzîb*, III, 67; Benzer ifadeler için bkz, İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, III, 375.

Sonuç olarak kaydetmek gerekirse, Harice b. Mus'ab'ın metrûk bir ravi olduğu ortaya konmuştur.

Metni sahîh isnâdı zayıf kısmında işaret etmek istediğimiz diğer bir hadis türü de isnâdı vâhin olanlardır. "Vâhin" sözlükte; "zayıf, güçsüz ve âciz" anlamına ismi fâildir ve cerh lafızlarındandır. Hakkında "vâhin" denilen râvî genelde zayıf sayılır. Hadîsleri dini konularda hüccet olmaz. Ancak büsbütün yabana da atılmaz. İtibar için yazılır.[313]

et-Tayâlisî'nin Müsnd'inde 4 adet isnâdı "vâhin" diye nitelenen hadîs bulunmaktadır. Misal:

حدثنا يونس قال حدثنا أبو داود قال حدثنا موسى بن مطير عن أبيه عن أبي هريرة ان النبي صلى الله عليه وسلم قال : لا تقوم الساعة حتى يرجع ناس من امتى الى اوثان يعبدونها من دون الله

Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Musâ b. Mutayr→ Babası Avsece→ Ebû Hüreyre'nin rivâyet ettiğine göre; "Hz. Peygamber: 'Ümmetimden bir gurup insan Allah'ı bırakıp putlara tapmaya başlamadıkça kıyamet kopmaz' buyurmuştur."[314]

Hadîsin senedinde bulunan Musâ b. Mutayr ve babası Avsece metrûktür. Mûsâ b. Mutayr hakkında, İbn Beşîr; "Hadis âlimleri Mutayr'ın hadîslerini metrûk kabul etmişlerdir" demiştir. Yahyâ b. Maîn ise; "yalancıdır", Abdurrahmân'a Mûsâ b. Mutayr'ı sordum; "metrûkü'l-hadîs ve zâhibu'l-hadîs" olduğunu söyledi, derken, Ebû Zür'a; "Musâ b. Mutayr'ın hadîsleri okunmaz" demiştir.[315]

3.3.5.3. Metini Sahih İsnâdı Munkatı Olan Hadîsler

et-Tayâlisî'nin Müsned'inde metni sahîh olduğu halde isnâdı munkatı' olan 35 hadîs bulunmaktadır.

حدثنا أبو داود قال حدثنا حماد بن سلمة عن زياد بن مخراق عن شهر بن حوشب عن عقبة بن عامر قال دخلت المسجد ورسول الله صلى الله عليه وسلم يخطب فقال لي عمر قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قبل أن تجي : من مات يؤمن بالله واليوم الآخر قيل له ادخل الجنة من أي أبواب الجنة الثمانية

---

[313] Uğur, *a.g.e.*, 414.
[314] et-Tayâlisî, *Müsned*, IV, 239, h. no: 2623.
[315] İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Tadîl*, VIII, 162.

Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Hammâd b. Seleme→ Ziyâd b. Mihrâk→ Şehr b. Havşeb→ Ukbe b. Âmir şöyle dedi: "Mescide girdim, Hz. Peygamber konuşuyordu. Hz. Ömer bana: 'Sen gelmeden önce Resûlullâh; 'Kim Allâh'a ve Âhiret Gününe iman etmiş olarak ölürse o kişiye; Cennet'in sekiz kapısından hangisinden dilersen ondan gir denilecek' buyurdu."[316]

Hadîsin isnâdında bulunan Şehr b. Havşeb, Ukbe b. Âmir'den hadîs dinlememiştir. Bu sebeple ile hadîsimizin isnâdında ınkıtâ bulunmaktadır. Ayrıca râvî, Şehr b. Havşeb fazlaca irsali ve vehmi olan bir kişidir. Onun hakkında; Mûsâ b. Hârûn; "zayıf"; en-Nesâî; "leyse bi kaviyyin/ kuvvetli değil" cerh ifadelerini kullanmıştır. Bununla birlikte onun "sika" olduğu yönünde de fazlaca malumat bulunmaktadır.[317]

Ahmed b. Hanbel'in Müsned'indeki rivâyeti değerlendiren Şuayb el-Arnavût, hadîse "sahîh li gayrihi" hükmünü vermiştir. Ayrıca isnâdının da zayıf olduğunu söylemektedir. Nitekim hadîsin Ahmed b. Hanbel'in Müsnedinde geçen rivâyetine baktığımızda sened'in aynı olduğunu, Ahmed b. Hanbel'in hadîsi et-Tayâlisî yerine Mu'mil'den almış olduğunu görmekteyiz.[318]

3.3.5.4. Metni Sahih İsnâdı Muzdarib Olan Hadîsler

et-Tayâlisî'nin Müsned'inde 1 adet metni sahîh isnâdı muzdarib hadîs bulunmaktadır. Misal:

حدثنا أبو داود قال حدثنا شريك عن عاصم بن عبيد الله عن رجل عن ابن عمر عن عمر قال : رأيت النبي صلى الله عليه وسلم يمسح على الخفين

Ebû Dâvud et-Tayâlisî → Şerîk → Âsım b Ubeydillâh → Bir Kimse → İbn Ömer → Hz. Ömer (ra): "Hz. Peygamber'i ayaklarını mesh ederken gördüm" demiştir.[319]

Ebû Dâvud, et-Tirmizî, en-Nesâî ve İbn Mâce'nin *Sünen*'lerinin hadîslerini tahriç eden Elbanî hadîse "hasen sahih" demiştir.[320]

---

[316] et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 34, h. no: 30; Krş, Buhârî, *Enbiyâ*, 48; Müslim, *İmân;* 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 16.
[317] et-Tayâlisî, *a.g.e.*, I, 34. Krş; Mizzî, *Tehzûbu'l-Kemâl*, XII, 584-587.
[318] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 16.
[319] et-Tayâlisî, *a.g.e.*, I, 18, h. no: 14; Buhârî, *Vudû*, 47; Ebû Dâvud, *Taharet*, 63/161; Tirmizî, *Taharet*, 73/98; en-Nesâî, *Taharet*, 86/104, 105; İbn Mâce, *Taharet*, 89/562; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 14.
[320] Ebû Dâvud, *Sünen*, I, 89; Tirmizî, *Sünen*, I, 165;en-Nesâî, *Sünen*, I, 75; İbn Mâce, *Sünen*, I, 186.

Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inin hadîslerini tahkîk eden Şuayb el-Arnavût ise, senedde bulunan râvî Şerîk'in zayıf olmasından dolayı hadîsin "sahih li ğayrihi" olduğunu söylemektedir.[321]

Ayrıca hadîsin isnâdında bulunan Âsım b. Ubeydillâh, zayıf kabul edilmektedir. Âsım hakkında, İbn Maîn; "zayıf", İbn Sa'd; "hadîsi çoktur fakat amel edilmez", Ya'kûb b. Şeybe, "hadîsleri zayıf, ayrıca birçok münker hadîsi var", Nümeyr b. Abdillâh b. Akîl; "isnâd konusunda ihtilaf etmiştir, münkeru'l hadîstir, muzdaribu'l-hadîstir", el-Buhârî; "münkeru'l-hadîs" değerlendirmelerinde bulunmuşlardır.[322]

3.3.6. Müsneddeki Hadîslerin Daha Sonraki Hadîs Kitaplarındaki Dağılımı

Bu başlık altında et-Tayâlisî'nin Müsned'inde bulunan hadîslerin kendisinden sonraki hadîs kitaplarındaki dağılımını inceleyeceğiz. Öncelikle Kütüb-i Sitte müelliflerinin daha sonra da diğer müelliflerin et-Tayâlisî'den rivâyetlerine örnekler vermek istiyoruz.

Müsned'de bulunan hadîsler kendisinden sonra oluşan hadîs kitaplarının birçoğunda nakledilmiştir. Başta Ahmed b. Hanbel'in Müsnedi olmak üzere, Kütüb-i Sitte diye meşhur olan altı hadîs kitabından Buharî hariç, diğer beşinde et-Tayâlisîye ait rivâyetler vardır.

3.3.6.1. Kütüb-i Sitte Müeflliflerinin et-Tayâlisî'den Rivâyetleri

Kütüb-i Sitte diye bilinen altı hadîs kitabı üzerinde yaptığımız araştırmalar neticesinde el-Buhârî'nin sahihi dışında diğer beş hadîs kitabında Tayâlisî'nin rivâyetlerinin olduğunu görmekteyiz.

1) Buhârî'nin et-Tayâlisî'den Rivâyetleri

Kütüb-i Sitte müelliflerinden el-Buhârî, daha önce de açıkladığımız gibi Sahîh'inde et-Tayâlisî'den hadîs rivâyet etmemiştir. Bunun sebebi de el-Buhârî'nin, et-Tayâlisî'nin arkadaşları olan İbnü'l-Ca'd ve Ebû'l-Velîd et-Tayâlisî başta olmak üzere birçoğundan rivâyette bulunmasıdır. el-Buhârî, et-Tayâlisî'den Sahih'inde 1 hadîste ta'likte bulunmuştur. Tarîhu'l-Kebir'de biri ta'likan olmak üzere 6; *el-Edebü'l-Müfred* isimli eserinde de 3 hadîs rivâyet etmiştir. Örnek:

---

[321] Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 32.
[322] İbn Hacer, *Tehzîbu't-Tehzîb,* V, 42.

حدثنا محمد بن بشار قال حدثنا أبو داود قال حدثنا شعبة عن يزيد بن خمير قال سمعت عبد الله بن أبي موسى قال قالت عائشة : لا تدع قيام الليل فان النبي صلى الله عليه وسلم كان لا يذره وكان إذا مرض أو كسل صلى قاعدا

Buhârî→ Muhammed b. Beşşâr→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ Yezîd b. Humeyr→ Abdullâh b. Ebî Mûsâ: "Hz. Aişe şöyle dedi: 'Gece namazını bırakma, çünkü Resûlullâh gece namazını terk etmiyordu. Hastalandığı zamanlarda ya da yorulduğunda oturarak kılardı."[323]

el-Edebü'l-Müfred'in tahkîkini yapan Elbânî, hadîsin "sahih" olduğunu söylemiştir.[324]

el-Edebü'l-Müfred'de et-Tayâlisî'den nakledilen diğer hadîslerin senetleri ise şöyledir:

Buhârî→ et-Tayâlisî→ Abdurrahman b. Ebi'z-Zinâd→ Babası→ Ebân b. Osmân→ Hz. Osmân → Resûlullâh.

Buhârî→ Halîfe→ et-Tayâlisî→ Îmrân→ Katâde→ Saîd b. Ebi'l-Hasen→ Ebû Hüreyre→ Resûlullâh.

2) Müslim'in et-Tayâlisî'den Rivâyetleri

Müslim'in Sahîh'inde et-Tayâlisî'ye ait 31 rivâyet mevcuttur. İmam Müslim, et-Tayâlisî'den olan rivâyetlerinin büyük bölümünü, Muhammed b. el-Müsennâ ve Ebû Bekir b. Ebî Şeybe aracılığıyla almıştır. Bunun dışında, Hârun b. Abdillâh, Ahmed b. Ubeyd ed-Da'bî, Amr b. Alî b. Bahr, Haccâc b. eş- Şâir, İshâk b. Mansûr, Muhammed b. Beşşâr vb.. râviler aracılığıyla da et-Tayâlisî'den rivâyette bulunmuştur. es-Sahîh'deki hadîslerin senedinde bulunan Ebû Dâvud ismi her hangi bir kayıt konmamışsa, genellikle Ebû Dâvud et- Tayâlisî'ye işaret etmektedir.

Müslim'in et-Tayâlisî'den naklettiği hadîslerin senedleri şöyledir:

Müslim→ Ebû Bekr b. Ebî Şeybe→ et-Tayâlisî→ Şû'be→ Semmâk→ Câbir b. Semûre→ Resûlullâh.

Müslim→ Hârûn b. Abdillâh→ et-Tayâlisî→ Habîb b. Yezîd→ Amr b. Herm→ Saîd b. Cübeyr→ İkrime→ İbn Abbâs→ Resûlullâh.

---

[323] Buhârî, *el-Ebû'l-Müfred*, I, 279.
[324] Buhârî, *a.g.e.*, I, 279.

Müslim→ Haccâc b. eş-Şâir→ et-Tayâlisî→ Harb b. Şeddâd→ Yahyâ→ Ebû Seleme→ İbn Ömer→ Resûlullâh.

Müslim→ İshâk b. Mansûr→ et-Tayâlisî→ İbrâhîm b. Sâd→ Babası→ Ebû Seleme→ Ebû Hüreyre→ Resûlullâh.

Müslim→ Muhammed b. el-Müsennâ→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ Semmâk b. Harb→ Câbir b. Semûre→ Resûlullâh.

Müslim→ Ahmed b. Osmân en-Nevfelî→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ İshâk→ Berâ b. Âzib→ Resûlullâh.

Müslim→ Ahmed b. Ubeyd ed-Dab'î→ et-Tayâlisî→ Şû'be.

Müslim→ Ahmed b. Hanbel→ et-Tayâlisî→ Ebû Avâne→ el-Hakem→ Ebû Bişr→ Meymûn b. Mihrân→ İbn Abbâs→ Resûlullâh.

Müslim'in et-Tayâlisî'den naklettiği rivâyetlere örnek vermek gerekirse;

حدثني إسحاق بن منصور أخبرنا أبو داود الطيالسي حدثنا إبراهيم بن سعد عن أبيه عن أبي سلمة عن أبي هريرة قال :قال النبي صلى الله عليه وسلم تكون فتنة النائم فيها خير من اليقظان واليقظان فيها خير من القائم والقائم فيها خير من الساعي فمن وجد ملجأ أو معاذا فليستعذ

Müslim→ İshâk b. Mansûr→ et-Tayâlisî→ İbrâhîm b. Sa'd→ Babası→ Ebû Seleme→ Ebû Hureyre: Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Fitne ortaya çıktığında uyuyan uyanık olandan, uyanık olan ayakta olandan, aykta olan koşandan daha hayırlıdır. (fitne zamanında) her kim sığınacak bir yer bulursa oraya sığınsın.[325]

Hadîsin et-Tayâlisî'nin Müsned'indeki rivâyeti ise şöyledir:

Ebû Dâvud→ İbrâhîm b. Sa'd→ Babasından→ Ebû Seleme→ Ebû Hureyre: "Resûlullâh gelecekte fitne veya fitneler meydana gelecek, o gün uyuyan uyanık olandan, yürüyen koşandan, oturan ayakta olandan, ayakta olan yürüyenden daha hayırlıdır. O gün sığınacak bir yer bulan oraya sığınsın" buyurdu.[326]

Hadîsin Ahmed b. Hanbel'in müsnedindeki rivâyeti için Şuayb el-Arnavût, "isnâdı zayıf" değerlendirmesinde bulunmuştur.[327]

---

[325] et-Tayâlisî, *Müsned*, IV, 103, h. no: 2465; Krş, Müslim, *Fiten*, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 448; Abdürrezzâk, *Musannef*, II, 350, h. no: 20727; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, IV, 485, h. no: 37429; et-Taberânî, *Kebîr*, IV, 209, h. no: 4164.
[326] et-Tayâlisî, *Müsned*, IV, 103, h. no: 2465.
[327] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 448.

3) İbn Mâce'nin et-Tayâlisî'den Rivâyetleri

Kütüb-i Sitte müelliflerinden İbn Mâce'nin *Sünen*'i üzerinde yaptığımız araştırma neticesinde, İbn Mâce'nin çeşitli hocaları aracılığıyla et-Tayâlisî'den 18 hadîs rivâyet ettiğini gördük. İbn Mâce, Muhammed b. el Müsennâ, Muhammed b. Beşşâr, Zeyd b. Ahzem Ebû Tâlib, Yahyâ b. Hakîm, Yezîd b. Hârûn vb. hocalar aracılığıyla Tayâlisî'den rivâyette bulunmuştur. İbn Mâce'nin Sünen'inde bulunan et-Tayâlisî'ye ait hadîslerin sened zincirleri şöyledir:

İbn Mâce→ Muhammed el-Müsennâ→ Muhammed b. Yahyâ→ İshâk b. Mansûr→ et-Tayâlisî→ Şerîk→ Semmâk→ İkrime→ İbn Abbâs→ Resûlullâh.

İbn Mâce→ Muhammed b. Beşşâr→ et-Tayâlisî→ Hârice b. Mus'ab→ Yûnus b. Ubeyd→ Hasen→ Atiye b. Damre es-Sa'dî→ Übeyy b. Kâ'b→ Resûlullâh.

İbn Mâce→ Zeyd b. Ahzem Ebû Tâlib→ et-Tayâlisî→ Ebû Kuteybe→ Hârun b. Müslim→ Katâde→ Muâviye b. Kurre→ Kurre→ Resûlullâh.

İbn Mâce→ Yahyâ b. Hakîm→ et-Tayâlisî→ Ferec b. Fudâle→ İsmet b. Râşid→ Habîb b. Ubeyd→ Avf b. Mâlik→ Resûlullâh.

İbn Mâce→ Ebû Bekr b. Ebî Şeybe→ Ubeydullâh b. Saîd→ Muhammed b. Beşşâr→ Yezîd b. Hârûn→ et-Tayâlisî→ Şû'be→ Katâde→ Mutarrif b. Abdillâh eş-Şehîr→ Babası→ Resûlullâh.

İbn Mâce→ İshâk b. Mansûr→ et-Tayâlisî→ Âsım→ Zerr→ Abdullâh b. Mes'ûd→ Resûlullâh.

İbn Mâce→ Amr b. Alî→ Ebû Hafs es-Sayrâfî→ et-Tayâlisî→ Muhammed b. Ubâde el- Vâsitî→ Yezîd b. Hârûn→ Verkâ→ Abdul'alâ→ Ebû Humeyd→ Alî→ Resûlullâh.

İbn Mâce'nin Sünen'inde bulunan et-Tayâlisî'ye ait hadîslerden biri şöyledir:

حدثنا يحيى بن حكيم . حدثنا أبو داود الطيالسي . حدثنا فرج بن الفضالة . حدثني عصمة بن راشد عن حبيب بن عبيد عن عوف بن مالك قال: شهدت رسول الله صلى الله عليه وسلم صلى على رجل من الأنصار . فسمعته يقول اللهم صل عليه واغفر له وارحمه . وعافه واعف عنه . واغسله بماء وثلج وبرد . ونقه من الذنوب والخطايا كما ينقى الثوب الأبيض من الدنس . وأبدله

دارا خيرا من داره وأهلا خيرا من أهله . وقه فتنة القبر وعذاب النار قال عوف فلقد رأيتني في مقامي ذلك أتمنى أن أكون مكان ذلك الرجل

Nesâî→ Yahyâ b. Hakîm→ Tayâlîsi→ Ferec b. Fudâle→ İsmet b. Râşid→ Habîb b. Ubeyd→ Avf b. Mâlik: "Resûlullâh'ın Ensar'dan ölen bir adamın cenaze namazını kıldığını gördüm. O adama şöyle dua ettiğini işittim: 'Yâ Râb ona merhamet et, onu bağışla, ona acı, ona afiyet ver ve onu affet. Onu suyla, karla ve doluyla yıka, onu beyaz elbisenin kirlerden temizlendiği gibi günahlardan, hatalardan temizle. Ona (dünyada bıraktığı) evinden daha hayırlı bir ev, ailesinden daha hayırlı bir aile ver. Onu kabir fitnesinden ve Cehennem azabından koru.' Avf şöyle demiştir: Andolsun ki ben orada dururken kendisi vefat eden o adamın yerinde olmamı temenni eder durumda gördüm."[328]

İbn Mâce'nin Sünen'inin hadîslerini tahkîk eden Elbânî hadîs hakkında "sahih"tir değerlendirmesini yapmaktadır.[329]

4) Ebû Dâvud es-Sicistânî'nin et-Tayâlisî'den Rivâyetleri

Ebû Dâvud es-Sicistânî'nin Sünen'i üzerinde yaptığımız araştırmalar neticesinde Ebû Dâvud'un çeşitli hocalar vasıtasıyla müellifimizden 14 hadîs rivâyet ettiğini tispit ettik. Ebû Davûd'un et-Tayâlisî'den rivâyet ettiği hadîslerin senedleri şöyledir:

Ebû Dâvud es-Sicistânî→ Ahmed b. İbrâhîm→ et-Tayâlisî→ Abdullâh b. Büdeyl→ Amr b. Dînâr→ İbn Ömer→ Resûlullâh.

Ebû Dâvud es- Sicistânî→ Ebû Kâmil→ et-Tayâlisî→ Şeybân→ Âsım→ Zerr→ Abdullâh→ Resûlullâh.

Ebû Dâvud es- Sicistânî→ Abdulmelik b. Mervân→ el- Ehvâzî→ Ebû Âmir→ et-Tayâlisî→ İbn Ebî Zi'b→ İshâk b. Yezîd el- Hüzelî→ Avn b. Abdillâh→ Abdullâh b. Mes'ûd→ Resûlullâh.

Ebû Dâvud es- Sicistânî→ Zeyd b. Ahzem→ et-Tayâlisî→ Ebû Avâne→ Âsım→ Ebû Osmân→ İbn Mes'ûd→ Resûlullâh.

Ebû Dâvud es- Sicistânî→ Muhammed b. Beşşâr→ İbnü'l- Müsennâ→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ Hasen b. İmrân→ İbn Beşşâr eş- Şâmî→ et-Tayâlisî→ Ebû Abdullâh el- Askalânî→ İbn Abdurrahmân b. Ebzâ→ Babasından→ Resûlullâh.

---

[328] İbn Mâce, *Sünen*, *Cenâiz*, 23/ 1500; Krş, et-Tayâlisî, *Müsned*, II, 340-341 h. no: 1092
[329] İbn Mâce, *Sünen*, I, 481.

Ebû Dâvud es-Sicistânî→ Muhammed b. el- Müsennâ→ et-Tayâlisî→ Nasr b. el- Muhâcir→ Yezîd b. Hârûn→ el- Mes'ûdî→ Amr b. Mürre→ İbn Ebî Leylâ→ Muâz b. Cebel→ Resûlullâh.

Ebû Dâvud es-Sicistânî→ Ahmed b. Alî Süveyd (İbn Mencûf)→ et-Tayâlisî→ Hammâd b. Seleme→ Humeyd→ Hasen→ Osman b. Ebi'l- Âs→ Resûlullâh.

Ebû Dâvud es- Sicistânî→ Hârun b. Abdillâh→ et-Tayâlisî→ İmrân→ Katade→ Yezîd b. Abdullâh b. Şehîr→ Iyâd b. Hammâd→ Resûlullâh.

Ebû Dâvud es- Sicistânî'nin Tayâlisî'den rivâyetine bir örnek vermek gerekirse:

حدثنا عبد الملك بن مروان الأهوازي ثنا أبو عامر وأبو داود عن ابن أبي ذئب عن إسحاق بن يزيد الهذلي عن عون بن عبد الله عن عبد الله بن مسعود قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "إذا ركع أحدكم فليقل ثلاث مرات سبحان ربي العظيم وذلك أدناه وإذا سجد فليقل سبحان ربي الأعلى ثلاثا وذلك أدناه

Ebû Dâvud es-Sicistânî→ Abdulmelik b. Mervân el-Ehvâzî→ Ebû Âmir→ Ebû Dâvud→ İbn Ebî Zi'b→ İshâk b. Yezîd el- Hüzelî→ Avn b. Abdillâh→ Abdullâh b. Mes'ûd: "Resûlullâh şöyle buyurdu: 'Biriniz rükuya vardığında üç defa 'Sübhane Rabbiyel Azîm', secdeye gittiği zaman da üç defa; 'Subhane Rabbiyel A'lâ' desin ki, bu asgari olandır."[330]

Hadîsin et-Tayâlisî'nin Müsned'indeki rivâyeti ise şöyledir:

Ebû Dâvud→ İbn Ebî Zi'b→ İshâk b. Yezîd el-Hüzelî→ Avn b. Abdillâh→ İbn Mes'ûd. Resûlullâh şöyle buyurdu: "Kim rükûunda üç defa; 'Sübhâne Rabbiyel Azîm' derse rükû tamam olur. Bu asgari sayıdır. Yine her kim secde esnasında üç defa; 'Sübhane Rabbiyel A'lâ' derse, secdesi tamam olur. Bu da secdedeki asgari sayıdır." [331]

Ebû Dâvud es-Sicistânî, hadîsin değerlendirmesinde Avn b. Abdillâh'ın İbn Mes'ûd'u görmediğini bu vesileyle de bu hadîsin mürsel olduğunu söylemiştir.[332]

et-Tayâlisî'nin Müsned'ini tahkîk eden et-Türkî ise, hadîsin isnâdında bulunan İshâk b. Yezîd'in mechûl bir kimse olduğunu, Avn b. Abdillâh'ın da İbn Mes'ûd'u görmediğini, bu sebeple hadîsin isnâdının zayıf olduğunu kaydetmiştir.[333]

---

[330] Ebû Dâvud, *Salât*, 154/ 886; Krş, et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 273, h. no: 347; Tirmizî, *Salât*, 194/ 261; İbn Mâce, *İkâmetü's-Salât*, 20/ 890; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 225, h. no: 2575; Beyhakî, es-*Sünenü'l Kübrâ, Kitâbu'l-Hayz*, 212/ 2391.

[331] et-Tayâlisî, *a.g.e.*, I, 273, h. no: 347.

[332] Ebû Dâvud, *Salât*, 154/ 886. İlgili hadîsin değerlendirme bölümü.

Ebû Dâvud'un *Sünen*'indeki hadîslerin değerlendirmesini yapan Elbânî, hadîse, "zayıf" hükmünü vermiştir.[334]

5) Tirmizî'nin et-Tayâlisî'den Rivâyetleri

Kütüb-i Sitte müelliflerinden Tirmizî'nin *Sünen*-i ve *Şemâil*'i üzerinde yaptığımız araştırmalar sonucunda, et-Tayâlisî'den 105'i *"Sünen"*de 8'i de *"Şemail"*de olmak üzere toplam 113 hadîs rivâyet ettiğini tispit etmiş bulunmaktayız. Tirmizî bu rivâyetlerin büyük çoğunluğunu, Mahmûd b. Gaylân aracılığıyla almıştır. Ayrıca et-Tayâlisî'den hadîs aldığı kimseler arasında, Muhammed b. Beşşâr, Hasen b. Alî el-Hilâl, Yahyâ b. Musâ, Bündâr, Abbâs el-Anberî, Ebû Hafs Amr b. Alî el-Basrî, Ebû Muhammed el-Müsennâ gibi hadîs âlimler bulunmaktadır.

et-Tayâlisî'ye ait rivâyetlerin Tirmizî'nin *Sünen*'inde yer alan sened zincirleri şöyledir:

Tirmîzi→ Mahmûd b. Gaylân→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ Ya'lâ b. Atâ → Amr b. Âsım es- Sekafî→ Ebû Hüreyre→ Resûlullâh.

Tirmîzi→ Muhammed b. Beşşâr→ et-Tayâlisî→ Abdurrahmân b. Ebî'z-Zinâd→ Babasından→ Ebân b. Osmân→ Osmân b. Affân→ Resûlullâh.

Tirmizî→ el-Hasen b. Alî el-Hilâl→ et-Tayâlisî→ Zâide b. Kudâme→ Süddî→ Sa'd b. Ubeyd→ Ebû Abdirrahmân es-Sülemî→ Alî→ Resûlullâh.

Tirmizî→ Yahyâ b. Mûsâ→ et-Tayâlisî→ Hişâm ed-Düstüvâî→ Katâde→ Enes b. Mâlik→ Zeyd b. Sâbit→ Resûlullâh.

Tirmizî→ Bündâr→ et-Tayâlisî→ Humeyd b. Mihrân→ Sa'd b. Evs→ Ziyâd b. Küseyb el- Adevî→ Ebû Bekre→ Resûlullâh.

Tirmizî→ Abbâs el- Anberî→ et-Tayâlisî→ Imrân el-Kattân→ Katâde→ Yezîd b. Abdullâh b. Şehîr→ Hanzale el-Üseydî→ Resûlullâh.

Tirmizî→ Ebû Hafs Amr b. Alî el-Basrî→ et-Tayâlisî→ Züheyr b. Muaviye→ Ebû'z- Zübeyr→ Câbir→ Resûlullâh.

Tirmizî→ Ebû Mûsâ Muhammed b. el-Müsennâ→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ Amr b. Mürre→ Zâzân→ İbn Ömer→ Resûlullâh.

Tirmizî'nin et-Tayâlisî'den rivâyetine örnek vermek gerekirse;

---

[333] et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 273.
[334] Ebû Dâvud, *Sünen*, I, 296.

حدثنا أبو داود قال حدثنا شعبة عن يعلى بن عطاء قال سمعت عمرو بن عاصم الثقفي قال سمعت أبا هريرة يقول قال أبو بكر الصديق رضي الله عنه : يا رسول الله مرني بشيء أقوله إذا أصبحت وإذا أمسيت قال قل اللهم عالم الغيب والشهادة فاطر السماوات والأرض رب كل شيء ومليكه أشهد أن لا إله إلا أنت أعوذ بك من شر نفسي ومن شر الشيطان وشركه قله إذا أصبحت وإذا أمسيت وإذا أخذت مضجعك

Ebû Dâvud et-Tayâlisî→ Şu'be→ Ya'lâ b. Atâ→ Amr b. Âsım es-Sekafî→ Ebû Hüreyre; "Ebû Bekir sıddîk (ra) şöyle dedi: 'Ya Resulallah bana sabah akşam söyleyeceğim bir şey öğret' dedim. Bunun üzerine Resûlullâh: 'Ey gizliyi, açığı bilen yerlerin ve göklerin Yaratıcısı, her şeyin Rabbi ve Mâliki olan Allâh'ım, Senden başka ilah olmadığına şehâdet ederim. Nefsimin şerrinden, şeytanın şerrinden ve şirkinden Sana sığınırım. Bu sözleri sabah akşam ve yatarken söyle' dedi."[335]

Tirmizî, bu hadîsi et-Tayâlisî'den Mahmût b. Gaylân aracılığıyla rivâyet etmiştir. Sünen'deki rivâyet ile et-Tayâlisî'nin *Müsned'*indeki hadîs, sened ve metin olarak aynıdır.

Tirmizî hadîs hakkında; "hasen sahih" derken, Elbânî "sahih" değerlendirmesinde bulunmuştur.[336]

6) en-Nesâî'nin et-Tayâlisî'den Rivâyetleri

Kütüb-i Sitte müelliflerinden en-Nesâî birçok hocası vasıtasıyla et-Tayâlisî'den hadîs rivâyet etmiştir. en-Nesâî'nin *"Sünen-i Müctebâ"* ve *"es-Sünen-i Kübrâ"* sı üzerinde yaptığımız araştırmalarda, 30 hadîs *"Sünen"* de, 42 hadîs de *" es-Sünen-i Kübrâ"* da olmak üzere toplan 72 rivâyetin bulunduğunu tispit ettik.

en-Nesâî, bu 72 hadîsin büyük çoğunluğunu Mahmûd b. Gaylân aracılığıyla almıştır. Bunun dışında, Muhammed Beşşâr, Amr b. Alî, Hârûn b. Abdillâh, Ziyâd b. Yahyâ, Muhammed b. el-Müsennâ, Süvâr b. Abdullâh, Muhammed b. Amr, Alî b. Hucr, Ahmed b. Abdillâh vb. birçok hoca aracılığıyla hadîs rivâyet etmiştir.

---

[335] Tirmizî, *De'avât*, 14/ 3392; en-Nesâî, *Sünen-i Kübrâ*, *Ta'bîr*, 35/ 7715; Krş, et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 11, h. no: 9; Buharî, *el-Edebü'l-Müfred*, 1202; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 9; ed-Dârimî, *İsti'zân*, 54/ 2689; İbn Hıbban, *Sahih*, 962.

[336] Tirmizî, *Sünen* V, 467.

en-Nesâî'nin "el-Müctebâ" da et-Tayâlisî'den yaptığı rivâyetlerin zinciri ise şöyledir:

en-Nesâî→ er-Rabî→ et-Tayâlisî→ Vehb→ Mâlik→ Amr b. Hâris→ Âişe→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Amr b. Alî→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ Âsım el-Ahvel→ Ebû Hâcib→ Ebû Abdirrahmân→ el-Hakem b. Amr→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Muhammed b. Beşşâr→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ el-A'meş→ İbrâhim→ Ebû Abdirrahmân→ Ömer→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Muhammed el-Müsennâ→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ Katâde→ Enes, Hişâm→ Katâde→ Enes→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Muhammed b. Râfi→ et-Tayâlisî→ Hişâm→ Ma'mer →Yahyâ→ Damdame→ Ebû Hüreyre→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ İshâk b. Mansûr→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ Katâde→ Zürâre→ Abdurrahmân b. Ebzâ→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Mahmud b. Gaylân→ et-Tayâlisî ve Şebâbe→ Şu'be→ Halîd b. Ca'fer→ Ebû Nadre→ Ebû Saîd→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Ahmed b. Süleymân→ et-Tayâlisî→ Süfyân→ Mansûr→ Hâlid b. Sa'd→ Âişe→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Hârûn b. Abdillâh ve Abdurrahmân b. Muhammed b. Sellâm→ et-Tayâlisî→ Süfyân→ Evzâî→ Yahyâ→ Ebû Seleme→ Ebû Hüreyre→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Ahmed b. Harb→ et-Tayâlisî→ Süfyân→ Muhammed b. ez-Zübeyr→ Hasen→ İmrân b. Huseyn→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Muhammed b. Mûsâ el-Hareşî→ et-Tayâlisî→ Hemmâm→ Katâde→ Hallâs→ Alî→ Resûlullâh.

أخبرنا محمود بن غيلان قال حدثنا أبو داود قال أنبأنا شعبة عن منصور قال سمعت سالم بن أبي الجعد عن أبي سلمة عن أم سلمة : أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان لا يصوم شهرين متتابعين إلا شعبان ورمضان

en-Nesâî→ Mahmûd b. Gaylân→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ Mansûr→ Sâlim b. Ebi'l-Ca'd→ Ebû Seleme→ Ümmü Seleme'den kendisi şöyle dedi: "Resûlullâh Şa'bân ve Ramazân hariç peşpeşe iki ay oruç tutmazdı."[337]

[337] en-Nesâî, *Sıyâm*, 70/ 2352; Krş; et-Tayâlisî, *Müsned*, III, 177, h. no:1708.

Elbâni, yukarıdaki hadîs hakkında “sahih” tir değerlendirmesinde bulunmuştur.[338]

en-Nesâî’nin Sünenü’l-Kübrâ’da et-Tayâlisî’den yaptığı rivâyetlerin zinciri şöyledir:

en-Nesâî→ Muhammed Beşşâr→ et-Tayâlisî→ Abdurrahmân b. Ebî’z-Zinâd→ Babası→ Ebân b. Osmân→ Osmân b. Affân→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Mahmûd b. Gaylân→ et-Tayâlisî→ Şu’be→ Ebû İshâk→ Âsım b. Damre→ Hz. Alî→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Amr b. Alî→ et-Tayâlisî→ Şeybân→ Âsım→ Zerr→ İbn Mes’ûd→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Hârûn b. Abdillâh→ et-Tayâlisî→ Züheyr→ Ebû İshâk→ Sâd b. Iyâd→ Ubeydullâh→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Ziyâd b. Yahyâ→ et-Tayâlisî→ Züheyr b. Amr b. Yezîd→ Ebû İshâk→ Berâ→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Muhammed b. el-Müsennâ→ Haccâc→ et-Tayâlisî→ Hammâd→ Katâde→ Hasen→ Semûre→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Süvâr b. Abdullâh b. Süvâr→ et-Tayâlisî→ Abbâd b. Râşid→ Ma’kîl b. Yesâr→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Muhammed b. Amr→ et-Tayâlisî→ Ebû Avâne→ Ferrâs→ Şa’bî→ Mesrûk→ Âişe→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Alî b. Hucr→ Cerîr→ Mansûr→ İbrâhîm→ Muhammed b. Gaylân→ et-Tayâlisî→ Şu’be→ Mansûr→ İbrâhîm→ Esved→ Âişe→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Ahmed b. Abdillâh b. Alî b. Süveyd b. Mencûf→ et-Tayâlisî→ Yezîd b. İbrâhîm→ Ebû’z- Zübeyr→ Câbir→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Abdullâh b. el-Heysem b. Osmân→ et-Tayâlisî→ Şu’be→ Katâde→ Enes→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Zeyd b. Ahzem→ et-Tayâlisî→ Şu’be→ Hişâm→ Enes→ Resûlullâh.

en-Nesâî→ Abdurrahmân b. Muhammed→ et-Tayâlisî→ Şu’be→ Ya’lâ b. Atâ→ Ebû Alkame→ Ebû Hüreyre→ Resûlullâh.

---

[338] en-Nesâî, *Sünen,* IV, 200.

أخبرنا محمد بن بشار قال حدثنا عبد الرحمن وأبو داود قالا حدثنا شعبة عن عمرو بن مرة قال سمعت سعد بن عبيدة يحدث عن البراء بن عازب : أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أمر رجلا إذا أخذ مضجعه أن يقول اللهم أسلمت نفسي إليك ووجهت وجهي إليك وألجأت ظهري إليك وفوضت أمري إليك رغبة ورهبة إليك لا منجى ولا ملجأ منك إلا إليك آمنت بكتابك الذي أنزلت ورسولك الذي أرسلت فإن مات مات على الفطرة

en-Nesâî→ Muhammed b. Beşşâr→ Abdurrahmân→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ Amr b. Mürre→ Sa'd b. Ubeyde→ Berâ b. Âzib: "Peygamber bir kimseye yatağına yattığı zaman şöyle dua etmesini söyledi: 'Allâh'ım kendimi Sana teslim ettim, yüzümü Sana döndüm, sırtımı Sana dayadım, işimi Sana bıraktım, Senden ümit ederek ve Senden korkarak yine Sana geldim. Senden başka sığınılacak bir yer yoktur. Allah'ım indirdiğin Kitabına, göndermiş olduğun Peygamberine inandım.' Eğer o kimse (gece) ölürse fıtrat üzere ölür."[339]

en-Nesâî, bu hadîsi et-Tayâlisî'den Muhammed b. Beşşâr ve Abdurrahmân aracılığıyla aynı isnâd ve metinle rivâyet etmiştir.

Kütüb-i Sitte'yi oluşturan eserler üzerinde yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde, Buhârî'nin *Sahîh*'i dışında diğer bütün eserlerde et-Tayâlisî'ye ait rivayetlerin olduğunu tispit etmiş bulunmaktayız. Buhârî ise, her ne kadar Sahîh'inde et-Tayâlisî'den hadîs nakletmese de *el-Edebü'l-Müfred* ve *et-Tarîhu'l-Kebîr*'inde ondan rivâyette bulunmuştur.

Buhârî hariç diğer beş müellif Muhammed b. el-Müsennâ aracılığıyla; Müslim hariç diğer beş müellif de, Muhammed b. Beşşâr aracılığıyla et-Tayâlisî'den hadîs rivâyet etmişlerdir. Kütüb-i Sitte müelliflerinden el-Buhârî'yi dışında, diğer beşinin et-Tayâlîsî'den rivâyet ettikleri hadîs sayısı toplam 198'dir. Buna, el-Buhârî'nin *el-Edebü'l-Müfred* ve *et-Tarîhu'l-Kebîr*'inde bulunan 9, Tirmizî'nin *Şemâil*'inde bulunan 8 ve en-Nesâî'nin *es-Sünenü'l-Kübrâ*'sında bulunan 42 olmak üzere toplam 59 hadîsi de eklersek, bu rakam 257 hadîse ulaşır. Elbette bu da azımsanmayacak bir rakamdır. Aynı zamanda bu durum Kütüb-i Sitte müelliflrinin et-Tayâlisî'ye verdikleri önemi de ortaya koymaktadır.

---

[339] en-Nesâî, es-*Sünenü'l-Kübrâ*, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyl*, 186/ 10616; Krş, et-Tayâlisî, *Müsned*, II, 108, h.no: 780.

3.3.6.2. Diğer Hadis Alimlerinin et-Tayâlisî'den Rivâyetleri

Kaynaklarda "ezberinden kırk bin hadîs rivâyet ettiği" söylenen et-Tayâlisî'nin, rivâyet ettiği hadîsler sadece Kütüb-i Sitte müelliflerinin oluşturduğu eserlerde yer almakla kalmamış, bu eserlerde bulunandan çok daha fazlası diğer hadîs müellifleri tarafından rivâyet edilerek eserlerine alınmıştır.

Başta Ahmed b. Hanbel olmak üzere, ed-Dârimî, İbn Huzeyme, Ebû Avâne, Ebû Ya'lâ, Taberânî, İbn Ebî Âsım, Beyhakî, Ebû Nuaym, Bağavî, İbn Mende ve daha birçok hadis âlimi yazdıkları eserlerde et-Tayâlisî'den değişik hocalar vasıtasıyla hadîs rivâyet etmişlerdir.

1) Ahmed b. Muhammed b. Hanbel'in et-Tayâlisî'den Rivâyetleri

et-Tayâlisî Ahmed b. Hanbel'in hocasıdır. Bu vesile ile et-Tayâlisî'den birçok hadîs rivâyet etmiştir. Müsned'inde et-Tayâlisî'nin bizzat kendisinden 78 rivâyette bulunmuştur. Bunun dışında çeşitli hocalar aracılığıyla da, 8 rivâyette bulunmuştur. Sonuç olarak belirtmek gerekirse, Ahmed b. Hanbel Müsned'inde et-Tayâlisî'den toplam 86 rivâyette bulunmuştur. Müsned'in dışındaki eserlerinde de et-Tayâlisî'den rivâyeti bulunmaktadır.

Müsned'deki hadîslerin sened zinciri şu şekildedir:

Abdullâh (Ahmed b. Hanbel'in oğlu)→ Ahmed b. Muhammed b. Hanbel→ et-Tayâlisî→ Selâm Ebû'l-Ahves → Semmâk b. Harb→ Seyyâr el-Marûr→ Hz. Ömer→ Resûlullâh.

Abdullâh→ Ahmed b. Muhammed b. Hanbel→ Muhammed b. Ca'fer→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ Ebû İshâk→ Amr b. Meymûn→ Hz. Ömer→ Resûlullâh.

Abdullâh→ Ahmed b. Muhammed b. Hanbel→ Ebû'n-Nadr Hişâm ve et-Tayâlisî→ Verkâ→ Abdu'l-A'lâ es-Seâlebî→ Ebû Cemîle→ Hz. Alî→ Resûlullâh.

Abdullâh→ Ahmed b. Muhammed b. Hanbel→ Muhammed b. el-Müsennâ→ Ebû Mûsâ→ et-Tayâlisî→ Hârice b. Mus'ab→ Yûnus b. Ubeyd→ Hasen→ Atiyye→ Übeyy→ Resûlullâh.

Abdullâh→ Ahmed b. Muhammed b. Hanbel→ Muhammed→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ Abbâs el-Cerîrî→ Ebû Osmân→ Ebû Hüreyre→ Resûlullâh.

Abdullâh→ Ahmed b. Muhammed b. Hanbel→ Abdurrahmân→ et-Tayâlisî→ Şu'be→ Muhammed b. Ziyâd→ Ebû Hüreyre→ Resûlullâh.

Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde et-Tayâlisî'den yaptığı rivâyetlerine örnek vermek gerekirse;

- حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا سليمان بن داود ثنا زهير ثنا أبو إسحاق عن عبد الرحمن بن الأسود عن علقمة والأسود عن عبد الله قال : أنا رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يكبر في كل رفع ووضع وقيام وقعود ويسلم عن يمينه وعن يساره السلام عليكم ورحمة الله السلام عليكم ورحمة الله حتى يبدو جانب خده ورأيت أبا بكر وعمر يفعلان ذلك

Abdullâh→ Ahmed b. Muhammed b. Hanbel→ et-Tayâlisî→ Züheyr→ Ebû İshâk→ Abdurrahmân b. el-Esved→ Alkame ve el-Esved→ Abdullâh'dan: "Ben Resûlullâh'ın (ellerini) her kaldırışında ve indirişinde, her ayağa kalkışında ve oturuşunda tekbir getirdiğini; yüzünü döndürerek sağına ve soluna 'Esselamü aleyküm verahmütullâhi veberekâtuhu' diyerek selam verdiğini gördüm. Ebû Bekir ve Ömer'in de aynı şekilde yaptıklarını gördüm."[340]

Hadîsin, Tayâlisî'nin Müsned'indeki rivâyeti şöyledir:

et-Tayâlisî→ Züheyr→ Ebû İshâk→ Abdurrahmân b. el-Esved→ Babası→ Alkame→ Abdullâh: "Resûlullâh'ın ellerini her kaldırışında ve indirişinde, her ayağa kalkışında ve oturuşunda tekbir getirdiğini; sağına ve soluna selam verdiğini, (bu esnada) yüzünün beyazlığını gördüm. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in de bu şekilde yaptıklarını gördüm."[341]

Ahmed b. Hanbel'in Müsned'indeki hadîslerin değerlendirmesini yapan Şuayb el-Arnavut, bu hadîsin sahîh olduğunu söylemektedir.[342]

2) et-Tayâlisî'den Rivâyette Bulunan Diğer Müellifler

Kütübü Sitte ve Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inin dışında daha birçok hadîs kitabında et-Tayâlisî'ye ait rivâyetler bulunmaktadır. Tispit edebildiğimiz kadarıyla, Beyhakî'nin Sünen'inde 501, Delâilu'n-Nübüvve'sinde 46, Şuabu'l-Îmân'ında 45 olmak üzere toplam 592; Ebû Nuaym el-İsfehânî büyük çoğunluğu Hilyetü'l Evliyâ'da olmak üzere, 180; Ebû Avâne, 89; İbn Ebî Şeybe, 8; Ebû Ya'la, 36; et-Taberânî, 50; ed-

[340] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 426; Krş, et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 223, h. no: 277; en-Nesâî, *Salât*, 90/ 1149; *Sünen-i Kübrâ*, *Tatbîk*, 87/ 735; ed-Dârimi, *Salât*, 40/ 1249; ed-Dârekutnî, *Salât*, 46/ 4; et-Taberânî, *Kebîr*, X, 85, h. no: 10032; Ebû Ya'la, *Müsned*, IX, 39, h. no: 5101; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, I, 216, h. no:2476; İbnü'l Ca'd; *Müsned*, I, 365, h. no: 2513.
[341] et-Tayâlisî, *Müsned*, I, 223, h. no: 277.
[342] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 426.

Dârimî, 2; Bezzâr, 55, İbn Ebî Âsım, 21; İbn Huzeyme, 24; Bagavî, 54; İbn Mende, 20 hadîs rivâyet etmişlerdir.

SONUÇ

"Ebû Dâvud et-Tayâlisî ve Müsnedi" isimli çalışmamız neticesinde şu sonuçlara ulaştık:

Yaşadığı dönemin en büyük hadis âlimlerinden birisi kabul edilen Ebû Dâvud et-Tayâlisî, tebe-i tabiinden olup âlî isnâd yönünden önemli bir hadisçidir.

Bugün elimizde bulunan eseri, çoğunluğun görüşüne göre ilk tasnîf edilen müsneddir. Bununla birlikte söz konus bu eserin, Ebû Davud et-Tayâlisî'nin bizzat kendisinin değil, öğrencisi Yunus b. Habîb adına Ebû Mes'ûd er-Razî'nin kaleme aldığı bilinmektedir. Bu anlamda eserin tek râvisi Yunus b. Habîb'dir.

Buhâri dışındaki Kütüb-i Sitte müellifleri et-Tayâlisî tarîkiyle gelen rivâyetleri eserlerine almışlardır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Müslim'de 31, İbn Mâce'de 18, Ebu Dâvud es-Sicistânî'de 14, Tirmizî'de 108, en-Nesâî 30 hadisin senedinde et-Tayâlisî bulunmaktadır. Bu çerçevede et-Tayâlisî'nin Müsnedinin Kütüb-i Sitte eserlerine önemli ölçüde kaynaklık ettiği söylenebilir.

Buhâri, her ne kadar Sahîh'inde et-Tayâlisî'den rivâyette bulunmasa da, el-Edebü'l-Müfred ve et-Târîhu'l-Kebîr isimli eserlerinde ondan toplam 9 hadîs rivâyet ettiği tespit edilmiştir.

Yine tespit edebildiğimiz kadarıyla Ahmed b. Hanbel, Müsned adlı eserinde et-Tayâlisî'den 83 hadis rivâyet etmiştir. Ayrıca, et-Tayâlisî'nin burada bahsi geçen eserler dışında daha birçok kaynakta rivâyetlerinin olduğunu da belirtmeliyiz.

Bugün elimizde bulunan Müsned, et-Tayâlisî'nin rivâyet etmiş olduğu hadislerin az bir kısmını ihtiva etmektedir. Eserde toplam 2890 hadis bulunmaktadır. Bu hadislerin 1878'i "sahih" kabul edilmektedir. Bunun dışında eserde, hadisçiler tarafından "hasen" (28 adet), "mevkûf" (8 adet), "müsel ve isnâdı mürsel" (15 adet), "münker" (5 adet), "isnâdı zayıf" (383 adet) kabul edilen rivâyetlere de rastlanmaktadır. Ayrıca, onun müsnedinde bunların dışında sened ve metin açısından farklı kategorilerde değerlendirilen hadisler de yer almaktadır.

Müsnedde toplam 26 mükerrer hadis vardır. Mükerrer hadis sayısının azlığı eserin önemli bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Müellif eserde bulunan hadislerin tamamına yakınını “haddesenâ” edâ sigasıyla rivâyet etmiştir. Sadece iki hadiste “kâle”, iki hadiste de “an” sigalarını kullanmıştır. Bu da bize Müsned’in, rivâyet formüllerinin en kuvvetlisi kabul edilen “semâ” yoluyla nakledildiğini ve onun Müsneddeki hadisleri şeyhlerinden bizzat duyarak aldığını göstermektedir.

Eser, özelikle herhangi bir sahabîye ait rivâyetleri toplu olarak bir arada görmek isteyenler için büyük kolaylık sağlamaktadır.

Sonuç itibariyle, birçok güvenilir hadis âlimi tarafından “sika” kabul edilen ve hakkında cerh edici nitelikte fazla bir bilgiye rastlayamadığımız Ebû Dâvud et-Tayâlisî’nin Hadîs ilminde önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Yine tetkîk ettiğimiz ve ilgili bölümlerde de açıkladığımız kadarıyla onun Müsned’i “Hadîs Târihi” içindeki yerini almış önemli bir eserdir.

KAYNAKÇA

Abd b. Humeyd, Ebû Muhammed el-Keşşî (1408/1988), *el-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humeyd*, (Tahkîk: Subhî el-Bedrî es-Semerrâî, Mahmûd Muhammed Halîl es-Saîdî), Mektebetü's-Sünne, Kâhire.

Abdürrezzâk, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî (1403), *Musannef*, (Tahkîk: Habîburrahmân A'zamî), I-XI, Mektebu'l-İslâmi, Beyrût.

Altıkulaç, Tayyar, (1997),"Hammâd b. Seleme" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XV, İstanbul.

Askalânî, İbn Hacer, (1404/1984), *Tehzîbu't-Tehzîb*, I-XIV, Dâru'l-Fikr, Beyrût.

--(1406/1986),*Takrîbu't-Tehzîb*, Dâru'r-Reşîd, Suriye.

--(1412), *el-İsâbe fi Temyîzi's-Sahâbe* (Tahkîk: Alî Muhammed el-Becâvî), I-VII, Dâru'l-Celîl, Beyrût.

Ateş, Alî Osman, (2002), "İkibinli Yıllarda Hadîs ve Sünnet Anlayışımız", *Yeni Bir Geleceğe Açılırken İnsan ve Din Sempozyumu*, Çukurova Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi, Adana.

Bağdâdî, Ebu Bekir Ahmed b. Alî el-Hatîb, (1349/1931), *Târihu Bağdâd*, I-XIV, Matbaatu's Sade, Mısır.

--(1403), *el-Câmî' li Ahlâkı'r-Râvî ve Âdâbi's-Sâmi'* (Tahkîk: Mahmût Tahhân), I-II, Mektebetü'l-Maârif, Riyâd.

Bağdâdî, İsmâîl Paşa b. Muhammed Emîn b. Mîr Selîm el-Bâbânî, (t.y), *Îzâhu'l-Meknûn fi'l-Zeyl alâ Keşfi'z-Zünûn an Esâmi'l-Kütüb ve'l-Fünûn*, I-II, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arab, Beyrût.

Beyhakî, Ebu Bekr Ahmed b. el-Hüseyn (1414/1994), *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (Tahkîk: Muhammed Abdulkadir Atâ), I-X, Mektebetü Dâru'l-Bâz, Mekke.

--(1410), *Şuabu'l-İmân*, (Muhammed es-Saîd Besyûnî Zağlûl), I-VII, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût.

Buhârî, Muhammed b. İsmâîl (1407/1987), *el-Câmiu's-Sahîhu'l-Muhtasar*, (Tahkîk: Mustafa Dîbu'l-Buğa), I-VI, 3. baskı, Dâru İbni Kesîr, Beyrût.

--(1396/1976), *et-Târihu's-Sağîr*, (Tahkik: Mahmut İbrâhîm Zayit), I-II, Mektebetü Dari't-Turâs, Basım yeri yok.

--(1409/1989), *el-Edebu'l-Müfred*, (Tahkik: Muhammed Fuâd Abdulbâkî), 3. baskı, Dâru'l-Beşâiru'l-İslâmiyye, Beyrût.

el-Cezâirî, Tâhir, (1416/1995), *Tevcîhu'n-Nazar ilâ Usûli'l-Eser,* (Tahkîk: Abdulfettâh Ebu'l-Ğudde), I-II, Mektebetü Matbûâti'l-İslâmiyye, Haleb.

Coşkun, Selçuk, (1997), "Usulu'd-Dîn ve Daru'l-Ulûm Fakultelerinde Hadîs Sahasında Yapılmış Doktora Tezleri", *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı, XIII, Erzurum.

Çakan, İsmail Lütfi, (1985), *Hadîs Edebiyatı*, Marmara Üniversitesi İlâhiyât Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Dârekutnî, Ebu'l-Hasen Alî b. Ömer b. Ahmed (1405/1985), *el-İlelu'l-Vâride fi'l-Ehâdisi'n-Nebeviyye*, (Tahkîk: Mahfûzurrahmân Zeynullah es-Selefî), I-IX, Dâru't-Tayyibe, Riyâd.

Dârimî, Ebu Muhammed Abdillâh b. Abdirrahmân b. el-Fadl b. Behrâm (1407), *Sünen,* (Tahkîk: Fevâz Ahmed Zümerlî, Hâlid Sebulilmi), I-II, Dâru'l-Kitâbi'l- Arab, Beyrût.

Dihlevî, Şah Veliyyullah,(2003), *Hüccetullâhi'l-Bâliğâ* (İslâm Düşünce Rehberi), I-II, (Çev: Mehmet Erdoğan), Yeni Şafak Yayınları, İstanbul.

Ebû Dâvud, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, (t.y.), *Sünen,* (Tahkîk: Muhammed Muhyiddin Abdulhumeyd, Yusuf Kemâl el-Hût'un ta'lik ve Elbânî'nin değerlendirmeleriyle birlikte), I-IV, Daru'l-Fikr, Basım yeri yok.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Alî b. el-Mevsılî, (1404/1984), *Müsned,* (Tahkîk, Hüseyin Selîm Esed), I-XIII, 1. baskı, Dâru'l-Me'mûn li't-Turâs, Dımeşk.

Evgin, Abdulkadir, (2004), *Buhari'nin Hocası Abdullâh b. Zübeyr el-Humeydî ve Müsned'i*, İlâhiyât Yayınları, Ankara.

Fayda, Mustafa, (1992), "Belâzürî", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, V, İstanbul.

Hamidullah, Muhammed, (1967), *Hemmâm b. Münebbih'in Sahifesi*, (Çev: Talat Koçyiğit) Ankara Üniversitesi İlâhiyât Fakültesi Yayınları, Ankara.

Hatipoğlu, İbrahim, (2006), "Müsned",*Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXXII, İstanbul.

İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdullâh, (1387), *et-Temhîd limâ fi'l-Muvattâ min'el-Meânî ve'l-Esânîd,* (Tahkîk: Mustafa b. Ahmed el-Ulvî, Muhammed Abdulkebîr el-Bekrî) I-XXII, Vüzerâtü Umumi'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, Mağrîb.

İbn Adiyy, Muhammed Ebû Ahmed (1409/1998), *el-Kâmil fi'd-Duafâ,* (Tahkîk: Yahyâ Muhtâr Ğazâvî), I-VII, 3. baskı, Daru'l-Fikr, Beyrût.

İbnü'l-Ca'd, Alî b. el-Ca'd b. Ubeyd el-Hasen el-Cevherî el-Bağdâdî, (1410/1990), *Müsned*, (Tahkîk: Âmir Ahmed Haydar), Müessesetü Nâdir, Beyrût.

İbn Hayyân, Abdullah b. Muhammed b. Ca'fer, (1412/1992), *Tabakâtu'l-Muhaddisîn bi İsfehân ve'l-Vâridîne Aleyhâ*, (Tahkîk: Abdulğafûr Abdülhâk Hüseyin el-Belûşî), I-IV, 2. baskı, Müessetü'r-Risâle, Beyrût.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed (1409), *Musannef*, (Tahkîk: Kemâl Yusuf el-Hût), I-VII, 1. baskı, Mektebetü'r-Rüşd, Riyâd.

İbn Hanbel, Ebu Abdillâh Ahmed b. Muhammed, (t.y.), *Müsned*, (Şuayb el-Arnavût'un değerlendirmeleriyle birlikte) I-VI, Müessesetü Kurtuba, Kahire.

İbn Hibbân, Muhammed b. Hıbban b. Ahmed Ebû Hâtim et-Temîmî, (1414/1993), *Sahih, (İbn Balbân Tertibi)*(Tahkîk: Şuayb el-Arnavût), I-XVIII, 2. baskı, Müessesetü'r-Risâle, Beyrût.

--(1395/1975), *es-Sikât*, (Tahkîk: es-Seyyid Şerafüddîn Ahmed), I-IX, Dâru'l-Fikr, Basım yeri yok.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, (t.y.), *Sünen*, (Muhammed Fuâd Abdulbâkî'nin ta'lik ve Elbânî'nin değerlendirmeleri ile birlikte), I-II, Dâru'l-Fikr, Beyrût.

İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrem, (t.y.), *Lisânu'l-Arab*, I-XV, Dâru Sadr, Beyrût.

İbn Nokta, Ebu Bekr Muhammed b. Abdulganî (1983/1403), *et-Takyîd li-Ma'rifeti'r-Ruvvâti ve's-Süneni ve'l-Mesânîd*, Dâiretu'l-Meârif, Basım yeri yok.

İbn Receb, el-Hanbelî (1407/1987), *Şerhu İlel'it-Tirmizî* (Tahkîk: Hemmâm Abdurrahîm Saîd), I-II, Ürdün.

İbn Sa'd, Ebû Abdullâh Muhammed, (t.y.), *et-Tabakâtu'l-Kübrâ*, I-VIII, Dâru Sadr, Beyrût.

İsbahânî, Ebu Nuaym Ahmed b. Abdillâh (1405), *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtu'l-Asfiyâ*, I-X, 4. baskı, Dâru'l-Kitâbi'l-Arab, Beyrût.

Kandemir, M. Yaşar, (1994), "Ebû Avâne el-Vâsitî", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, X, İstanbul.

--(2006), "el-Müsned (Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i)" *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXXII, İstanbul.

--(2006), "el-Müsned Ebû Dâvud et-Tayâlisî", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXXII, İstanbul.

Kâtip Çelebi, (1362/1943), *Keşfu'z-Zunûn an-Esâmi'l-Kütüb ve'l-Fünûn*, Basım yeri yok.

Kettânî, Seyyid Şerif Muhammed b. Ca'fer, (1994), *Hadis Literatürü (Çev: Yusuf Özbek)* İz Yayıncılık, İstanbul.

Koçkuzu, Alî Osman, (1983), *Hadîs İlimleri ve Hadîs Târihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

Koçyiğit, Talat, (2003), *Hadîs Usûlü*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, Ankara.

--(1998), *Hadîs Târihi*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, Ankara.

--(1992), *Hadîs Terimleri Sözlüğü*, Rehber Yayınları, Ankara.

Mizzî, Ebû'l-Haccâc Yûsuf b. Abdirrahmân (1408/1987), *Tehzîbu'l-Kemâl fi Esmâi'r-Ricâl*, (Tahkîk: Dr Beşşâr Avvâd.), I-XXXV, Müessetü'r-Risâle, Beyrût.

Müslim, Ebu'l- Hüseyn İbnü'l-Haccâc el-Kuşeyrî, (t.y.), *el-Câmiu's-Sahih*, (Tahkik: Muhammed Fuat Abdulbakî), I-V, Dâru İhyâi't-Turâsil Arab, Beyrut.

Nesâî, Ahmed b. Şuayb Ebû Abdirrahmân (1406/1986), *Sünen*, (Tahkîk: Abdulfettah Ebu Ğudde), I-VIII, 2. baskı, Mektebetü'l- Matbûâti'l-İslâmiyye, Haleb.

--(1411/1991), *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (Tahkîk: Abdul-Ğaffâr Süleymân el-Bündârî, Seyyid Kesrevî Hasen), I-VI, Dâru'l-Kütübi'l- İlmiyye, Beyrût.

Özpınar, Ömer, (2005), *Hadîs Edebiyatının Oluşumu*, Ankara Okulu Yayayınları, Ankara.

Râzî, Ebû Muhammed Abdirrahmân b. Ebû Hâtim, (1271/1952), *Kitabu'l-Cerh ve't-Ta'dîl*, I-IX, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arab, Beyrût.

Sandıkçı, Kemâl, (1991), *İlk Üç Asırda İslâm Coğrafyasında Hadîs*, Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Saâtî, Ahmed Abdurrahmân el-Bennâ, (1400), *Minhatu'l-Ma'bûd fî Tertîbî Müsnedi't-Tayâlisî Ebî Dâvud bi Ta'lîki'l-Mahmûd*, Mektebetü'l-İslâmiyye, Beyrut.

Sıddîkî, Muhammed Zübeyr, (1966), *Hadîs Edebiyâtı Târihî*, (Çev: Yusuf Ziyâ Kavakçı), İstanbul.

Subhi Sâlih, (1971), *Hadîs İlimleri ve Hadîs Istılahları*, (Çev: Yaşar Kandemir), Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Suyûtî, Celâlüddin Abdurrahmân (1393/1973), *Tabakâtu'l-Huffâz*, (Tahkîk: Alî Muhammed Ömer), Mektebetü Vehbe.

--(t.y.), *Tedrîbu'r-Ravî fî Şerhî Takrîbi'n-Nevevî*, (Tahkîk: Abdulvâhib Abdullatîf), I-II, Mektebetü'r-Riyâdi'l-Hadîsiyye, Riyâd.

Taberânî, Ebû'l-Kâsım Sülaymân b. Ahmed, (1404/1983), *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, (Tahkîk: Hamdî b. Abdulmecîd es-Selefî), I-XX, 2. baskı, Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hukm, Musul.

--(1415), *el-Mu'cemu'l-Evsât,* (Tahkîk: Târık b. Avdullah b. Muhammed, Abdulmuhsin b. İbrâhîm el-Hüseynî), I-X, Dâru'l-Harameyn, Kahire.

Tayâlisî, Ebû Dâvud Süleymân b. Dâvud el-Cârûd (1419/1999), *Müsnedu Ebî Dâvud et-Tayâlisî* (Tahkîk: Muhammed b. Abdulmuhsin et-Türkî), I-IV, Darû Hecr, Basım yeri yok.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, *Sünen*,(t.y.), (Tahkik: Ahmet Muhammed Şakir, Elbânî'nin değerlendirmeleriyle birlikte) I-V, Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arab, Beyrut.

Uğur, Mücteba, (1996), *Hadîs İlimleri Edebiyatı*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, Ankara.

--(1992), *Ansiklopedik Hadîs Terimleri Sözlüğü*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, Ankara.

Yahyâ b. Maîn, Ebû Zekeriyâ (1399/1979), *Târîhu İbn Maîn* (Tahkik: Dr. Ahmet Nurseyf), Câmiatu'l Mektebetü Abdilazîz, Basım yeri yok.

Yardım, Alî, (1997), *Hadîs I-II*, Damla Yayınları, İstanbul.

Yıldırım, Ahmet, (1996), *Hadîs Istılahlarının Doğuşu ve Gelişimi*, Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Yıldız, Hakkı Dursun, (1988), "Abbâsîler", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, I, İstanbul.

Yılmaz, Muhammed, (1994), *Mevkûf Hadisler ve Delil Olma Yönünden Değeri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Zehebî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân, *Tezkiretü'l-Huffaz*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiye, Beyrut, t.y.

--(1417/1997), *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, Dâiratü'l-Fikr, Beyrut.

--(1963), *Mîzânu'l-İ'tidâl fi Nakdi'r-Ricâl*, (Tahkik: Alî Muhammed el-Becâvî) I-IV, Daru İhyâi'l-Kütübi'l Arabiyye, Basım yeri yok.

--(1413/1992), *el-Kâşif fi Marifeti Men Lehu Rivâyetün fi'l-Kütübi't-Tis'a*, (Tahkîk: Muhammed Avvâme) I-II, Dâru'l-Kıble li's-Sekâfeti'l-İslâmiyye, Müessesetü Uluvv, Cidde.

EKLER [*]

Ek I. Müsned'de Rivâyetleri Bulunan Sahabîler

Bu tabloda Müsned'de rivayetleri bulunan sahabilerin alfabetik olarak isim listesi verilmiştir. Her sahabinin karşısında bulunan rakamlar ise Müsned'de bulunan o sahabîye ait hadîs sayısını göstermektedir.

MÜSNEDDE GEÇEN SAHABİLER		
S. NO	SAHÂBE ADI	HADİS SAYISI
1	Übey b. Ka'b	19
2	Übeyy b. Mâlik	2
3	Üzeyne	1
4	Üsâme b. Zeyd	18
5	Üsâme b. Şerîk	2
6	Üsâme b. Umeyr b. Âmir	2
7	Üseyd b. Hudayr	1
8	el-Eş'as b. Kays	3
9	el-Eğarr	1
10	Enes b. Mâlik	185
11	el-Berâ b. Âzib	41
12	Büreyde b. el-Hasîb el-Eslemî	7
13	Bişr b. Hazn	1
14	Bişr b. Sehîm	1
15	Beşîr İbn el-Hasâsiye	2
16	Bilâl b. Rabâh	3
17	Sâbit b. Dehhâk el-Ensârî	1
18	Sâbit b. Vedîa	2
19	Sa'lebe b. el-Hakem el-Leysî	1
20	Sa'lebe b. Zühdüm	1
21	Sevbân	12
22	Câbir b. Selîm el-Hecîmî	1
23	Câbir b. Semure	30
24	Câbir b. Abdillâh	89
25	el-Cârûd b. el-Ma'lî	1
26	Cübeyr b. Mut'im	9
27	el-Cerrâh el-Eş'caî	1
28	Cerhed el-Eslemî	1
29	Cerîr b. Abdillâh el-Becelî	15
30	Ca'd b. Hâlid	2
31	Cündüb b. Cünâde Ebû Zerr	42
32	Cündüb b. Abdillâh el-Becelî	2
33	el-Hâris b. el-Hâris Ebû Mâlik el Eş'arî	2
34	Hârise b Vehb el-Huzâî	2
35	el-Haccâc b. el-Haccâc el-Eslemî	1

[*] Ekler bölümündeki tablolar, Ebû Dâvud et-Tayâlisî'nin Müsnedini tahkîk eden et-Türkî'nin eserin sonuna koyduğu fihrist bölümünden alınmıştır.

36	Huzeyfe b. Üseyd	2
37	Huzeyfe b. el-Yemân	36
38	Harmele el-Anberî	2
39	Hasen b. Alî b. Ebî Tâlib	2
40	el-Hakim b. Amr el-Ğaffârî	2
41	el-Hâkim b. Hizâm	4
42	Hamza b. Amr el-Eslemî	1
43	Hamîl b. Basra Ebû Basra el-Ğaffârî	3
44	Hanzala b. er-Râhib	1
45	Hanzale b. er-Rebî' el-Üseydî	1
46	Hâlid b. Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî	14
47	Hâlid b. Arafe	1
48	Hâlid b. Velîd	3
49	Habbâb b. el-Eret	3
50	Huzeyme b. Sâbit	2
51	Râfi' b. Hadîc	18
52	Rabîa b. Ka'b el-Eslemî	2
53	Rufâa b. Arûbe el-Cühenî	2
54	Rufâa el-Bedrî	1
55	Rükâne b. Abd Yezîd	1
56	ez-Zübeyr b. el-Avvâm	4
57	Ziyâd b. Lebîd	1
58	Zeyd b. Erkâm	15
59	Zeyd b. Sâbit	19
60	Zeyd b. Hâlid el-Cühenî	16
61	Sâlim b. Ubeyd el-Eşcaî	1
62	Sa'd b. Mâlik Ebû Saîd el-Hudrî	95
63	Sa'd b. Ebî Vakkâs	30
64	Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl	11
65	Süfyân b. el-Hakem	1
66	Süfyân b. Abdullâh es-Sakafî	1
67	Sefîne Resullulâh'ın Mevlâsı	3
68	Selmân b. Âmir	2
69	Selmân el-Fârisî	3
70	Seleme b. el-Ekva'	2
71	Seleme b. Kays el-Eşcaî	1
72	Seleme b. el-Muhbik el-Hüzelî	2
73	Seleme b. Yezîd el-Cu'fî	3
74	Süleymân b. Surad	2
75	Semûre b. Cündeb	18
76	Semure b. Maîr Ebû Mahzûre	1
77	Sehl b. Sa'd es-Sâidî	2
78	Sehl b. Ebî Hasme	2
79	Sehl b. Mâlik	1
80	Süveyd b. Târık	1
81	Süveyd b. Kays	2
82	Süveyd b Makrun	2
83	Şeddâd b. Evs	2
84	eş-Şerîd b. Süveyd	3
85	es-Sabî b. Ma'bed	1
86	Sahr el-Ğâmidî	1
87	Saddî b. el-Aclân Ebû Ümâme el-Bâhili	16

88	es-Sa'b b. Cesâme	2
89	Saffân b. Assâl el-Murâdî	2
90	Süheyb b. Sinân er-Rûmî	2
91	Târık b. Eşyem el-Eşcaî Ebû Mâlik	1
92	Târık b. Şihâb el-Ehmesî	2
93	Târık b. Abdullâh el-Muhâribî	1
94	Tuhfe el-Ğıfârî	1
95	Talha b. Ubeydullah	4
96	Talk b. Alî el-Yemâmî	2
97	Âmir b. Rabîa el-Bedrî	2
98	Âmir b. Şehr	1
99	Âiz b. Amr el-Müzenî	1
100	Abbâd b. Şürahbîl	1
101	Abâde b. es-Sâmit	19
102	Ubâde b. Kurt	1
103	el-Abbâs b. Abdulmuttalib	3
104	Abdullâh b. Ebî Evfâ	15
105	Abdullâh b. Büsr es-Sülemî	1
106	Abdullâh b. Ebî'l-Cüdâ	1
107	Abdullâh b. Ca'fer	2
108	Abdullâh b. Havâle el-Ezdî	2
109	Abdullâh b. ez-Zübeyr	3
110	Abdullâh b. Zeyd b. Âsım el-Ensârî	2
111	Abdullâh b. Zeyd b. Abd Rabbi	1
112	Abduhhah b. Sercis	2
113	Abdullâh b. Selâm	1
114	Abdullâh b. eş-Şehîr	2
115	Abdullâh b. Abbâs	174
116	Abdullâh b. Abdilesed Ebû Selem el-Mahzûmî	1
117	Abdullâh b. Osmân Ebî Bekir es-Sıddîk	14
118	Abdullâh b. Akîm	1
119	Abdullâh b. Ömer	155
120	Abdullâh b. Amr	51
121	Abdullâh b. Kays Ebû Mûsâ el-Eş'arî	58
122	Abdullâh b. Mes'ud	151
123	Abdurrahman b. Ebû Bekir es-Sıddîk	1
124	Abdurrahman b. Habbâb	1
125	Abdurrahman b. Semure	2
126	Abdurrahman b. Osmân	1
127	Abdurrahman b. Alkame	1
128	Abdurrahmân b. Avf	3
129	Abdurrahman b. Ya'mer	2
130	Ubeyd b. Hâlid el-Mehâribî	1
131	Ubeyd b. Hâlid es-Sülemî	1
132	Attâb b. Esîd	1
133	Itbân b. Mâlik	1
134	Utbe b. Abd es-Sülemî	1
135	Utbe b. Ğazvân	1
136	Osmân b. Talha	1
137	Osmân b. Ebî'l-Âs	2
138	Abdullâh b. Yezîd el-Ensârî	2
139	Abdullâh b. el-Muğaffel	2

140	Abdurrahman b. Ebzâ	5
141	Osmân b. Affân	19
142	Adî b. Hâtim	18
143	el-Irbâd b. Sâriye	1
144	Arfece b. Es'ad	1
145	Arfece el-Kindî	1
146	Urve b. el-Ca'd el-Bârikî	3
147	Urve b. Madrus	1
148	As'as b. Selâme	1
149	Atıyye el-Kurezî	1
150	Utbe b. el-Hâris	1
151	Ukbe b. Âmir	14
152	Ukbe b. Amr Ebû Mes'ud el-Berdrî	17
153	Alî b. Ebî Tâlib	114
154	Ammâr b. Yâsir	21
155	Umâre b. Ruveybe	1
156	Ömer İbnü'l-Hattâb	81
157	Ömer b. Ebî Seleme	1
158	Amr b. Ümeyye Ebû Ümeyye ed-Damrî	4
159	Amr b.Tağlib	2
160	Amr b. Harîs	2
161	Amr b. el-Hamk	2
162	Amr b. Hârice	1
163	Amr b. Seleme el-Cürmî	1
164	Amr b. el-Âs	2
165	Amr b. Abse Ebû Necîh es-Sülemî	2
166	Imrân b. Husayn	23
167	Umeyr Mevlâ Ebî'l-Lahm	1
168	Avf b. Mâlik el-Ğatafânî el-Eşcaî	2
169	Uveymir b. Mâlik	12
170	Iyâd b. Himâr el-Mücâşî	2
171	Ğâlib b. Ebcer	1
172	Fudâle b. Ubeyd	2
173	el-Fadl b. el-Abbâs	2
174	el-Feltân b. Âsım	1
175	Kabîsa b. Mehârik el-Hilâlî	1
176	Katâde b. Milhân	1
177	Kudâme b. Abdillâh b. Ammâr	1
178	Karza b. Ka'b el-Ensârî	1
179	Kurre b. Iyâs	2
180	Kutbe b. Mâlik	1
181	Kays b. Sa'd b. Ubâde	1
182	Kays b. Âsım et-Temîmî	3
183	Kays b. Ebî Karze	2
184	Küdeyr ed-Dabî	1
185	Kürz b. Alkame el-Huzâî	1
186	Ka'b b. Âsım Ebû Mâlik el-Eş'arî	1
187	Ka'b b. Acre	2
188	Ka'b b. Mâlik el-Ensârî	2
189	Külsüm b. el-Husayn Ebû Rehm el-Ğıffârî	1
190	Lakîd b. Sabre	1
191	Lakîd b. Âmir b. el-Müntefik Ebû Rezîn el-Ukaylî	2

192	Muhammed b. Hâtib	1
193	Muhammed b. Saffân	1
194	Muhammed b. Mesleme	1
195	Mâlik b. el-Huveyris	1
196	Mâlik b. Rabîa Ebû Esîd es-Sâidî	1
197	Mâlik b. Umeyr Ebû Saffân	2
198	Mâlik b. Kathem Ebû Ebi'ş-Şuarâ	1
199	Mâlik b. Nadle Ebû'l-Ahves	2
200	Mücma' b. Câriye	1
201	Mehcen b. el-Edra' el-Eslemî	2
202	Mahmûd b. er-Rabi'	1
203	Mürre b. Ka'b	2
204	el-Muttalib b. Rabîa	1
205	Muâz b. Cebel	14
206	Muâz b. Afra	1
207	Muâviye b. el-Hakem	2
208	Muâviye b. Ebî Süfyân	17
209	Muâviye el-Leysî	1
210	Ma'kil b. Yesâr	2
211	Ma'mer b. Abdillâh	2
212	Muaykîb b. Ebî Fâtıma	1
213	el-Muğîre b. Şu'be	12
214	el-Mikdâd b.el-Esved	2
215	el-Mikdâd b. Ma'di'l-Kerb	2
216	Nadle b. Ubeyd Ebû Berze el-Eslemî	11
217	Nu'man b. Beşîr	14
218	Nafi' b. el-Hâris Ebû Bekre	23
219	Nakkâd el-Esedî	1
220	Nevfel b. Muâviye	2
221	Henî b. Niyâr Ebû Berde	1
222	Hişâm b. Hakîm	1
223	Hişâm b. Âmir el-Ensârî	1
224	İlhab et-Tâifî	2
225	Vâbisa b. Ma'bed	1
226	Vâsile b. el-Eska'	3
227	Vâil b. Hucr	2
228	Vahşî b. Harb	1
229	Vehb b. Abdullâh	10
230	Yezîd b. el-Esved es-Süvâî	2
231	Yezîd b. Saîd b. Semâme	1
232	Yezîd b. Ebû Hakîm	1
233	Yesâr el-Ensârî	1
234	Ya'lâ b. Meniye	2
235	Ebû Sa'lebe el-Huşenî	4
236	Ebû Hizâm el-Becelî	1
237	Ebû Hadrad el-Eslemî	1
238	Ebû Humeyd es-Sâidî	1
239	Ebû Râfi'	2
240	Ebû Sa'd ez-Zerkî	1
241	Ebû Saîd b. el-Mu'lî	1
242	Ebû Sinân el-Eşcaî	1
243	Ebû Seyyâr el-Muteî	1

244	Ebû Şureyh el-Huzâî	1
245	Ebû Abdurrahman el-Fihrî	1
246	Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh	2
247	Ebû Uzze el-Hüzelî	1
248	Ebû Akreb el-Bekrî	1
249	Ebû Alkame	1
250	Ebû Ayyâş er-Razekî	1
251	Ebû Katâde el-Ensârî	19
252	Ebû Hüreyre	274
253	Ebû Vâkid el-Leysî	1
254	Şüpheli kişiler	6
255	Esmâ bint Ebî Bekr	2
256	Esmâ bint Yezîd	2
257	Umeyme bint Rakîka	1
258	Enîse bint Habîb el-Ensâriye	1
259	Büsrâ bint Safvân	1
260	Cüveyriye (Ümmü'l-mü'minîn)	1
261	Hafsa (Ümmü'l-mü'minîn)	2
262	er-Rabi' bint Muavviz	1
263	Zeyneb bint Cahş (ümmü'l-mü'minîn)	4
264	Zeyneb es-Sakafiyye	2
265	Sevde (ümmü'l-mü'minîn)	3
266	Dabâa bint ez-Zübeyr	1
267	Âişe (Ümmü'l-mü'minîn)	216
268	Amra bint Ravâha Uhti Abdillâh b. Revâha	1
269	Fâtıma bint Kays	2
270	Fâtıma bint Muhammed Resûlullâh	2
271	Ferîa uhti Ebî Saîd	1
272	Kalîle bint Mahreme	1
273	Meymûne b. el-Hâris	2
274	Nesîbe b.Ka'b Ümmü Ammâre	1
275	Hind bint Ebî Ümeyye Ümmü Seleme (Ümmü'l-mü'minîn)	26
276	Ümmü Cündüb	1
277	Ümmü Becîd	1
278	Ümmü Habîbe (Ümmü'l-mü'minîn)	2
279	Ümmü Husayn el-Ehmesiye	2
280	Ümmü'd-Derdâ	1
281	Ümmü Rûmân	1
282	Ümmü Süleym	4
283	Ümmü Abdillâh b. Büsr	1
284	Ümmü Fadl	1
285	Ümmü Kays bint Muhsin	2
286	Ümmü Kürzi'l-Ka'be	1
287	Ümmü Gülsüm bint Ukbe	1
288	Ümmü Ma'kil el-Eşcaî	1
289	Ümmü Hânî bint Ebî Tâlib	2
290	İbnetü Habbâb	1
291	Bint Hârise b. en-Nu'mân	1
292	Kadınlardan bilinmeyen	1

Ek II. Et-Tayâlisî'nin Müsned'de Kendisinden Hadis Rivayet Ettiği Hocaları

Bu tabloda ise et-Tayâlisî'nin eserinde kendilerinden hadîs aldığı hocaları gösterilmektedir. İsimlerin karşısında bulunan rakamlar ise Müsned'de ne kadar hadîsinin olduğunu göstermektedir.

et-TAYÂLİSÎ'NİN MÜSNED'DE HADİS ALDIĞI ŞEYHLERİ		
S.NO.	ADI	ALDIĞI HADİS SAYISI
1	Ebân b. Yezîd	4
2	İbrâhîm b. Sa'd	42
3	İbrâhîm b. Süleymân el-Müeddib	1, T
4	İshâk b. Süleymân	1, T
5	İshâk b. Yahyâ b. Talha	1
6	İshâk b. Sa'd el-Kureşî	3
7	İsrâîl b. Yûnus b. Ebî İshâk	5
8	İsmâîl b. İbrâhîm	1, T
9	İsmâîl b. Ca'fer el-Medenî	2
10	İsmâîl b. Halîfe Ebû İsrâil el-Melâî	4
11	İsmâîl b. Îyâş Ebû Utbe,	9
12	el-Esved b. Şeybân	10
13	el-Eş'as b. Saîd Ebu er-Rabi'	3
14	Enes b. Mâlik el-Kûfî	1
15	İyâs b. Ebî Temîme	1
16	İyâs b. Dağfel	1
17	Eyyûb b. Câbir	1
18	Eyyûb b. Utbe	6
19	el-Berâ b. Yezîd el-Konevî	2
20	Bekkâr el-Leysî	3
21	Bekr b. el-Hakem	1
22	Sâbit b. Yezîd Ebu Zeyd	14
23	Sevvâb b. Utbe el-Mihrî	1
24	Câbir b. Yezîd b. Rufâa el-Iclî	1
25	el-Cerrâh b. Osmân	1, T
26	el-Cerrâh b. Melîh Ebû Veki'	3
27	Cerîr b. Hizâm	17
28	Cerîr b. Abdilhamîd ed-Dabî	9
29	Cisr b. Ferkad Ebû Ca'fer	4
30	Ca'fer b. Berd	1
31	Ca'fer b. Hayyân Ebu'l-Eşheb	7
32	Ca'fer b. Zübeyr el-Hanefî	4
33	Ca'fer b. Süleymân ed-Dabî	11
34	Ca'fer b. Abdullâh b. Osman el-Kureşî	1
35	Cüheyr b. Yezîd	1
36	Cüveyriye b. Esmâ	7
37	el-Hâris b. Ubeyd Ebû Kudâme	2
38	Habîb b. Yezîd el-Enmâtî	6
39	el-Haccâc b. Hasân el-Kaysî	1
40	Hadîc b. Muâviye	4
41	Harb b. Şeddâd	22

42	Harb b. Ebi'l-Âliye	2
43	Harîs b. es-Sâib	1
44	Harîş b. Selîm el-Kûfî	2
45	el-Hasen b. Ebî Ca'fer el-Cufrî	4
46	el-Hasen b. Vâsıl	1
47	el-Hasen b. Vakkâs el-Ensârî	1
48	el-Haşrec b. Nubâte	4
49	el-Hakem	1
50	el-Hakem b. el-Hazrec	1, T
51	el-Hakem b. Atıyye	3
52	Hammâd b. Zeyd	68
53	Hammâd b. Seleme	198
54	Hammâd b. Necîh	3
55	Hammâd b. Zeyd	32
56	Hammâd b. Mihrân	1
57	Hârice b. Mus'ab	16
58	Hâlid b. Rabâh Ebû'l Fadl	1
59	Hâlid b. Abdullâh el-Vâsıtî	1
60	Hâlid b. Ebî Osmân	1
61	Halîfe el-Hayyât Ebû Hübeyra	2
62	Dâvud b. İbrâhîm el-Vâsitî	1
63	Dâvud b. Ebi'l-Furât	4
64	Dürsut	2
65	Rebâh b. Ebî Ma'rûf	4
66	Rabî b. Abdillâh b. el-Cârûd el-Hüzelî	2
67	er-Rabî b. Subeyh	9
68	er-Rabî b. Müslim	1
69	Zâide b. Kudâme es-Sekafî	16
70	Zem'a b. Sâlih	48
71	Züheyr b. Muhammed et-Temîmî	9
72	Züheyr b. Muâviye el-Cu'fî	30
73	Zeyd b. Ebî Leylâ	1
74	Sâlim	1, T
75	Sa'd b. Ziyâd Ebû Âsım	1
76	Saîd b. Hassân el-Mekkî	1
77	Saîd b. Sinân Ebû Sinân	2
78	Saîd b. Abdirrahmân	4
79	Saîd b. Abdilazîz	1
80	Süfyân b. Habîb	1, T
81	Süfyân b. Saîd es-Sevrî	17
82	Süfyân b. Uyeyne	32
83	Seken b. el-Muğîre	2
84	Seken b. Abdülazîz el-Abdî	2
85	Sellâm b. Selîm	55
86	Sellâm et-Tavîl	1
87	Selim b. Zübeyr	2
88	Selim b. Hayyân el-Hüzelî	4
89	Süleymân b. Kesîr	1
90	Süleymân b. Muâz ed-Dab'î	10
91	Süleymân b. el-Muğîre el-Kaysî	18
92	Sehl b. Süleymân	1
93	Sevvâr b. Meymûn	1

94	Şücâ' b. Velîd	1
95	Şerîk b. Abdillâh en-Nehî	34
96	Şu'be b. el-Haccâc	682
97	Şeybân b. Abdirrahmân en-Nahvî	19
98	Sâlih b. Ebî'l-Ahdar	11
99	Sâlih b. Rüstem	7
100	Sâlih b. Beşîr el-Merî	1
101	Sahr b. Cüveyriye	8
102	Sadaka b. Mûsâ ed-Dakîkî	7
103	es-Saik b. Hazn	1
104	Salt b. Dinâr Ebû Şuayb	6
105	ed-Dahhâk b. Yesâr	1
106	Tâlib b. Habîb b. Amr b. Sehl	2
107	Talha b. Amr b. Osmân	15
108	Tu'me b. Amr el-Ca'ferî	1
109	et-Tufeyl b. Sahbere	2, T
110	Abbâd b. Râşid	3
111	Abbâd b. Meysere el-Minkârî	1
112	Abbâd b. Mansûr	8
113	Abdullâh b. Bedr	1
114	Abdullâh b. Büdeyl	4
115	Abdullâh b. Hassân el-Anberî	1
116	Abdullâh b. Âmir et-Tâifî	1, T
117	Abdullâh b. Abdurrahman b. Ya'lâ et-Tâifî	5
118	Abdullâh b. Osmân	1
119	Abdullâh b. Ömer el-Umerî	1
120	Abdullâh b. Avn	1
121	Abdullâh İbnü'l-Mübârek	40
122	Abdullâh b. Nâfi'	6
123	Abdülcelîl b. Atıyye	3
124	Abdülhakim b. Zekvân	1
125	Abdülhakim b. Abdillâh el-Kasmelî	1
126	Abdulhamîd b. Behrâm	3
127	Abdulhamîd b. el-Hasen el-Hilâlî	1
128	Abdurabbi b. Ubeyd Ebu Ka'b el-Cürmûzî	1
129	Abdurrahmân b. Büdeyl el-Ukaylî	2
130	Abdurrahmân b. Sâbit b. Sevbân	2
131	Abdurrahmân b. Ebî'z-Zinâd	11
132	Abdurrahmân b. Abdillâh b. Utbe el-Mesûdî	59
133	Abdurrahmân b. Verdân	2
134	Abdulazîz b. Ebî Ravâd	1
135	Abdulazîz b. Abdullâh b. Ebî Seleme el-Mâcişûn	19
136	Abdulazîz b. el-Muhtâr	2
137	Abdulvâhid b. Zeyd	1
138	Abdulvâhid b. Selîm	1
139	Abdulvâhİd b. Vâsıl	1
140	Abdulvâris b. Vâsıl	1
141	Abdulvâris b. Saîd Ebû Ubeyde	6
142	Ubeydullah b. İyâd b. Lakît	2
143	Ubeydullah b. Şumeyt	2
144	Ubeydullah b. Ömer el-Umerî	1
145	Adî b. el-Fadl	1

146	Azrâ b. Sâbit el-Ensârî	1
147	Ukbe b. Hâlid	1
148	Alî b. el-Mübârek	1
149	Umâre b. Zâzân	2
150	Ömer b. Râşid	1, T
151	Ömer b. Ebî Zâide	2
152	Amr b. el-Alâi el-Yeşkûrî	1
153	Ömer b. Kays	2
154	Imrân el-Kattân	22
155	Amr b. Sâbit	7
156	Amr b. et-Tufeyl b. Sehbera	2, T
157	Amr b. Merzûk	1
158	Isâ b. Abdirrahmân	2
159	İsâ b. Meymûn el-Mekkî	1
160	İsâ b. Meymûn el-Vâsitî	2, T
161	Uyeyne b. Abdirrahmân	3
162	Ğassân b. Berzîn	1
163	el-Ferec b. Fudâle	9
164	Füleyh b. Süleymân el-Huzâî	8
165	el-Kâsım b. Fadl	5
166	Kurre b. Hâlid	16
167	Kureyş b. Hayyân	1
168	Kays b. er-Rabi'	62
169	Kâmil b. el-Alâi	1
170	Muhammed b. Ebân	5
171	Muhammed b. İbrâhîm b. Müslim b. Mihrân	1, T
172	Muhammed b. Sâbit el-Bünânî	4
173	Muhammed b. Sâbit el-Abdî	1
174	Muhammed b. Ebî Humeyd el-Ensârî	15
175	Muhammed b. Hizâm Ebû Muâviye ed-Darîr	4
176	Muhammed b. Dirhem el-Ezdî	1
177	Muhammed b. Dînâr	1
178	Muhammed b. Râşid	4
179	Muhammed b. Selîm Ebû Hilâl	2
180	Muhammed b. Ebî Süleymân	1
181	Muhammed b. Talha	3
182	Muhammed b. Abdirrahmân b. Ebî'z-Zi'b	90
183	Muhammed b. Abr b. el-Vâkıfî	1
184	Muhammed b. el-Müsennâ Ebû İbrâhîm	1
185	Muhammed b. Müslim b. Ebi'l-Vaddâh	2
186	Muhammed b. Mihzem	3
187	Mâlik b. Enes	8
188	el-Mubârek b. Fudâle	29
189	el-Müsennâ b. Saîd b. ed-Dabî	9
190	el-Müsennâ b. Avf	1
191	el-Müstemir b. er-Reyyân	2
192	Mi’sâr b. Habîb el-Cürmî	1
193	el-Muğîre b. Müslim Ebu Seleme el-Horasânî	2
194	Mansûr b. Ebî'l-Esved	1
195	Mehdî b. Meymûn	6
196	Musâ b. Telîdân	2
197	Musâ b. Mutayr	2

198	Nâfi' b. Ömer el-Cümahî	1
199	Necîh b. Abdurrahman Ebû Ma'şer	11
200	Nadr b. Alî el-Huddânî	1
201	Nûh b. Kays	1
202	Hârûn b. İbrâhîm	1
203	Hârûn b. Ebû Müslim	1
204	Hârûn b. Musâ el-A'ver	1
205	Hişâm b. Ebî Abdillâh ed-Düstüvâî	146
206	Hüşeym	16
207	Hemmâm b. Yahyâ	65
208	el-Heysem b. Râfi'	1
209	Vâsıl b. Abdirrahmân Ebû Hamrâ	4
210	Verkâ b. Ömer el-Yeşkûrî	18
211	Vaddâh b. Abdillâh Ebû Avâne el-Yeşkûrî	83
212	Vüheyb b. Hâlid	34
213	Yahyâ b. Seleme b. Küheyl	2
214	Yahyâ b. Kesîr	1
215	Yahyâ b. el-Mütevekkil Ebû Akîl	1
216	Yezîd b. İbrâhîm et-Tüsterî	9
217	Yezîd b. Zürey’	3
218	Yezîd b. Ebî Sâlih Ebû Habîb	1
219	Yezîd b. Tahmân er-Rakkâşî	1
220	Yezîd b. Atâ	6
221	Ya'lâ b. el-Hâris	1
222	el-Yemân b. Ebî Huzeyfe	3

Ek III. Müsned'de Bulunan Mükerrer Hadis Tablosu

Tabloda hadîs no kısmında verilen iki hadîs sened ve metin olarak aynıdır. Cilt no kısmında ise hadîslerin kaçıncı ciltlerde bulunduğu gösterilmektedir.

MÜSNED'DE BULUNAN MÜKERRER HADİSLER			
S.NO	HADİS NO	CİLT NO	MÜKERRERLİK DURUMU
1	140/ 143	I	Sened metin bir
2	192/ 194	I	Sened metin bir
3	61/ 223	I	Sened metin bir
4	1151/ 1306	II	Sened metin bir
5	1181/ 1356	II	Sened metin bir
6	1278/ 1357	II	Sened metin bir
7	1016/ 1368	II	Sened metin bir
8	804/ 1374	II	Sened metin bir
9	791/ 1373	II	Sened metin bir
10	998/ 1427	II	Sened metin bir
11	996/ 1432	II	Sened metin bir
12	1106/ 1454	II	Sened metin bir
13	1142/ 1465	II	Sened metin bir
14	1519/ 1524	III	Sened metin bir
15	1518/ 1527	III	Sened metin bir
16	1211/ 1960	II-III	Sened metin bir
17	17/ 1990	I-III	Sened metin bir
18	637- 2282	I-III	Sened metin bir
19	2507/ 2346	IV-III	Sened metin bir
20	2347/ 2508	III-IV	Sened metin bir
21	2421/ 2473	III	Sened metin bir
22	2420/ 2467	III	Sened metin bir
23	1583/ 2472	III	Sened metin bir
24	2705/ 9	IV-I	Sened metin bir
25	1753/ 2808	III-IV	Sened metin bir
26	2064/ 2858	III-IV	Sened metin bir

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı	: Mükremin IŞIK
Doğum Yeri ve Tarihi	: Karaisalı / 07.12.1977
Medenî Durumu	: Evli
Adres	: Yeni Yurt Mh. 17 Sk. No: 7 Seyhan / ADANA
e-posta	: mukreminvaiz@hotmail.com
Telefon	: 0535 332 49 40

EĞİTİM DURUMU

2005-2008 Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı-ADANA

1996-2001 Lisanas, Selçuk Üniversitesi, İlâhiyat Fakültesi- KONYA

1991-1996 Karaisalı İmam- Hatip Lisesi- ADANA

1984-1989 Çukur Köyü İlköğretim Okulu- KARAİSALI

İŞ DENEYİMİ

2001-2002 Adana İli Karaisalı İlçesi Etekli Köyü Camii V. İmam Hatibi.

2003-2004 Gaziantep İli İslahiye İlçesi Çubuk Köyü Camii İmam Hatibi.

2004-2006 Adana İl Müftülüğü Stajyer Vaiz.

2006-2008 Adana İli Karaisalı İlçesi Vaiz.

2008-…… Avustralya Melbourne, Goulburn Valley Türk İslâm Cemiyeti, Din Görevlisi

YABANCI DİL : İngilizce, Arapça

BİLGİSAYA BİLGİSİ : Windows ve Office Uygulamaları, Çeşitli Programlar.